

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ

Pracoviště orální historie – soudobých dějin

Historické vědy (OHSD)

Bc. Veronika Slomková

**Děti a válka: rok 1945
ve vzpomínkách pamětníků
z Berounska a Plzeňska**

Diplomová práce

Vedoucí práce: **PhDr. Pavel Mücke, Ph.D.**

Praha 2016

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem práci vypracovala samostatně. Všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány. Práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 2. května 2016

Veronika Slomková

Poděkování

Děkuji PhDr. Pavlu Mückemu, Ph.D., za ochotu, s níž se ujal vedení této diplomové práce.

Abstrakt

Práce nazvaná *Děti a válka: rok 1945 ve vzpomínkách pamětníků z Berounska a Plzeňska* se zaměřuje na zlomové období československých dějin. Sleduje každodenní protektorátní život „obyčejných lidí“, důraz klade především na závěrečnou fázi války (například bombardování českého území spojeneckými letci nebo příchod sovětských a amerických vojáků). Aktuálně zaznamenané vzpomínky pamětníků analyzuje a zasazuje je do širšího historického kontextu. Šest oslovených osob z Berounska a Plzeňska prožilo protektorátní léta a konec války v dětském věku. Okolnostmi protektorátní reality bylo jejich dětství průběžně narušováno. Ve zvláště vypjatých situacích (při leteckém poplachu apod.) musely tyto děti jednat jako dospělí lidé. I přes časovou vzdálenost sedmdesáti let jsou jejich vzpomínky důležitým příspěvkem k nekončícímu doplňování a prokreslování historiografického obrazu oné doby, samozřejmě s přihlédnutím ke skutečnosti, že v průběhu času byly ovlivněny různými faktory (dobová propaganda, filmová a literární díla...). Orální historie tady plní svou nezastupitelnou funkci: blížíme se době, kdy osobní vzpomínky na druhou světovou válku už nebude možno nově zaznamenat.

Klíčová slova

jaro 1945, protektorát Čechy a Morava, spojenecké nálety, Češi a Němci, Berounsko, Plzeňsko, Rudá/sovětská armáda, americká armáda

Abstract

The thesis called “*Children and the War: the Year 1945 in the Memories of the Contemporaries from Beroun and Pilsen Regions*” is focused on a crucial period of the Czechoslovakian history. It observes everyday life of “common people” during the Protectorate and it places emphasis mainly on the final stage of the war (e.g. Czech territory bombing by Ally air forces or Soviet and American soldiers coming). Currently recorded memories of the contemporaries are analysed and set into the wider historical context. Six respondents from Beroun and Pilsen regions spent the Protectorate years and the end of the war during their childhood, which was continuously disrupted by the Protectorate condition reality. These children had to act as adult people in especially tense situations (during air raid warning etc). In spite of the fact that their memories are related to the period of time seventy years ago, they are an important contribution to the never ending completing of a historiographical image of that time. We must take into consideration the fact that these memories were influenced by various factors such as propaganda, film or literature of course. An oral history fulfils its irreplaceable function in this situation: we are getting closer to the time, when it is not possible to record the personal memories to the Second World War any more.

Keywords

Spring 1945, the Protectorate Czech and Moravia, Ally air raids, Czechs and Germans, Beroun region, Pilsen region, the Soviet Army, the United States Army

Obsah

Úvod.....	8
Metodologie.....	9
Narátoři a jejich paměť.....	11
Struktura práce a reflexe odborné literatury.....	13
Realizované rozhovory a stručné biografie narátorů.....	15
1. 70. výročí konce druhé světové války.....	24
2. Každodennost (dětí) v protektorátu.....	26
2.1. Život v zázemí.....	27
2.2. Děti a dospělí.....	30
2.3. Škola.....	32
2.4. Soužití s německými spoluobčany.....	35
2.5. Německá branná moc.....	39
3. Nálety Spojenců jako nejsilnější zážitek z konce války.....	43
3.1. Tváří v tvář válce.....	44
3.1.1. Nálety jako dětské dobrodružství.....	46
3.2. Úkryt před nebezpečím.....	49
3.2.1. Pod ochranou rodičů.....	52
4. Atmosféra svobody.....	54
5. Osvobození.....	57
5.1. Osvoboditelé.....	58
5.1.1. Americká armáda.....	60
5.1.2. Rudá armáda.....	64
5.1.3. Vlasovci.....	67

6.	Češi a Němci na konci války	69
6.1.	Německá branná moc na konci války	69
6.2.	Němečtí civilisté na konci války	74
7.	Poválečný život.....	77
7.1.	Německý jazyk.....	79
7.2.	Reflexe osvobození Československa od nacismu	81
8.	Závěr	87
9.	Použitá literatura a zdroje	90
10.	Přílohy.....	96

Úvod

Rok 2015, kdy uplynulo 70 let od konce druhé světové války, byl de facto posledním kulatým výročím umožňujícím připomínat si tento dosud největší globální ozbrojený konflikt s jeho přímými účastníky. Jistěže i v roce 2025, tedy při nejbližším zaokrouhleném výročí, budou naživu lidé, kteří první polovinu 40. let 20. století znají z autopsie, nicméně v té době už půjde jen o vzácné hlasy jedinců mimořádně vysokého věku. Proto jsem se rozhodla věnovat pozornost tomuto tématu. Mimochodem, také česká média jako by si v roce 2015 uvědomila, že pamětníci druhé světové války nezadržitelně odcházejí, a proto výročí roku 1945 – a potažmo celé války – věnovala větší pozornost než v předchozích letech.¹

Cílem této práce bylo rozšířit a zpřesnit obraz konce druhé světové války – konkrétně ve vybraných místech na Berounsku a Plzeňsku – prostřednictvím výpovědí přímých pamětníků, dnešních seniorů, tehdejších dětí. Chtěla jsem zjistit, jakým způsobem se do jejich života promítala protektorátní realita, jak ovlivnila jejich dospívání a jaké dojmy v nich zanechal příchod osvoboditelských armád. Zajímalo mne, v čem byl jejich život rozdílný od života dospělých lidí v téže době. Mnou vybraní pamětníci prožili část svého dětství ve „ztížených podmínkách“. Některé souvislosti jim zcela jistě unikaly, jiné souvislosti jim pravděpodobně ani nebyly sdělovány. Na druhou stranu si mnoha věcí všímali sami a bez pomoci dospělých si na ně utvořili svůj názor – tedy ten dětský. Jejich osudy dokreslují celkový obraz válečných let, který už dobře známe v jeho konturách, nikoli však ve všech detailech. Bylo by neodpuštělné nechat tuto „poslední válečnou generaci“ odejít bez zaznamenání jejich zážitků.

---

¹ Newton media uvádí od 1. 1. 2015 do 31. 12. 2015 celkem 2577 výskytů slovního spojení „druhá světová válka“ v českých médiích, tj. v průměru sedmkrát denně. Pro srovnání 2012: 2021 výskytů, 2013: 1920 výskytů, 2014: 2212 výskytů. Newton media: Monitoring médií. [online]. [cit. 2016-04-27]. Dostupné z: <http://www.newtonmedia.cz/cs>

Metodologie

Pro tuto práci jsem se rozhodla uplatnit orální historii a její metodu rozhovoru jako primární pramen, protože tímto způsobem uchovaná a následně interpretovaná vzpomínka konkrétního pamětníka tvoří součást jedinečného a nenahraditelného záznamu dané události. Především při studiu každodennosti představuje orální historie významný zdroj dosud často neznámých fakt a detailů ze života těch společenských vrstev, jimž „velké dějiny“ věnovaly dříve pozornost obvykle jen okrajovou. Orální historie však sama o sobě nemůže být jediným zdrojem informací o dané době, musí být obezřetně konfrontována nejen s ustáleným společenským povědomím, ale především s příslušnou odbornou literaturou.

Pro účely své diplomové práce jsem získala vzpomínky tří žen a tří mužů. Tři pamětníci byli obyvateli Berounska (konkrétně Berouna, Zdic a Vráže), tři z narátorů jsou nebo byli obyvateli dnešního Plzeňského kraje (Plzeň, Koterova, Radnic). Všichni narátoři pocházeli z rodin dělníků či drobných živnostníků, lidí (z neintelektuálního prostředí) kteří žili „normální život“ dané society. Pět z mých narátorů bylo v první polovině 40. let v dětském věku, pouze jedné narátorce bylo v době osvobození 20 let. (Její výpověď jsem však do své práce zařadila záměrně, především pro porovnání jejího „dospělejšího“ pohledu na věc s pohledem narátorů, kteří byli v dané době dětmi.) Válečné útrapy, které se týkaly Židů, Romů, odbojářů a civilního obyvatelstva v místech, kde probíhala fronta, tito pamětníci nezažili, vyrůstali v rodinách, které nebyly událostmi druhé světové války přímo zasaženy: nikdo z jejich blízkých příbuzných nebyl účastníkem zahraničního či domácího odboje, obětí holocaustu nebo jiné formy nacistické perzekuce. V období protektorátu Čechy a Morava chodili do školy, pomáhali svým rodičům s domácími pracemi, s péčí o mladší sourozence, věnovali se sportu, hudbě, jiným zájmům atd. Jejich kontakt s válkou nebyl bezprostřední, zůstávali proto po dlouhá léta stranou všech výročí, oslav a bilancí, nebyli oslovováni historiky ani médii.

Kritérium pro výběr pamětníků bylo následující – aby dotyčná osoba zažila rok 1945 na Berounsku nebo Plzeňsku (poblíž demarkační linie, tedy buď na východ, nebo na západ od ní) ve věku alespoň deseti let (v roce 2015/2016 tedy minimálně 80–81 let). Vzhledem ke zkoumanému období byly možnosti získat rozhovory omezené věkem, eventuálně zdravotním stavem pamětníků. Přesto jsem se ale v okruhu svých známých s takovými pamětníky setkala. Většinu rozhovorů jsem mohla realizovat především díky svým přátelům, kteří mi dotyčné narátory doporučili a poskytli mi na ně kontakt. Jedno setkání jsem pak uskutečnila díky metodě „snowball sampling technique“.²

Před samotným nahráváním rozhovorů jsem prostudovala vybrané tituly odborné literatury týkající se dané problematiky a následně sestavila seznam konkrétních otázek na dané téma, které se mi pro tuto práci zdály být podstatné. Část otázek jsem přizpůsobila dvěma odlišným oblastem výzkumu – Berounsku a Plzeňsku (šlo především o rozdílnou zkušenost s vojáky sovětskými a americkými). Poté jsem realizovala samotné rozhovory. Pět z nich se uskutečnilo u narátorů doma, dva rozhovory v restauračním zařízení, v klidné, nerušené atmosféře. U jednoho rozhovoru byla přítomna vnučka narátorky. Během oslovování narátorů jsem se nesetkala se zápornou reakcí, všichni pamětníci byli vstřícní a projevíli ochotu rozhovor poskytnout.

Na začátku sezení byl můj postup vždy stejný (aby byly počáteční podmínky pro všechny rovné). Nejprve jsem se vždy snažila poskytnout narátorovi maximální prostor k vyprávění jeho životního příběhu (personálie, studium, zaměstnání...). V některých případech takový úvod trval například dvacet až třicet minut, v jiných případech pouze pár minut. Narátor buď sám plynule přešel k hlavnímu tématu rozhovoru, nebo jsem své konkrétní otázky začala pokládat sama. Protože je každý pamětník jedinečnou osobou a každý rozhovor se tím stává jedinečným, průběh rozhovoru jsem se vždy snažila přizpůsobit konkrétnímu narátorovi.

---

² Metoda „nabalování sněhové koule“, díky níž se tazatel od prvních oslovených narátorů dozvídá jména dalších osob, s nimiž by z hlediska jeho výzkumného projektu bylo užitečné vést rozhovor. VANĚK, Miroslav, MÜCKE, Pavel. Třetí strana trojúhelníku, Teorie a praxe orální historie, str. 159.

Samotný proces nahrávání proběhl ve všech případech bez problému. Narátoři mluvili přirozeně, nahrávacího zařízení si nevšímali. Ve třech případech jsem rozhovor musela na chvíli přerušit (dvakrát kvůli zvonícímu telefonu, jednou kvůli přání narátora, který mi sděloval informaci pro mé téma nepodstatnou). Obecně lze říci, že úvodnímu představení vlastní osoby věnovala mužská část pamětníků delší dobu než ženská. Pokud došlo k pomlčkám či váhání ze strany narátorů, snažila jsem se je navést (nikoli však ovlivnit jejich odpověď). Při některých rozhovorech jsem poznala, že pamětník vyžaduje mou „pomoc“ téměř od začátku, a začala jsem rovnou pokládat své otázky, týkající se konce války. Efektivnější se ukázalo nechat pamětníky plynule hovořit o tom, na co si v tu chvíli vzpomněli.

Získané informace z audionahrávek jsem pak v některých případech nejasností konfrontovala s dalšími, sekundárními prameny; především tehdy, když si vzpomínky žádaly obecnější doplnění, či v situaci, kdy se vzpomínky pamětníků rozcházely s informacemi z literatury³, jsem se snažila nalézt příčinu nesrovnalostí a pomocí interpretace obou pramenů (rozhovorů i literatury) jsem se pokoušela vzniklou disonanci objasnit.

Narátoři a jejich paměť

Každá paměť se ale v průběhu života zkresluje, všechny vzpomínky se postupně více či méně (nezáměrně, bez vlastního vědomí) pozměňují, selektují, dochází k jejich zapomínání. To jsou bytostné předpoklady paměti.⁴ Od žádného narátora (jakkoli starého) nelze očekávat přesné, bezchybné a detailní popisy vlastních zážitků. Tím spíš, pokud hovoříme o vzpomínkách pamětníků na události staré sedmdesát a více let.

Protože se vzpomínky týkají jejich dětských let, často nelze s přesností rozlišit, kde končí autentické zážitky a kde jsou kontaminovány dodatečnými informacemi poskytnutými rodiči,

---

³ Viz podkapitola Zhodnocení použité literatury

⁴ VANĚK, Miroslav, MÜCKE, Pavel. Třetí strana trojúhelníku, Teorie a praxe orální historie str. 133.

staršími sourozenci, ale i poválečnou publicistikou či uměleckým ztvárněním oné doby. Pohled vybraných narátorů je také nutně ovlivněn jak obrazem protektorátní reality, který byl ex post vytvářen – jak komunistickým režimem v letech 1948–1989 (se všemi zjednodušeními a záměrně tendenčním zkreslováním historické reality), tak i demokratickým režimem v posledním čtvrtstoletí (ve snaze deformovaný obraz opravit). O posledních válečných měsících hovoří narátoři však také s vědomím následujících (historických) událostí, jejich vzpomínky jsou také zcela jistě ovlivněny (alespoň částečně) kolektivní pamětí, která se postupně, od konce války až do dneška, utváří – dobovou propagandou, mediálním obrazem války, filmovým a literárním obrazem. Narátoři si v některých případech přivlastňovali kolektivně sdílené vzpomínky na danou dobu tak, jak je známe například z dějepisných učebnic, nebo vzpomínky dalších lidí ve svém okolí, jejichž příběh pouze slyšeli, ale nebyli mu osobně přítomni.

Během rozhovorů, které jsem pro účely této diplomové práce nahrála, docházelo ze strany narátorů k drobným (běžným) výpadkům paměti, např. jmen, nebo názvů a také k tradičnímu upřednostňování vzpomínek na konkrétní události před vzpomínkami na činnosti stereotypní, každodenní, déletrvající. Zatímco si obtížněji vybavovali například to, zda bylo běžné potkat v ulicích německé vojáky, zda někde v okolí bydleli němečtí občané, či jak trávili školní den a letní prázdniny, vzpomenout si na jednorázové, tím tedy neobvyklé zážitky bylo pro narátory jednodušší.

Avšak s jinou pamětí (než těmito faktory ovlivněnou) ani pracovat nelze. I tyto „defekty“ mají proto v paměti své místo: „...pestrost orální historie spočívá v tom, že "chybné" výroky jsou stále z psychologického hlediska "pravdou", a mohou být stejně důležité jako věcně přesná úvaha.“⁵ Objasnit určitá místa v paměti může pomoci následná analýza a interpretace zaznamenaných rozhovorů.

---

⁵ „...the diversity of oral history consists in the fact that „wrong“ statements are still psychologically „true“ and that this truth may be equally as important as factually reliable accounts.“ PORTELLI, Alessandro. What makes oral history different. In: The Oral history reader, str. 68.

Domnívám se, že narátoři rekonstruovali své vzpomínky podle svého nejlepšího vědomí a svědomí. Jejich stáří a společenské postavení (všichni jsou už dlouho v důchodovém věku a nikdo z nich není veřejně známá osoba) jim nezavdávají důvod k tomu, aby se vědomě uchylovali k polopravdám či nepravdám; nikdo z nich nemá důvod skutečnost, jak mu zůstala ve vzpomínkách, jakkoli záměrně deformovat, a to ani k „lepšímu“, ani k „horšímu“, neboť by mu takováto účelová deformace nemohla přinést žádný profit.

Struktura práce a reflexe odborné literatury

Tato diplomová práce je rozdělena do sedmi hlavních kapitol. Na začátku připomínám 70. výročí osvobození Československa v roce 2015 a jeho vnímání očima pamětníků, dále se zabývám protektorátní každodenností, z níž výrazně vybočují spojenecké nálety. Zvláštní pozornost jsem věnovala osvobození českého území dvěma armádami a objektem mého zájmu byl také vztah českého a německého obyvatelstva, a to jak za protektorátu, tak po skončení války.

Téma konce druhé světové války v Československu je poměrně bohatě reflektováno českou i zahraniční literaturou. Vedle komplexně zaměřených prací existuje již i poměrně dlouhá řada regionálně exponovaných studií, těžících ze vzpomínek pamětníků.⁶

---

⁶ BARTONÍČEK, Pavel, FRANKOVÁ, Božena, HRABÁNKOVÁ, Blažena. 1939–1945 ve vzpomínkách slánských pamětníků: sborník příspěvků. Slaný: Vlastivědné muzeum ve Slaném ve spolupráci s Městským úřadem Slaný, 2010. ISBN: 987-80-254-7197-5; PLAVEC, Michal, Bomby nad Řípem: nálety na Kralupy nad Vltavou, Neratovice, Veltrusy, Hněvice, Mělník, Roudnice [i.e. Roudnici] nad Labem a další sídla během druhé světové války. Cheb: Svět křídel, 2008. ISBN: 978-80-86808-56-7; JAKL, Tomáš, STÁTNÍK, Dalibor, Květen 1945 na Mělnicku. Praha: Mladá fronta, 2011. ISBN: 978-80-204-2436-5; PETRÁŠ, Jiří. Květen 1945 a srpen 1968 v Českých Budějovicích: deníkové zápisky dvou žen. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2007. ISBN: 978-80-7285-091-4; RAJMAN, Jenda, POURA, Jiří. Květen 1945 v Rožďalovicích: deník rožďalovického kniháře. Rožďalovice: Rajmanova dílna, 2006. ISBN: 80-9023730-0-3.

Literatura, o níž jsem se v této práci opírala, slouží především jako doplnění k primárním pramenům – tedy rozhovorům, a vytváří pozadí, které umožňuje zařadit prožitky do dobového kontextu. Odborné publikace současně posloužily jako nástroje k ověření faktografických informací a porovnání některých dat získaných při nahrávání rozhovorů.

Důležitým zdrojem informací byly práce Jindřicha Pecky Na demarkační čáře⁷ a Petrose Cironise Na demarkační linii⁸; druhá z uvedených zpracovává mimo jiné také dobové kronikářské zápisy. Jako cenný zdroj informací o spojeneckých leteckých akcích nad protektorátem posloužila práce Karla Fouda a kol. Poslední akce (Operace amerického a britského letectva nad územím Čech v dubnu a květnu 1945) a rovněž monografie Jiřího Rajlichy Mustangy nad protektorátem (Operace britského a amerického letectva nad českými zeměmi a německá obrana), neboť obě přehledně a precizně zpracovávají toto téma (v lokalitách, které byly objektem mého zájmu). Významné poznatky přináší i studie Tomáše Špringla Nálety na Beroun ve světle kronikářských zápisů⁹, kde jsou podrobně zachyceny operace britských a amerických letců v této oblasti. K tématu protektorátní každodennosti i k poválečným excesům a lidovým bouřím jsem čerpala například z publikací Česká kultura za protektorátu¹⁰, Dějiny obyvatelstva českých zemí¹¹, Odsun Němců z Československa¹² nebo Krvavé finále (Jaro 1945 v českých zemích)¹³. Významné poučení mi přinesl archivní zdroj pražského Muzea J. A. Komenského, a to k ověření získaného údaje o výuce německého jazyka v květnu 1945.

---

⁷ Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1995.

⁸ Rokycany-Praha: Okresní národní výbor v Rokycanech ve spolupráci s okresním archivem, Občanským fórem v Rokycanech a agenturou P.R.A.H.A., 1990.

⁹ In: Minulostí Berounska: sborník Státního okresního archivu v Berouně/Beroun: Státní oblastní archiv v Praze pro Státní okresní archiv v Berouně, č. 8, 2005.

¹⁰ DOLEŽAL, Jiří. Česká kultura za protektorátu: Školství, písemnictví, kinematografie.

¹¹ FIALOVÁ, Ludmila, HORSKÁ, Pavla, KUČERA, Milan a kol. Dějiny obyvatelstva českých zemí.

¹² STANĚK, Tomáš. Odsun Němců z Československa 1945-1947.

¹³ PADEVĚT, Jiří. Krvavé finále: Jaro 1945 v Českých zemích.

Realizované rozhovory a stručné biografie narátorů

Protokol o rozhovoru – Miroslav Šik

(*1930, Rakovník)

První rozhovor pro svou diplomovou práci jsem nahrála s Miroslavem Šikem. Narátora mi jako vhodného adepta k tématu této práce nejprve doporučil můj známý. Protože se ale s narátorem známe již delší dobu, a nebyla jsem pro něho neznámou osobou, kontaktovala jsem ho osobně, vše mu pečlivě vysvětlila, představila smysl i účel diplomové práce a zeptala se, zda by byl ochoten na daném projektu (prostřednictvím svých vzpomínek) spolupracovat. Narátor ihned s mou nabídkou souhlasil, a domluvili jsme si termín setkání. Rozhovor se uskutečnil 15. října 2015 v Berouně¹⁴, v bytě narátora, jemuž jsme byli přítomni pouze my dva. Na začátku svého vyprávění byl narátor lehce nervózní, avšak postupem času z něho neklid opadl. Nejprve jsem ho požádala, aby promluvil o sobě a o svém životě, ale už po krátkém úvodu a představení své osoby začal Miroslav Šik hovořit o svém dětství v době druhé světové války. Začala jsem tedy následně pokládat připravené otázky, které jsem v průběhu rozhovoru doplňovala dalšími otázkami. Narátor hovořil především o době, kdy mu bylo čtrnáct let. Nahrávání proběhlo bez problémů, jednou byl rozhovor krátce přerušen zvoněním telefonu, což ale nemělo na další průběh žádný vliv.

Stručná biografie Miroslava Šika

Miroslav Šik se narodil 7. prosince 1930 v Rakovníku, kde bydlel s rodiči do svých pěti let, poté se rodina přestěhovala do Berouna. Otec pracoval jako železničář, matka byla v domácnosti. Kvůli svým vzdáleným židovským předkům byl ale otec ze zaměstnání propuštěn a rodina byla v roce 1942 z berounského bytu vystěhována na Vráž – vesnice asi 2

---

¹⁴ Prohlášení o udělení souhlasu ke zpracování a zpřístupnění osobních a citlivých údajů podepsáno narátorem 11. listopadu 2015 v Berouně, viz přílohy.

km vzdálené od Berouna, kde narátor strávil s rodiči a dvěma malými sestrami zbytek války. Oba narátorovi rodiče si dále přivydělávali práci u sedláků na vrážských polích. V Berouně navštěvoval narátor obecnou i měšťanskou školu, kterou absolvoval v roce 1944. Poté úspěšně složil zkoušky na berounskou Obchodní akademii, ale protože byla škola v roce 1944 nacisty uzavřena, nemohl nastoupit ke studiu. Musel začít pracovat u stavební čety Českých drah v Berouně - Závodí, kde setrval až do konce války. Vykonával tu pomocné práce jako lepení obálek a také se zde učil práci u kováře. V dubnových a květnových dnech roku 1945 se stal svědkem bombardování Berouna hloubkovými letci a také odchodu německých jednotek z Prahy. Po skončení druhé světové války nastoupil na znovuotevřenou Obchodní akademii, poté vystudoval Vysokou školu ekonomickou v Praze. Po dvouleté vojenské prezenční službě začal pracovat v berounské textilní továrně. Mezi jeho velkou zálibu patřila už od mládí hudba (jako chlapec se začal učit na housle a časem i na akordeon), proto nastoupil do Gramofonových závodů v Loděnici, kde působil později také jako ředitel. Po roce 1990 se stal manažerem hudebního nakladatelství EDIT s. r. o. produkujícího nahrávky dechové hudby a folkloru.

Protokol o rozhovoru – Josef Hůrka

(*1933, Zdice)

Druhý rozhovor ke své diplomové práci jsem nahrála s Josefem Hůrkou. Kontaktovat tohoto narátora mi doporučila moje kamarádka, jejíž dědeček je narátorovým blízkým přítelem. Oslovila jsem ho telefonicky, sdělila mu smysl a cíl své práce a vše pečlivě představila a uvedla. Narátor byl velmi vstřícný, ihned souhlasil s poskytnutím rozhovoru, a proto jsme si bez jakýchkoli obtíží domluvili termín naší schůzky. K setkání došlo 21. října 2015 ve Zdicích¹⁵, a to v místním restauračním zařízení. Rozhovor se uskutečnil v zadní místnosti restaurace, kde jsme byli s narátorem sami, a vše proto proběhlo plynule, v příjemné atmosféře a v nerušeném prostředí. Narátor začal své vzpomínání vyprávěním o sobě, o svém životě od

---

¹⁵ Prohlášení o udělení souhlasu ke zpracování a zpřístupnění osobních a citlivých údajů podepsáno narátorem 23. února 2016 ve Zdicích, viz přílohy.

dětství do dnešní doby. Následovaly mé přímé otázky i otázky doplňující. Bylo patrné, že narátorovi rozhovor nečiní žádné potíže, že vypráví rád a bez jakéhokoli strachu či ostychu. Jeho líčení osobních vzpomínek se párkrát změnilo v parafrázování historických faktů. Takové momenty jsem se snažila zachytit a komentovat. Během nahrávání došlo pouze k jednomu drobnému „vyrušení“ ze strany obsluhy restaurace, což ale nemělo žádný vliv na další průběh narátorova vyprávění. Rozhovor jsem jednou (asi na jednu minutu) přerušila na přání narátora, když mi chtěl sdělit informaci, která se samotného tématu mé diplomové práce netýkala.

Stručná biografie Josefa Hůrky

Josef Hůrka se narodil 16. března 1933 ve Zdicích. Navštěvoval zde také školu a prožil i válečná léta. Po rozchodu jeho rodičů vyrůstal se svou matkou a s babičkou. Konec války prožil jako dvanáctiletý chlapec. Stal se například svědkem spojeneckých náletů, či průjezdu americké výzkumné mise. Jeho také rodina v květnových dnech ubytovávala sovětské vojáky. Pro svůj velký zájem o žurnalistiku se ucházel o místo v nakladatelství a vydavatelství Melantrich v Praze, ale po únoru 1948 mu to nebylo umožněno. Dva roky pracoval jako učeň-laborant v Králově Dvoře. Poté nastoupil na střední chemickou průmyslovou školu v Praze v Křemencově ulici, kde po čtyřletém studiu složil maturitní zkoušku. Po absolvování střední školy nastoupil do železáren v Králově Dvoře, později na oddělení technické kontroly, kde se stal i vedoucím pracovníkem. Po roce 1968 byl z politických důvodů z pracoviště propuštěn. Zaměstnán byl pak v zemědělském oboru – ve zdickém síle, kde se postupně opět vypracoval na vedoucího pracovníka. Odtud se dostal na pozici vedoucího útvaru vládního zmocněnce pro výstavbu plynovodu Orenburg v SSSR. Díky svému zaměstnání začal cestovat a často navštěvoval například Rakousko, Švýcarsko, Maďarsko a především Sovětský svaz. Po roce 1990 se až do odchodu do důchodu podílel na privatizaci majetku plynáren. V současné době občasně přispívá do regionálního tisku a příležitostně se živí jako prodejce skleněných výrobků.

Protokol o rozhovoru – Jana Sýkorová

(*1932, Radnice u Plzně)

Kontakt na Janu Sýkorovou mi zprostředkoval další kamarád, jehož matka je kolegyní narátorkiny vnučky v zaměstnání. Nejprve jsem telefonicky oslovila vnučku narátorky a představila jí téma i záměr mé diplomové práce. Vnučka paní Sýkorové slíbila, že informace sdělí své babičce. Po tomto zprostředkování narátorka souhlasila s poskytnutím rozhovoru. S vnučkou narátorky jsme pak písemně (formou e-mailu) domluvily detaily mé návštěvy. Datum schůzky bylo stanoveno na 28. října 2015. Rozhovor se uskutečnil v Plzni¹⁶, v bytě narátorky. Po celou dobu byla vyprávění přítomna vnučka narátorky. Na celkový průběh vyprávění to podle mého soudu nemělo příliš velký vliv. Několikrát se sice stalo, že vnučka do rozhovoru vstoupila a poopravila některé věcné informace (například uvedla na pravou míru narátorkinu záměnu hotelu Slovan za hotel Continental), do vyprávění, které se týkalo přímých vzpomínek narátorky, však nevstupovala. Na začátku jsem paní Sýkorovou poprosila, aby začala své vyprávění „životopisnými údaji“. Narátorka pověděla velice stručný průřez životem a poté úvod ukončila. Bylo patrné, že by raději dostávala přímé otázky, proto jsem je začala pokládat. I když výsledný rozhovor trval nejkratší dobu, vyčerpaly jsme spolu všechna témata, která jsem si předem vytyčila. Někdy byly odpovědi narátorky stručné. Především, když danou událost buď nezažila, nebo si ji nepamatovala. Z výsledného rozhovoru mám dojem, že narátorka sdělovala opravdu pouze vlastní vzpomínky a zkušenosti, popisovala události, kterým byla sama přítomna a příliš nezaplňovala hluchá místa své paměti kolektivně sdílenými vzpomínkami. Rozhovor byl jednou (na začátku) přerušen zvoněním telefonem, narátorka však hovor nepřijala. Poté vše pokračovalo bez dalšího přerušení až do konce.

---

¹⁶ Prohlášení o udělení souhlasu ke zpracování a zpřístupnění osobních a citlivých údajů podepsáno narátorkou 28. října 2015 v Plzni, viz přílohy.

Stručná biografie Jany Sýkorové

Jana Sýkorová se narodila 19. února 1932 v Radnicích u Plzně. Obecnou i měšťanskou školu navštěvovala také v Radnicích, vystudovala čtyři roky měšťanské školy a jednoroční učební kurz. Prožila zde druhou světovou válku, spojenecké nálety a ve věku třinácti let také osvobození Rudou armádou. Setkala se kromě toho také s vojáky americké armády. Pocházela z početnější rodiny – měla tři sourozence. Otec pracoval jako jeřábník v nacisty zabraných závodech Škoda v Plzni, matka narátorky byla v domácnosti. Kvůli finanční situaci rodiny nemohla v dalším studiu pokračovat a musela se brzy začít podílet na zabezpečení rodiny. Vykonávala práci rukavičkářky, následně byla zaměstnána v kanceláři okresního národního výboru. Po mateřské dovolené začala pracovat jako skladnice ve Stylu Plzeň, kde se vypracovala na mistrovou skladu a z této pozice odešla do penze.

Protokol o rozhovoru – Karel Kovařík

(*1931, Plzeň)

Narátora jsem oslovila na základě doporučení svého kamaráda, jehož otec byl narátorův kolega v zaměstnání. Oslovila jsem ho telefonicky, představila mu svůj projekt a zeptala se, zda by byl ochotný poskytnout rozhovor pro účel této práce. Narátor nebyl zpočátku příliš vstřícný a nebyl si také jist, zda jsou jeho vzpomínky zajímavé a důležité. Proto jsem mu dala určitou dobu na rozmyšlení a poté jsem ho kontaktovala znovu. Tentokrát už s rozhovorem souhlasil a domluvili jsme si pevné datum naší schůzky, která se uskutečnila 28. října 2015 v restauračním zařízení v Plzni¹⁷, poblíž narátorova bydliště. Atmosféra kavárny byla poměrně hlučná, ale vybrali jsme si místo opodál, kde jsme nebyli bezprostředně rušeni a šum kavárny vlastně vytvářel přirozené prostředí. Na začátku jsem pana Kovaříka poprosila o vyprávění

---

¹⁷ Prohlášení o udělení souhlasu ke zpracování a zpřístupnění osobních a citlivých údajů podepsáno narátorem 28. Října 2015 v Plzni, viz přílohy.

jeho vlastního života (od mládí do dneška). Narátor svůj život vylíčil poměrně detailně a poté přišly na řadu konkrétní otázky, na něž odpovídal plynule. Rozhovor probíhal bez přerušování.

Stručná biografie Karla Kovaříka

Karel Kovařík se narodil 14. ledna 1931 na severu Plzně, v Krašovicích, kdy žil ale pouze jeden rok. Poté se přestěhoval s rodiči do Plzeň-Doudlevců. Otec pracoval jako topič a strojník, matka byla v domácnosti a vykonávala pomocné práce, například úklid ve škole. V Doudlevcích bydlel narátor s rodiči a o čtyři roky starší sestrou do svých sedmi let a absolvoval zde ještě první třídu obecné školy. Následovalo další stěhování, tentokrát do středu města Plzeň. Rodiče pana Kovaříka se rozvedli a od té doby vyrůstal se sestrou u matky, která začala pracovat jako domovnice. Narátor navštěvoval nejprve školu v Otakarových sadech, ale protože byla škola zabrána pro vojenské účely, navštěvoval poté měšťanskou dvojškolu v Komenského ulici. Po konci druhé světové války byla uznána zdejší měšťanská škola jako nižší gymnázium, nastoupil tedy do kvarty na Masarykovo gymnázium, které absolvoval v roce 1950. Mezi jeho velké zájmy patřila vždy hudba, proto začal studovat na hudební škole Bedřicha Smetany u uznávaného houslisty, učitele na plzeňské konzervatoři – Miloše Macháčka. Poté se rozhodl mezi hudebním směrem a sportem. Následně začal studovat na pedagogické fakultě v Praze obor tělesná výchova. Po jejím absolvování nastoupil do učitelské praxe. První rok vyučoval ve Stráži u Tachova. Následně začal jako učitel působit ve Stříbře, na střední škole pro budoucí učitelky mateřských škol a také a na gymnáziu. Poté byl na umístěnku přeložen na strojní průmyslovou školu v Plzni, kde pracovala v kanceláři i jeho budoucí žena, se kterou se oženil a po dvou letech manželství se jim narodil syn. Do roku 1964 bydleli v Křížkových sadech a poté jim byl přidělen byt na Doubravce. Na střední strojní průmyslové škole učili oba až do důchodového věku. Jako sportovec a učitel tělocviku nacvičoval spartakiádní sestavy.

Protokol o rozhovoru – Marie Hnídková

(*1925, Suchomasty)

Mou pátou narátorkou se stala Marie Hnídková. Rozhovor jsem s pamětnicí vedla 2. února 2016 v Srbsku u Berouna¹⁸ v jejím domě. Rozhovor s touto pamětnicí byl domluven mou další kamarádkou, která je její praneteří. Vzhledem k věku narátorky jsem ji dále sama neoslovovala a termín rozhovoru jsme domluvily prostřednictvím mé známé. S účelem rozhovoru jsem pak narátorku seznámila osobně v den našeho setkání. Vše už ale dopředu věděla, proto jsme mohly vyprávění nahrát. Narátorka byla ochotná, nebyla si ale jistá, zda mi svými vzpomínkami pomůže, což opakovala několikrát po skončení rozhovoru. Nejprve jsem narátorku požádala, aby představila svou osobu a uvedla své životopisné realie. Opět jsem vyzorovala (jako u ostatních narátorek – žen), že by raději dostávala konkrétní otázky k dané problematice. Po jejím krátkém úvodu, který přešel ve vyprávění konkrétních válečných zážitků, jsem tedy začala pokládat své připravené otázky. Rozhovor probíhal plynule, bez přerušení. Občas se stalo, že si narátorka nemohla určitou věc, či jméno vybavit, což je vzhledem k jejímu věku pochopitelné. Marii Hnídkové bylo na konci druhé světové války 20 let a její výpověď byla zajímavá také jako porovnání se vzpomínkami dalších (mladších) pamětníků té doby.

Stručná biografie Marie Hnídkové

Marie Hnídková se narodila 21. ledna 1925 v Suchomastech. Školu navštěvovala také v Suchomastech, poté v Králově Dvoře, kde se vyučila švadlenou. Její matka pracovala jako pomocná kuchařka na zámku v Suchomastech. Zde se například setkala s vojáky generála Vlasova. Po škole byla narátorka zaměstnaná v berounské textilní továrně, která byla po válce

---

¹⁸ Prohlášení o udělení souhlasu ke zpracování a zpřístupnění osobních a citlivých údajů podepsáno narátorkou 2. února 2016 v Srbsku, viz přílohy.

začleněna do národního podniku Cotona a později převedena do národního podniku Tiba. Narátorka zažila v továrně dubnový nálet hloubkových letců a setkala se také s vojáky Rudé armády. V průběhu války se provdala a se svým manželem žila v Berouně, na Závodí. Později se společně přestěhovali do další nedaleké obce Srbsko, kde si postavili rodinný dům, ve kterém žije narátorka dodnes.

Protokol o rozhovoru – Jiřina Šiková

(*1933, Plzeň)

Poslední rozhovor ke své diplomové práci jsem nahrála s Jiřinou Šikovou. Narátorku jsem mohla oslovit na základě metody „snowball sampling technique“ – po doporučení jejího manžela, dalšího narátora této páce, Miroslava Šika. Rozhovor se uskutečnil v Berouně, 3. února 2016,¹⁹ v bytě narátorky, v příjemném a nerušeném prostředí pouze v mé a narátorkině přítomnosti. Nejdříve jsem jí vše pečlivě vysvětlila, seznámila ji s tématem práce a následně jsme přešli k vyprávění. Narátorka také několikrát před nahráváním a po nahrávání opakovala, že si není jistá důležitostí svých vzpomínek. Zpočátku na ní byla znát mírná nervozita, ale počáteční ostych brzy ztratila a nahrávacího zařízení si nevšimla. Rozhovor proběhl bez přerušování. Nejdříve jsem Jiřinu Šikovou poprosila, aby začala vyprávěním o svém životě. Po krátkém úvodu se zaměřila na hlavní téma rozhovoru, následně jsme pokračovali formou otázek a odpovědí. Výpověď narátorky byla spontánní a v některých momentech velmi detailní. Ke konci nahrávání se narátorka znovu začala vracet k tématům, které vyprávěla na začátku, proto jsem rozhovor ukončila.

---

¹⁹ Prohlášení o udělení souhlasu ke zpracování a zpřístupnění osobních a citlivých údajů podepsáno narátorkou 3. února 2016 v Berouně, viz přílohy.

Stručná biografie Jiřiny Šikové

Jiřina Šiková se narodila 14. května 1933 na předměstí Plzně – v Koterově. Do Koterova chodila také do školy. S rodiči a se svou o čtyři roky starší sestrou vyrůstala v Koterově blízko kasáren, které byly za druhé světové války obsazené německou armádou, setkávala se tak i s německými vojáky. Otec byl vyučený řezník a byl zaměstnancem jatek, matka pracovala jako švadlena. Konec války prožila narátorka ve věku dvanácti let. Stala se svědkem spojeneckých náletů, i příjezdu americké armády do Koterova, jejíž vojáky rodina také ubytovávala. Po vystudování středního učiliště v Tanvaldu, jí bylo přiděleno pracovní místo v berounské textilní továrně Tiba, kde začala pracovat, jako dispečerka provozu. Zde se seznámila se svým pozdějším manželem, Miroslavem Šikem.

1. 70. výročí konce druhé světové války

V květnu 2015 proběhly na mnoha místech České republiky oslavy 70. výročí konce druhé světové války. Také na Berounsku a na Plzeňsku, tedy ve dvou oblastech, kde zastihl konec války respondenty této práce, se uskutečnily vzpomínkové akce s vazbou na květen 1945. O mimořádném rozměru těchto slavností svědčí skutečnost, že dokonce i v Berouně (na rozdíl od Plzně, kde je to tradiční) se tentokrát konala přehlídka vojenské techniky. V Městské knihovně Beroun proběhla tematická výstava nazvaná 70 let po válce. Rámcem loňských oslav v Plzni byl samozřejmě větší, jako je tomu ostatně už od roku 1990, kdy se poprvé po čtyřiceti letech připomínaly zásluhy americké armády při osvobození Československa od nacistických okupantů. Výročí se věnovaly například výstavy Plzeňané a druhá světová válka, Osvobození 1945 ve fotografiích, Výstava k 75. výročí vzniku československých perutí, Duchové historie, Portréty válečných veteránů či Plzeň 1945. Některé se zaměřovaly na válečnou techniku a příchod amerických vojáků, jiné na každodenní život Plzeňanů během války i na jejím konci. Od 30. dubna do 6. května 2015 se uskutečnily také tradiční Slavnosti svobody, velkolepější právě s ohledem na kulaté výročí. Už z uvedeného výčtu je zřejmé, že i člověk, jemuž snad téma druhé světové války není blízké, musel připomínky jejího ukončení zaregistrovat.

Z nahraných rozhovorů je však patrné, že ze skupiny vybraných narátorů si nikdo konec války zvláště nepřipomínal: nenavštívili žádné oslavy nebo výstavy, nevěnovali větší pozornost ani rozhlasové či televizní nabídce. Za touto rezervovaností stojí jednak nedůvěra k mediálně zjednodušeným výkladům historie, jednak fakt, že dotyční pamětníci prožívali ony události vesměs v dětském věku a neměli znovu potřebu se k těmto okamžikům vracet. Na otázku, zda v médiích vyhledával informace o tomto výročí a zda se sám účastnil oslavných akcí, odpověděl zdický narátor takto: *„Ale okrajově jo, ale ne nějak to..., protože já jsem to prožil, to jaksi konkrétně... a to mi jako stačí, než aby mně někdo něco ještě povídal navíc, abych to takhle řek... a ono se to taky přikrašluje a ono to třeba takový ve skutečnosti nebylo.“*²⁰ Podobně hovořila i radnická pamětnice. Pořady, připomínající kulaté výročí sledovala: *„Spíš*

---

²⁰ Rozhovor s Josefem Hůrkou

okrajově, okrajově, ne že bych to nečetla, nebo to, to jo, ale přímo jsem to nevyhledávala... protože celkem jako tu válku jako dítě jsem prožila... ²¹ Plzeňský respondent svůj nezáměr o televizní reflexi výročí zdůvodnil pestrostí programové nabídky: *„Dá se říct možná bohužel dneska je tolik televizních stanic, že je tak velký výběr, samozřejmě, že to sleduju, ale ne nějak úplně záměrně, když byly jiné programy zábavného charakteru, tak samozřejmě jsem si nechal třeba i ujít...“* ²² „Diplomaticky“ odpověděl nejstarší z mužských respondentů: *„No, upřímně řečeno jen tak okrajově.“* ²³ Ani narátorka, které bylo v květnových dnech 20 let, nevěnovala v roce 2015 odvílaným televizním reportážím o konci druhé světové války v Evropě větší pozornost než obvykle. Jako důvod její „pasivity“ k televizním programům týkající se konce druhé světové války, uvedla svou apolitičnost: *„To ani ne, já jako na tu politiku moc nejsem...“* ²⁴

Konec války a s ním i květnové události roku 1945 uzavíraly asi nejhorší etapu 20. století. Přesto žádný z mých narátorů nevěnoval v roce 2015 tomuto kulatému výročí větší pozornost než kdykoli jindy. To, že pamětníci nemají potřebu znovu se vracet k období, ve kterém prožili dětství, je způsoben patrně i tím, že od pořadů, rekapitulujících poslední válečné dny, nečekají žádné nové informace. Jejich pozornost k tématům války mohla být větší například v 90. letech, v době, kdy se o některých skutečnostech z května 1945 mohlo začít svobodně hovořit. Dnes, po pětadvaceti letech od pádu komunismu, už ale tyto skutečnosti znají a převratné pro ně nejsou ani informace týkající se příchodu americké armády. Na druhou stranu reportáže o válečných událostech ze vzdálenějších míst, jimž nebyli přítomni, tedy o tom, na co si sami nepamatují, je mohou zajímat přibližně stejně, nebo snad dokonce méně než člověka narozeného dávno po roce 1945.

---

²¹ Rozhovor s Janou Sýkorovou

²² Rozhovor s Karlem Kovaříkem

²³ Rozhovor s Miroslavem Šikem

²⁴ Rozhovor s Marií Hnídkovou

2. Každodennost (dětí) v protektorátu

Dětství „obyčejných lidí“ na území dnešní České republiky v dobách německého protektorátu (pomíjíme-li teritoria, jež po mnichovské dohodě připadla Říši) bylo „poměrně klidné“, pokud nešlo o děti z židovských nebo položidovských rodin, děti aktivních odbojářů, eventuálně o děti lidické. Na rozdíl od první světové války nebyly rodiny připraveny o své živitele²⁵, muže v produktivním věku, kteří v letech 1914–1918 byli nuceni na frontách nasazovat své životy „za císaře pána“.²⁶ Přesto pro české obyvatelstvo znamenal vznik protektorátu zánik svobody a demokracie spojený s jistou depresí až beznadějí.²⁷ Tyto pojmy byly sice pro děti příliš abstraktní, než aby si mohly uvědomit jejich absenci, ale protektorátní realita na ně doléhala jinak, především v rovině hmotné (příděly jídla, lístkový systém, nedostatek některých komodit).

Ve vzpomínkách pamětníků je protektorátní každodennost nutně zredukována. Čas v dětském věku je členěn školními roky a výjimečnými rodinnými událostmi (vážná nemoc, úmrtí, živelní pohromy...). Narátoři si této skutečnosti byli dokonce vědomi, do jisté míry se zdráhali hovořit o zdánlivých banalitách každodenního života a předem upozorňovali na to, že „nic zásadního“ během válečných let nezažili: „*Já jsem z rodiny, aby byl někdo jako v koncentráku, nebo to né, to jako nevím, to jsem nezažila.*“²⁸ I pro vzpomínky berounské pamětnice – a stejně

---

²⁵ „... muži české národnosti nepodléhali vojenské službě.“ Na nucené práce do Německa ale muselo postupně odejít několik set tisíc, především mladších lidí (např. téměř celý ročník 1924), což se ovšem netýkalo věkové kategorie rodičů mých narátorů. FIALOVÁ, Ludmila., HORSKÁ, Pavla, KUČERA, Milan a kol. Dějiny obyvatelstva českých zemí, str. 331.

²⁶ Viz například LENDEROVÁ, Milena, HALÍŘOVÁ, Martina, JIRÁNEK, TOMÁŠ. Vše pro dítě, Válečné dětství 1914–1918. Praha: Paseka, 2015.

²⁷ FIALOVÁ, Ludmila., HORSKÁ, Pavla, KUČERA, Milan a kol. Dějiny obyvatelstva českých zemí, str. 331.

²⁸ Rozhovor s Marií Hnídkovou

tak pro vzpomínky dalších pěti pamětníků – však platí slova básníka Vladimíra Holana: „*Můj život byl fantastický, protože byl všední.*“²⁹

2.1. Život v zázemí

Každodenní život „obyčejných lidí“ za protektorátu se od toho předválečného, tedy prvorepublikového, výrazně lišil. Protektorát Čechy a Morava byl formálně autonomní zemí uvnitř Velkoněmecké říše, realita však byla jiná: byl obsazen německou armádou a politicky i hospodářsky začleněn do Říše.³⁰ Rodina během druhé světové války sice ekonomicky i kulturně fungovala, ovšem jen v omezeném měřítku. V tomto systému ale bylo možné s řadou omezení³¹ a překážek přežít.

Pro sociální vrstvy, z nichž pocházela šestice narátorů, nebyly za první republiky dostupné volnočasové aktivity typické pro zámožnější skupiny československého obyvatelstva, například zimní rekreace ve Špindlerově Mlýně nebo letní pobyty u Jaderského moře. Když protektorátní poměry tyto možnosti omezily či zrušily, dotklo se to přirozeně především těch, kteří na ně byli zvyklí: „*Nic, my jsme ani na prázdniny nikam nejezdili, my jsme byli doma...chodili jsme na borůvky...*“³² Snížení životní úrovně však v hmotné rovině dolehlo prakticky na všechny. Z důvodu nedostatku oděvů se běžně přešívalo oblečení po starších sourozencích či rodičích. Podle koterovské narátorky se její sestra odhodlala k riskantnímu kroku, když pro domácí výrobu obstarala dokonce materiál, z něhož byl ušit padák zahraničního parašutisty: „... *oni tam seskočili za tím nádražím nějaký parašutisti, protože*

---

²⁹ Slova Vladimíra Holana citovaná na pamětní desce umístěné na domě v ulici U Lužického semináře v Praze, kde bydlel.

³⁰ FIALOVÁ, Ludmila., HORSKÁ, Pavla, KUČERA, Milan a kol. Dějiny obyvatelstva českých zemí, str. 330.

³¹ Dosud nepoznané bylo například i nařízení týkající se zatemnění. Rozhovor s Karlem Kovaříkem. O omezujícím zatemnění například hovoří ve svých memoárech také E. Dujková. DUJKOVÁ, Eleonora. Vzpomínání. Praha: Čas, 2014, ISBN: 978-80-7475-059-5.

³² Rozhovor s Janou Sýkorovou

*tam druhej den nechali ty, ty balony, jo, no, naše Růže, to ona byla takovej blázen, to tohleto ještě nebyl konec války...a Němci se tam chystali a naše Růža jako blázen tam letěla, vzala jeden padák, přitáhla ho domů, máma jí pak z toho šila blůzy, ona byla švadlena, maminka, jo.*³³

Kromě nedostatku věcí běžné denní potřeby (oděvy, obuv) byla však zásadnější nouze o potraviny. Tato omezenost jídla a dalších komodit se děti dotýkala, na druhou stranu ale neměly porovnání s jinou dobou, kdy byla větší hojnost jídla a větší hojnost materiální. Vzpomínka nejstarší pamětnice, obsahuje však také srovnání s dnešní dobou: „... *nic nikde nebylo... nebylo nic... jako dneska jdete do krámu a koupíte banány, to nebylo...*“³⁴ I když od roku 1939 fungoval lístkový systém³⁵, přiděly potravin byly drasticky nízké. Výrazněji to pociťovali obyvatelé větších měst, kde životní úroveň poklesla razantněji,³⁶ než obyvatelé venkova, – možnost opatřit si potraviny zde byla reálnější a dostupnější³⁷: „*Já se pamatuju, jak děda vždycky přinesl mouku a to se vozilo v noci, protože ty to jako... hlídali... to vozil vždycky ze mlýna... dole je mlejn, jako mezi Královým Dvorem a Berounem... tak z těch mlejnu, ty mlely, no museli to odevzdávat, no ale ty lidi vždycky jim každému něco... dali.*“³⁸ Přestože se musela většina komodit odvádět okupantům, mezi jednotlivými hospodáři

---

³³ Rozhovor s Jiřinou Šikovou

³⁴ Rozhovor s Marií Hnídkovou

³⁵ Potravinové lístky byly v Protektorátu Čechy a Morava zavedeny od října 1939. Přídělový systém zásobování se zpočátku týkal pouze základních potravin a mýdla, ale záhy se rozšířil i na ostatní druhy potravin... hodnotnější druhy zboží byly z nároku na odběr vyloučeny. PRŮCHA, Václav. Hospodářské a sociální dějiny Československa 1918-1992, 1. díl 1919-1945, str. 464.

³⁶ Na druhou stranu byla ovšem vybavenost městských domácností modernější, než na venkově: „My jsme rádio neměli, my jsme neměli ani elektriku tam, tam u nás, my jsme byli za městem bydleli a tam jsme neměli ani elektriku, tam jsme neměli ani rádio, první rádio jsme měli v osmačtyřicátém roce...“³⁶ Rozhovor s Janou Sýkorovou

³⁷ „Každý, kdo měl příbuzného a známého na vsi, se tam lačně vypravoval, aby si přilepšil. A pak nelehce pašoval jídlo přes nádražní kontroly.“ Česká televize. Jídlo za protektorátu: Náhražky i tajné zabijačky. [online]. [cit. 2016-04-22]. Dostupné z <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/1043656-jidlo-za-protektoratu-nahrazky-i-tajne-zabijacky>

³⁸ Rozhovor s Marií Hnídkovou

fungovala výměna potravin načerno: „... no a všechno bylo na příděl. My jsme dostali potravinový listky, no, a takže se shánělo všechno bokem.“³⁹ Toto „přilepšování“ fungující mimo kontrolu německých úřadů bylo ale pro všechny zúčastněné nebezpečné a mnohdy tím riskovali životy své i svých rodin: „to bysme byli zavřený a tak podobně...a oni se ani s nikým nemazlili, to se hned... jak byly ty všelijaký popravy...“⁴⁰ Dokládá to vzpomínka koterovské pamětnice, jejíž tatínek byl řezník a tajně své řemeslo provozoval v sousedském okruhu v Koterově. I když tím velmi riskoval, zajišťoval své rodině dostatečné množství tenkrát oficiálně nedostatkového masa a sádla: „My jsme živilí půlku tý školy, co tam chodila Růža, tý keramický, ty kluci jedli jenom mrkev, oni neměli v Plzni vůbec nic, to bylo všechno na příděly a to víte, kluci osmnáctiletý, devatenáctiletý, no tak naše maminka je vždycky pozvala k nám na neděli na oběd, oni nám pásli kozu i ovce a byli šťastný, když dostali flašku s mlíkem s sebou domů. No maminka vždycky nechali zabíjet králíky a to a vždycky poslala i rodičům. No, říkám, jak jsme dostávali od těch sedláků ty škvarky a sádlo, tak my jsme měli ve sklepě... takový ty plný demižony sádla a maminka vždycky je namazala Růže, protože ta byla vždycky celej den ve škole..., tak jí namazala takovýhle krajíce s tím sádlem a holka se hubla jako blázen, furt, máma říkala: prosim tě... mami já to ani nevidim, já tam přinesu a kluci mi to vždycky sní všechno. Ty kluci, oni byli hladoví...oni měli mrkev na svačinu, no.“⁴¹

Zatímco lidé z větších měst neměli většinou prostředky ani příležitosti sehnat sobě a svým dětem lepší potraviny a byli odkázáni na oficiální příděly jídla, lidé z vesnic měli reálnější možnost získat zdroje potravin, což ostatně potvrzuje předchozí vzpomínka koterovské narátorky. Tento způsob opatrování jídla shodně popisuje i nejstarší pamětnice. Ačkoli byla již dospívající (tehdy dvacetiletá) vnímala situaci podobně jako o osm let mladší koterovská rodačka: „... doma otec sháněl mouku a pěstovali jsme husy... my jsme měli na dvoře deset husí... ale to jsme mohli... králíky a takový to... chovat králíky, se nesmělo...a dvě prasata

---

³⁹ Rozhovor s Marií Hnídkovou

⁴⁰ Rozhovor s Marií Hnídkovou

⁴¹ Rozhovor s Jiřinou Šikovou

jsme měli, jedno jsme zabili na Vánoce a druhý se zabilo na sádlo a na maso a zavařovalo se, no tak všelijak... ⁴²

Jak je patrné z předchozích ukázek, v této oblasti byly děti zabezpečovány a chráněny rodinou. Samy nemusely vymýšlet „strategii“ získávání potravin. To, co pociťovaly nejvíce, bylo, že neměly takový přísun jídla, který by ve svém věku potřebovaly. Samozřejmě jim chyběly i cukrovinky, které znaly pouze výjimečně, a to ještě v podobě domácích náhražek. Exkluzivním artiklem se proto stala čokoláda přivezená až americkými osvoboditeli nebo žvýkačky, které do té doby děti neměly možnost ochutnat. V době existence protektorátu Čechy a Morava však odpovědnost za dostatek jídla, stejně jako odpovědnost za celou rodinu, ležela na dospělých.

2.2. Děti a dospělí

Přestože život běžných občanů v protektorátu neprobíhal většinu času nikterak dramaticky, strach z nacistického teroru, nočních návštěv gestapa, kontrol atd. byl všudypřítomný (tedy i u „mlčící většiny“ obyvatelstva). Rodiče ho však většinou na své malé děti nepřenašeli. Byla v tom nejen ohleduplnost k dětské psychice, nýbrž i strach, aby dítě, neuvědomujíc si rozměry situace, neřeklo bezděčně například ve školním kolektivu něco, co by mohlo rodinu poškodit. Rodiče obezřetně filtrovali politickou realitu před dětmi.⁴³ Radnická narátorka například vzpomínala, že se s ní rodiče o válečných tématech nebavili vůbec.⁴⁴ Vedle toho ale existovaly i případy, kdy bylo nutné potomky do protektorátní reality alespoň částečně zasvětit. Pokud se některé aktivity před dítětem nedaly utajit, stávalo se rovněž nositelem informace, jejíž

---

⁴² Rozhovor s Marií Hnídkovou

⁴³ „Když se v červnu roku 1944 přišlo na to, že otec Věry Doležalové-Vitoušové pomáhal parašutistům, byla čtyřletá dívenka poslána do tábora Svatobořice. Život jí zachránila prozíravost rodičů, kteří jí neprozradili, že se dopouštějí něčeho ilegálního...“ MICHLOVÁ, Marie. Protentokrát aneb česká každodennost 1939-1945, str. 60.

⁴⁴ Rozhovor s Janou Sýkorovou

proniknutí mimo okruh rodiny by znamenalo její velké ohrožení. Dokladem toho je zkušenost tehdy dvanáctileté koterovské pamětnice. Její otec, řezník na jatkách v Plzni-Koterově, zajišťoval rodině poměrně pravidelný přísun čerstvého masa, v lístkovém systému nedostupného, protože sedlákům v okolí prováděl načerno zabijačky.⁴⁵ Tato skutečnost se nedala před dítětem zatajit, pokud by ovšem rodiče nechtěli maso konzumovat sami a dítě o tuto komoditu připravit. Současně s podaným masem muselo být dítě poučeno, že o tom nesmí nikde mluvit. Dítěti se dostalo vcelku jednoduché a jasné hodnotové orientace. Pokud chceme jíst maso, musíme mlčet o jeho existenci i původu. Dnes už nelze přesně rozhodnout, zda dodatek narátorky o tehdejší hrozbě trestu smrti, několikrát opakovaný („*Tatínek dělal na jatkách, on byl vedoucí na jatkách, on byl vyučenej řezník, no.... Tatínek, my jsme pořád byli pod trestem smrti, protože tatínek byl řezník a v tej vesnici v Koterově byli sedláci, který pěstovali prasata, hovězí dobytek, ovce a takový a oni někdo by se bál pod trestem smrti je zabíjet, tak chodili za mým tátou a táta jim to chodil zabíjet. My jsme teda od nich měli všechno, třeba jsme měli maso, jitrnice, všechno, ale bylo to pod trestem smrti, kdyby to na něj někdo řek, tak nám vyvraždili celou rodinu... “*“), vznikl už v době, k níž se vztahuje, nebo na základě pozdějšího (historického, mediálního, uměleckého...) obrazu druhé světové války. Jisté je, že činnost, které se narátorkin otec dopouštěl, byla považována za ilegální a trestala se nejpřísnějšími tresty.⁴⁶

Dítě, kterému byly sdělovány takto choulostivé informace, už mohlo být snáze přítomno dalším zakázaným aktivitám, jako byl poslech vysílání zahraničního rozhlasu či zakreslování postupu Rudé armády v posledních měsících války, ačkoli také šlo o zakázané a tedy nebezpečné činnosti.⁴⁷ Samozřejmě tuto specifickou situaci nelze zobecňovat. Pokud nedovolené aktivity nebyly hmatatelné jako v tomto případě (nadstandardní přísun masa), bylo v zájmu bezpečnosti celé rodiny dětem o nich neříkat.

---

⁴⁵ Rozhovor s Jiřinou Šikovou

⁴⁶ Například během Heydrichovy politiky teroru docházelo k popravám mnoha řezníků, odůvodňovaných účastí na černém trhu a nedodržováním kvality uzenin. PRŮCHA, Václav, *Hospodářské a sociální dějiny Československa 1918-1992*, 1. díl, období 1918-1945, str. 452.

⁴⁷ Rozhovor s Jiřinou Šikovou

Děti si zkrátka politickou realitu příliš neuvědomovaly – nezajímala je, protože neměly odpovědnost dospělých: „Zprvé jsme byly děti, že jo, takže jsme nevnímaly řadu věcí, který bysme vnímali jako dospělí...my jsme byli čtrnácti-, patnáctiletý kluci, no tak samozřejmě jsme hltali, abychom byli svobodní, aby nebylo nebezpečí, měli jsme zájem o všechno možnýho, jenom ne o tu válku, že jo, ale nějak že bychom měli velkej rozum na to a chápali to, tak to si uvědomuju, že asi jsme moc neměli.“⁴⁸

2.3. Škola

Události, které následovaly po mnichovské dohodě, se odrazily také na podobě českého školského systému, který během válečných let nefungoval zcela normálně. Školní docházka určuje (více než cokoli jiného v daném období) ráz života dětí.⁴⁹ Během šestileté okupace však bylo české školství – a tím také nejdůležitější součást dětského dne – vystavováno ve všech svých oblastech cílenému a všestrannému náporu nacistického totalitního režimu, který sice fungování českých škol do jisté míry toleroval (vědom si důležitosti kvalifikované české pracovní síly po dobu trvání války), nicméně hluboce poškozoval a zasahoval do školní organizace, struktury a také vyučovacího procesu.⁵⁰ České děti sice nebyly nuceny k zápisům do německých škol a na rodičích nebylo vymáháno, aby jejich děti navštěvovaly německé školy, přesto byla jejich výuka neustále narušována a vzdělávání dětí nebylo plynulé.

Razantní změny nastaly bezprostředně po 15. březnu 1939 – bylo zcela obvyklé, že nacisté zabírali české školní budovy pro své nejrůznější úřady, pro německé školy a v neposlední řadě

---

⁴⁸ Rozhovor s Miroslavem Šikem

⁴⁹ ŘÍČAN, Pavel. Cesta životem, str. 145.

⁵⁰ DOLEŽAL, Jiří. Česká kultura za protektorátu: Školství, písemnictví, kinematografie, str. 42; „Školní rok 1940-1941 začal 2. září společným shromážděním žactva, zjištění počtu přítomných žákyň, jejich náboženského vyznání a přihláškami do němčiny...“ Porta fontium. Kronika obecné školy dívčí, Radnice, 1940-1945. [online]. [cit. 2016-04-21] Dostupné z: http://www.portafontium.eu/iipimage/30760392/soap-ro_00420_skola-radnice-1940-1945_0030?x=286&y=13&w=942&h=362

je měnili v kasárna armády a jednotek SS.⁵¹ Výuka (často proto nepravidelná, nekaždodenní) se tedy musela konat v jiných prostorách.⁵² O této zásadní komplikaci hovoří a přítomnost německých vojáků v budově školy potvrzuje plzeňský narátor: „*Měli jsme střídavé vyučování, protože jsem patřil do... proti vchodu do Pekla⁵³ to bylo a ta ulice, budova školní byla zabraná pro vojenský účely...*“⁵⁴ Obdobně hovoří také pamětník ze Zdic. Provizorní třídou se žákům stala místní hospoda: „... vojáci, byli ve školách, ale ke konci války, a pamatuju si, že jsme do těch škol nesměli chodit a vyučovalo se v hospodách, ale bylo to, když řeknu, dohromady půl roku, ne nějak šest let... učilo se v hospodách, jo. Hospody byly vyřízený pro ten čas, byly tam lavice, byly tam tabule... já chodil do nějaký hospody... ona už tam dneska není, u rybníka...“⁵⁵

O zúžení školní výuky hovoří také radnická narátorka. V důsledku zabránění školní budovy německými uprchlíky nešlo pokračovat v běžném vyučovacím procesu ani v pravidelné výuce. Žáci si museli u svého učitele vyzvedávat úlohy na celý další týden: „... *chodili jsme jednou tejdně si pro úlohy... protože... tu školu zabrali uprchlíci, tam přivezli německý rodiny s dětma a tam jako ten poslední, doposledka, než byl konec války, tak tam ten poslední rok byly německý rodiny, tam byli, no...*“⁵⁶

---

⁵¹ DOLEŽAL, Jiří. Česká kultura za protektorátu: Školství, písemnictví, kinematografie, str. 57; „Dne 19. listopadu 1940 zabrali podruhé vojáci říšské branné moci učebny chlapecké školy obecné v přízemí i s ředitelnu v budově zdejší měšťanské školy (...) Učebny naší školy zabrány začátkem prosince.“ Porta fontium. Kronika obecné školy dívčí, Radnice, 1940-1945. [online]. [cit. 2016-04-21] Dostupné z http://www.portafontium.eu/iipimage/30760392/soap-ro_00420_skola-radnice-1940-1945_0070?x=12&y=197&w=942&h=362

⁵² „Osud vysokých škol brzy potkal i několik desítek gymnázií a humanitně zaměřených středních škol, které mohly stát v cestě germanizaci. Počet studentů klesl během let 1939–1944 o padesát tisíc na méně než polovinu předválečného stavu. Budovy zrušených škol byly zabrány pro vojenské účely.“ MICHLOVÁ, Marie. Protentokrát aneb česká každodennost 1939–1945, str. 55.

⁵³ Kulturní dům v Plzni

⁵⁴ Rozhovor s Karlem Kovaříkem

⁵⁵ Rozhovor s Josefem Hůrkou

⁵⁶ Rozhovor s Janou Sýkorovou

Přesunutí výuky do provizorního objektu nebo zkrácení vyučovacích hodin bylo však ještě tou lepší variantou. Obvyklé bylo i zavření celé školy. Tento osud potkal například berounskou obchodní akademii, na kterou byl v roce 1944 přijat vrážský narátor. Protože původní budovu okupoval wehrmacht už od roku 1941, byla výuka nejprve několikrát přesouvána do provizorních objektů. V roce 1944 byla však škola zcela uzavřena a narátorovi bylo tímto způsobem zabráněno nastoupit ke studiu.⁵⁷

Především v posledních měsících války se vyskytl také další faktor, který přerušoval školní výuku: „*Jo, chodila jsem do školy, nejdřív do obecní Plzeň-Koterov a tam jsme byli ve válce věčně v krytech, protože tam furt bombardovali ty hloubkaři, víte. To seřad'ovací nádraží, ty lokomotivy úplně bombardovali a oni se někdy spletli a hodili bomby i na tu vesnici, tak my jsme se učili jedině v krytech.*“⁵⁸ Podobnou zkušenost, ale ještě předválečnou, má také radnická pamětnice: „*Pro mě válka začínala, když jsem byla ve tř...ve škole a najednou jako zahoukala siréna a museli jsme utíkat za město se schovávat, jako kdyby byl nálet...to byl rok osmatřicátý... jo, v osmatřicátým to jsem byla v první třídě a vím, že jsme utíkali jako za Radnice a já jsem tam nastydla a z toho jsem dostala zápal plic.*“⁵⁹ Zážitek zůstal v její paměti ještě více umocněn následnou nemocí.

Ve třídách se proměnilo mimo jiné také i národnostní složení žáků. Důsledky nacistického teroru samozřejmě nejvíce zasáhly židovské děti, kterým byla školní docházka znemožňována⁶⁰, v nejhorších případech násilnými deportacemi. Už od počátku školního roku 1940–1941 bylo přinuceno k odchodu ze škol devět tisíc židovských žáků.⁶¹ I narátoři z nežidovských rodin vnímali, když se jejich spolužák, na jehož přítomnost byli zvyklí, do školy už nikdy nevrátil: „*... se mnou chodily židovské děti do školy, holčička se mnou chodila, potom když je dali do transportu, když je vedli... když šli na nádraží s těma žlutejma*

---

⁵⁷ Rozhovor s Miroslavem Šikem

⁵⁸ Rozhovor s Jiřinou Šikovou

⁵⁹ Rozhovor s Janou Sýkorovou

⁶⁰ „Roku 1942 byla zakázána jakákoliv výuka židovských dětí, a to i neplacenými učiteli.“ MICHLOVÁ, Marie. Protentokrát aneb česká každodennost 1939–1945, str. 61.

⁶¹ DOLEŽAL, Jiří. Česká kultura za protektorátu: Školství, písemnictví, kinematografie, str. 44.

hvězdama, to si vybavujete pořád, jo... to jsme se s nima tam byli jako loučit, bylo tam asi pět rodin v Radnicích, nevrátil se nikdo. ⁶² Postupná redukce školních míst⁶³ se ale nevyhnula ani českým žákům a dotkla se také radnické narátorky: „... a my jsme totiž nesměli do měšťanky, jo, když z obecní nešly všechny děti, že jenom některý, a to šly, abych vám řekla pravdu, ty bohatý a my jsme zůstaly v tej obecní jako, ale po válce se to všechno jako to... a normálně jsme nastoupili k těm bohatejm, teda do tý měšťanky a to si pamatuju, že učitel Fridrich, když já jsem se učila teda dobře, tak učitel Fridrich mi vyvolával a říkal: vidíte, tahle holka musela zůstat v obecní škole...a umí víc, než umíte vy, který jste byli v měšťance, tak to si pamatuju, že to nebylo vybraný kvůli prospěchu, ale kvůli tomudle, jak je kdo bohatej, no.“⁶⁴

Naopak s německými dětmi se narátoři ve třídách téměř nesetkávali. Jejich výuka probíhala většinou odděleně a pro německé děti byly zřizovány vlastní školy.⁶⁵

2.4. Soužití s německými spoluobčany

V místech, kde dotyční prožívali své dětství, tvořilo německé obyvatelstvo minoritu (podobně jako Židé či Romové).⁶⁶ Ani v Plzni, městě ležícím těsně u hranice se Sudety, netvořilo

---

⁶² Rozhovor s Janou Sýkorovou

⁶³ Nacisté se snažili pozvolným procesem snížit vzdělanost české mládeže. Podle stanovení K. H. Franka nesměli všichni studenti obecných škol pokračovat ve studiu na měšťanské škole. DOLEŽAL, Jiří. Česká kultura za protektorátu: Školství, písemnictví, kinematografie, str. 52.

⁶⁴ Rozhovor s Janou Sýkorovou

⁶⁵ „Pro děti místních a říšských Němců v Berouně zahájila v dubnu 1940 v budově kasáren výuka německá obecná škola. Podobné školy vznikly, pod dohledem NSDAP, v Hořovicích, ve Zdicích a v Jincích...“ TOPINKA, Jiří. Němci na Berounsku a jejich odsun. In: Minulostí Berounska, str. 174; DOLEŽAL, Jiří. Česká kultura za protektorátu: Školství, písemnictví, kinematografie, str. 59.

⁶⁶ „Německá menšina nebyla početně příliš silná, jednalo se přibližně o 240 000 osob, tedy o 4% obyvatel, kteří žili rozptýleně po celém území Čech a Moravy. Větší počty se soustřeďovaly pouze u několika větších měst...“ VLČEK, Lukáš. Němci v Protektorátu Čechy a Morava v prvních měsících okupace. In: Válečný prožitek české společnosti v konfrontaci s nacistickou okupací (1939-1945), str. 97.

německé obyvatelstvo více než 50 %⁶⁷, ačkoli o několik kilometrů západním směrem (v Sudetech) představovalo německé etnikum většinový podíl obyvatelstva. Oproti tomu v berounském okrese žila v roce 1930 pouze 2% německých obyvatel.⁶⁸ Byly to často rodiny, které v českém vnitrozemí žily po mnoho generací. Soužití s německou menšinou existovalo už v dobách před vznikem první republiky. Nebylo však zatíženo jedním poměrně výrazným faktorem: přítomností německé branné moci. Od roku 1939, s příchodem německých okupantů, dostalo toto soužití zcela nový rozměr. Přesto podle svědectví mnou oslovených pamětníků žilo německé civilní obyvatelstvo v poklidném, nekonfliktním soužití s českým obyvatelstvem. Někteří z nich totiž ani v době protektorátu nedávali okázale najevo, že jsou pod ochranou „své“ armády, a vůči příslušníkům českého národa se chovali slušně. Snad chtěli naznačit, že s okupanty je pojí leda německý jazyk, nikoli nacistická ideologie.

Běžným úkazem byla také smíšená manželství, uzavíraná už za první republiky nebo v době Rakouska-Uherska. Podle dětských vzpomínek Němci z rodin čistě německých (natož smíšených) nezneužívali svého náhle dominantního společenského postavení. Snad si byli také vědomi toho, že na daném území – navzdory protektorátnímu režimu – jsou stále národnostní minoritou. *„Bydlela tady jedna Němka, která si vzala Čecha... oni je vystěhovali, po pětáctyřicátým roce je vystěhovali a moje matka, to jsem neřekl, to byla švadlena a týhletý Němce šila. Jmenovala se Nováková, protože si vzala Nováka... vždyť já tu rodinu perfektně znal, perfektně znal, protože máma pro ni šila, no a vždycky říkala: hele, Pipi, jdi, vem jí to, ona ti dá nějakou korunu od cesty, takhle jsme to měli narafičený, no tak já jsem šel a já tam v životě neviděl Hitlera pověšenýho, v životě jsem od ní neslyšel jediný slovo jako oslavující teda nebo něco takovýho...“⁶⁹*

Nelze opomenout skutečnost, že svět dospělých – samozřejmě bez ohledu na národnost – je v pohledu dětí vždy nutně redukován a simplifikován. Povědomí dětí o dospělých susedech

---

⁶⁷ SEMOTÁMOVÁ, E., CAJTHAML, J. a kol. Akademický atlas českých dějin, vyd. 1, str. 467.

⁶⁸ V roce 1930 (rok, kdy proběhlo sčítání lidu), žilo v Berounském okrese z 39 290 lidí, 797 Němců. TOPINKA, Jiří. Němci na Berounsku a jejich odsun. In: Minulostí Berounska, str. 172.

⁶⁹ Rozhovor s Josefem Hůrkou

(v našem případě německých) je vytvářeno především z informací od vlastních rodičů a jen v menší míře vychází z autopsie. Například poznámka zdického narátora o tom, že v česko-německé rodině Novákových nebyly žádné nacistické symboly („*já tam v životě neviděl Hitlera pověšeného*“), nemusí nutně znamenat, že už jako dítě byl schopen takového soudu: je docela možné, že o absenci portrétu německého kancléře (obligatorní „výzdoby“ všech úřadů, ale i časté dekorace soukromých interiérů) se dověděl od rodičů – snad už za protektorátu, případně až po válce.

Německé civilní obyvatelstvo se na rozdíl od německé branné moci nedopouštělo represí na českém obyvatelstvu, nemělo k tomu důvod ani prostředky. Dokonce mohli někteří z nich prožívat z německých vojáků stejný strach jako čeští občané. Také ve vzpomínce radnické narátorky je německá sousedka zobrazena jako naprosto imunní k nacistické ideologii: „... *tam byla taková stará cihelna, tak v tej staré cihelně se schovával (tatínek narátorky)... ona totiž tam bydlela... smíšený manželství, ona byla Němka a on byl Čech, ale ty tam taky zůstali, ty neodsunuli, ta zůstala normálně tam bydlela, nikdo jí nevyčítal, že byla Němka, nebo že je Němka... nic a ona potom říkala mamince: paní Nosová, já... jestli si myslíte, že bych ho udala, tak já bych ho neudala, že křičel a nadával na Němce jo, no...dobře se chovala, no... jo, takže ale ona byla Němka říkám, on byl Čech... po válce normálně zůstali... ty tam bydleli pořád, až tam zemřeli teda.*“⁷⁰ Chování některého německého obyvatelstva mohlo být během fungování protektorátu dokonce lepší než chování některých Čechů.⁷¹ Dokonce i z pohledu tehdy dvacetileté Marie Hnídkové bylo až do konce války soužití s německým civilním obyvatelstvem – s německými velkostatkáři, kteří obývali zámek v Suchomastech – v podstatě bezkonfliktní: „*A v Suchomastech, tam je ten zámek a byl tam velkostatek a to byli Elbournovic a ty bydleli v Praze... ale ona ta stará paní neuměla slovo česky, zas to bylo všecko poněmčený a byli tam německý... jak se jim říkalo... no, ty, který vedli ten statek, to byli Němci. Já jsem jako s nima ale...zas aby byli nějaký agresivní vůči nám, to ne, jako že*

---

⁷⁰ Rozhovor s Janou Sýkorovou

⁷¹ TOPINKA, Jiří. Němci na Berounsku a jejich odsun. In: *Minulost Berounska*, str. 176.

jsme s nima vycházeli... brali jsme to všechno slušně, oni a my taky, to si jako z dětství, do těch dvaceti let pamatuju. ⁷²

V kritických okamžicích války, kdy byly stejně ohroženy obě strany, v konkrétním případě při spojeneckém leteckém útoku na Plzeň (ale mohlo to být při jiných katastrofách, jako je požár, povodeň...) se v soužití Čechů s Němci projevovaly dokonce i prvky solidarity: „*U nás ve druhém patře bydlela stará paní s dcerou a měly knihkupectví ve Fodrmajerově ulici, tehdy a dneska je to Smetanova a to... ta paní byla velmi nepohyblivá už a nakonec... takže dcera sama třeba táhla kufry dolů do sklepa, při každém tom vyhlášení poplachu, to jsme chodili do sklepa právě, jedna místnost byla zesílená, upravená, tak přesto, že to byli Němci, ale pro nás slušný a tak a dalo by se říct trochu taková úcta ke stáří, že jsem jí pomohl ty kufry do toho sklepa odnést a oni byli movitý, takže to byly velký kufry a lůžkoviny a takový věci měli připravený...*“ ⁷³ V situaci, kdy byla ohrožena jenom jedna strana (němečtí občané po skončení války), už byly projevy solidarity mnohem vzácnější.

Nelze samozřejmě hovořit o přehnaných sympatiích mezi českým a německým obyvatelstvem a je nutné připomenout, že vztah k německým civilistům do roku 1945 byl zcela jistě ovlivněn přítomností německé armády a německých úřadů. Přesto vzpomínky narátorů nezaznamenávají negativní chování ze strany německého obyvatelstva a v těchto konkrétních případech se obě strany snažily nekonfliktně vedle sebe žít (alespoň po dobu trvání druhé světové války).

---

⁷² Rozhovor s Marií Hnídkovou

⁷³ Rozhovor s Karlem Kovaříkem

2.5. Německá branná moc

Němci, jako příslušníci cizího národa, nebyli pro děti ničím novým. To, co se však stalo novým prvkem uvnitř protektorátu, byli němečtí uniformovaní ozbrojenci – německá policie a německé vojsko⁷⁴, také němečtí úředníci, dosazení do úřadů. Styk příslušníků německé armády dislokované na území protektorátu Čechy a Morava s dětmi z běžných českých rodin existoval, nebyl však ve většině případů nijak intenzivní. V menších městech a obcích (například ve Zdicích nebo Radnicích)⁷⁵ nebyl ani každodenní, přesto byla německá armáda dětmi postřehnutelná. Tvořila jakýsi paralelní svět, jehož nebyly děti přímou součástí. Po zřízení protektorátu Čechy a Morava bylo do různých úřadů okupační správy dosazeno podle některých údajů 70 000, podle jiných 40 000 sudetských a 20 000 říšských Němců.⁷⁶ V Plzni, kde existovala, podobně jako v dalších větších městech, venkovská služebna gestapa i venkovská služebna Sicherheitsdienst,⁷⁷ nebylo nijak neobvyklé setkat se v ulicích města s německými vojáky. Plzeňský narátor potvrdil, že se pohybovali po západočeské metropoli zcela běžně, stejně odpověděla také berounská pamětnice.⁷⁸ A jejich přítomnost nebyla nijak (ve válečných letech) neobvyklá.

V malých obcích byl sice každodenní výskyt vojska menší, přesto se zde alespoň jednou za čas objevily německé hlídky či jednotliví vojáci: „*No byli, takhle, moc ne...tam byl akorát jeden a ty uprchlíci no a s nima teda nějaký ty vojáci, no, ale to...nebylo jako, že by byly*

---

⁷⁴ „První německé tanky přijely do Hořovic...15. března 1939 před jedenáctou hodinou dopoledne, zhruba o půl hodiny později dorazily do Berouna...do Berouna přijela hlavní část okupační armády až nazítří 16. března. Němci obsadili kasárna 38. pěšího pluku a odzbrojili českou posádku...“ TOPINKA, Jiří. Němci na Berounsku a jejich odsun, str. 173, 174.

⁷⁵ Rozhovor s Josefem Hůrkou; Rozhovor s Janou Sýkorovou.

⁷⁶ SEMOTÁMOVÁ, E., CAJTHAML, J. a kol. Akademický atlas českých dějin, vyd. 1, str. 441.

⁷⁷ Sicherheitsdienst byla zpravodajskou službou SS a NSDAP, považována za sesterskou organizaci gestapa. Ibid, str. 440.

⁷⁸ Rozhovor s Marií Hnídkovou. Na otázku, zda se během války vojáci běžně vyskytovali v ulicích, odpověděl narátor kladně: „Samozřejmě, že Němci byli v ulicích.“ Rozhovor s Karlem Kovaříkem.

*obsazený Radnice Němcema, to nebyly teda.*⁷⁹ I na takových místech si byly děti přítomností vojáků cizí armády vědomy, chovaly se k nim obezřetně a také rodiče se snažili své děti od případného styku s německými vojáky chránit, nebo ho co nejvíce minimalizovat, případně ho mít pod kontrolou. Do nejužšího styku s německými vojáky se dostala Jiřina Šiková. Se svými rodiči a sestrou bydlela v Plzni-Koterově naproti kasárnám obsazených německou armádou. Německé vojáky tedy potkávala a němečtí důstojníci dokonce podle její výpovědi navštěvovali jejich domácnost: „... *ty důstojníci německý, co jim tam máma prala a vohřejvala jim vodu, oni se tam holili a to, ty se taky chovali docela dobře, to byli esesmani, důstojníci, ale byli solidní... Ale jako oni taky mámě vždycky něco dali za to, že jim to prala a to...*“⁸⁰ Koterovská rodačka dále dodala, že v době návštěvy německých důstojníků musely zůstat se sestrou ve vedlejším pokoji. Tento fakt svědčí o pochopitelném odstupu – ačkoli je sama narátorka nazývala solidními, nelze ani hovořit o tom, že by rodina k těmto vojákům cítila důvěru. Šlo o vztah distancovaný, podpořený navíc strachem z objevení ukrytého rozhlasového přijímače: „... *když ještě tam jezdili ty Němci a ještě je nebombardovali, dřív, no prostě jezdili na ty fronty s těma dělama a to, tak oni chodili k nám, máma jim musela prát a vařit jim, teplou vodu, oni se tam holili a to a my tam měli rozhlas na takovej tej a za tím jsme měli mapu a každé večer jsme poslouchali, jak ta Rudá armáda postupuje. My úplně šileli strachy, aby se nepodívali prostě... za to rádio, by nás asi zavřeli.*“⁸¹ Protože ale k objevení ukrytého přístroje nedošlo, rodina nijak perzekvována nebyla. Případné odhalení poslechu zahraniční stanice se trestalo smrtí, lidé si to sice uvědomovali, ale přesto je to od této zakázané činnosti neodradilo.⁸² O podobné situaci hovoří také zdický narátor. Během války musela jeho rodina ubytovávat dva německé vojáky: „*Zajímavý dva Němci. Jeden Hitler jako. A ten druhý byl asi Rakušák a vždycky říkal mý mámě... ten Rakušák jí říkal, jestli by mu nepůjčila rádio, že bude poslouchat Svobodnou Evropu (sic), jako tenkrát... No, matka se bála*

---

⁷⁹ Rozhovor s Janou Sýkorovou

⁸⁰ Rozhovor s Jiřinou Šikovou

⁸¹ Rozhovor s Jiřinou Šikovou

⁸² „Němci nařídili, aby byl každý přijímač opatřen výstražní cedulkou: „Pozor, poslouchání zahraničního vysílání se trestá kázní až smrtí.“...od října 1940 začali rádia zabavovat. Přijímač však bylo snadné schovat, takže veškeré snahy odradit lidi od poslouchání zakázaných stanic byly marné.“ MICHLOVÁ, Marie. Protentokrát aneb česká každodennost 1939-1945, str. 50.

samozřejmě... no, nakonec jako mu to rádio půjčila. No a on vždycky říkal, že aby se nebála, že on to nesmí vědět, že jo, protože on je Hitler...oni tady měli soustředění, byli ve škole a mnozí byli takhle roztrkaní po bytech....byli odvelení do Řecka, protože nám posílali z Řecka pohled jako takovej. Nebyli to špatný jako... Jako člověk je hodnotim jako dobře. Neříkám, jak to... no. A všichni tam zahynuli tam v Řecku. Oni se na ně sesypali. Já jsem se dočetl, že přímo tahleta brigáda jako to odnesla. ⁸³ I přes hanlivé pojmenování jednoho vojáka jako „Hitlera“ ale hodnotí oba dva kladně. Patrně proto, že jejich pobyt proběhl bez jakéhokoli incidentu.

Dopady teroru vojenských složek tyto děti samy nepociťovaly. Řadoví němečtí vojáci se k dětem nechovali špatně. Zkušenosti dětí se dají zobecnit, nikoli však absolutizovat, a to s ohledem na drastické memento v Lidicích a Ležákách. Pokud už dítě přišlo do užšího kontaktu s německými vojáky, bylo to většinou kvůli dospělému člověku – rodiči nebo někomu z okruhu známých, sousedů. Děti dokonce nedokázaly ani rozlišit mezi řadovým německým vojákem wehrmachtu a příslušníkem gestapa: *„Nebo v Radnicích potom přivezli v Radnicích takovej transport zajatců a gestapáci nebo vojáci v uniformách je vedli přes Radnice někam, kam je vedli taky nevím...* ⁸⁴ Rozdíl mezi obyčejným vojákem a příslušníkem gestapa už ale vnímala nejstarší narátorka: *„Tam (v Berouně) byli, ale spíš jako obyčejný vojsko, takový ty gestapáky... to nevím, jestli tam měli nějaký...* ⁸⁵

Ani v případech, kdy bylo obydlí německých vojáků na dohled vzdáleno od domů českých obyvatel Koterova, si vojáci nedovolovali jakkoli kontaktovat denně procházející děti: *„Němci byli akorát v těch kasárnách... a měli tam i manželky... my jsme chodili pěšky na tramvaj, tak jsme chodili vždycky přes koleje kolem těch kasáren, tak jsme je tam akorát viděli, ty vojáci a to, ale oni nám nic nedělali, my chodili kolem nich...* ⁸⁶ O provokativním, nikoli násilném chování německých vojáků se zmiňuje radnická pamětnice: *„My jako děti jsme chodily do školy a s... kamarády, ty bydlely ještě dál v polích než my a vždycky chodily a co... paní stála*

---

⁸³ Rozhovor s Josefem Hůrkou

⁸⁴ Rozhovor s Janou Sýkorovou

⁸⁵ Rozhovor s Marií Hnídkovou

⁸⁶ Rozhovor s Jiřinou Šikovou

*před domem a čekala, až dojdou to... a maminka zase čekala... a tam byli dva Němci a ty stříleli do vzduchu a měli z toho srandu, že jsme se jich báli... no, to bylo v nějakém čtyřiačtyřicátém, no.*⁸⁷ Vzpomínka ukazuje, že jednání německých vojáků bylo pouze chováním jednotlivců, kteří se před dětmi chtěli předvést, nikoli ukázkou násilí třetí říše. Přesto byl postoj lidí i jejich dětí vůči příslušníkům německé branné moci obezřetný. Rodiče dětí měli raději příchod svých potomků ze školy pod kontrolou.

---

⁸⁷ Rozhovor s Janou Sýkorovou

3. Nálety Spojenců jako nejsilnější zážitek z konce války

Území protektorátu Čechy a Morava se na konci druhé světové války stávalo pravidelným cílem bombardování amerických a britských letců. Také v obou lokalitách, z nichž pocházejí narátoři této práce, na Berounsku i Plzeňsku, probíhaly operace spojeneckého letectva. Za počátek těchto osvobozovacích akcí nad protektorátem považují vojenští historikové květen 1944.⁸⁸ Zatímco první spojenecká letadla se nad Plzní, významným průmyslovým centrem protektorátu, začala objevovat dokonce už roku 1940⁸⁹, obyvatelé Berouna se s následky prvního bombardování museli potýkat až v říjnu 1944.⁹⁰ Četnost útoků na Plzeňsko do roku 1945, byla ve srovnání s Berounem a jeho okolím vyšší. Kromě amerických a britských bombardérů se nad územím Československa začali objevovat na přelomu let 1944 a 1945 i tzv. hloubkoví letci, kteří se mohli pohybovat v nízkých letových hladinách a jejichž terčem se stávaly především drobnější cíle, jako železniční tratě, vlaky a komunikace.⁹¹ Nálety nebyly neškodnou hrou na schovávanou. V obou oblastech si vyžádaly mnoho lidských životů a způsobily hmotné škody. V každé rodině se vědělo, že lze při náletech přijít o majetek, nebo dokonce o život.⁹² Vedle akcí hloubkařů (někdy pouze přeletů, jindy náletů) bylo město

---

⁸⁸ V květnu 1944 britské RAF a americké USAAF zahájili hlavní ofenzívu proti německým zdrojům pohonných hmot také na území protektorátu. RAJLICH, Jiří. Mustangy nad protektorátem: Operace britského a amerického letectva nad českými zeměmi a německá obrana, str. 28.

⁸⁹ Cílem těchto náletů se stávaly Škodovy závody v Plzni, největší nacistická továrna zbraní v protektorátu. Ibid, str. 20.

⁹⁰ ŠPRINGL, Jan. Nálety na Beroun ve světle kronikářských zápisů. In: Minulostí Berounska, str. 227.

⁹¹ RAJLICH, Jiří. Mustangy nad protektorátem: Operace britského a amerického letectva nad českými zeměmi a německá obrana, str. 93.

⁹² Bilance všech spojeneckých leteckých útoků na západočeskou metropoli čítala na 520 zničených domů, 8993 poškozených, ztráty civilního obyvatelstva 926 mrtvých a 963 zraněných osob. Ibid, str. 126.

Beroun bombardováno celkem čtyřikrát.⁹³ Plzeň se během let 1942-1945 stala cílem jedenácti náletů.⁹⁴ Četnost těchto akcí se zvyšovala na jaře 1945.

Kromě poškození infrastruktury, likvidace hospodářství a vojenské struktury německých okupantů, byl však bombardováním narušován také cyklus všedního dne.⁹⁵ Nálety zasáhly více či méně do života všech lidí. Na jedné straně vyvolávaly v obyvatelích protektorátu strach o život, na druhou stranu předznamenávaly blížící se svobodu. Většina mnou oslovených narátorů z obou lokalit si dokázala velmi živě vybavit konkrétní jarní nálety Spojenců, nebo útoky „hloubkařů“. Popisovali, kde se schovávali, jak probíhala jejich evakuace. Kromě strohého obecného popisování si byli narátoři schopni vybavit i konkrétnější vzpomínky. Děti si díky těmto silným okamžikům začaly válku více uvědomovat a vytvářet si tak její vlastní chronologii.⁹⁶

3.1. Tváří v tvář válce

Na území Československa se zdejší obyvatelé s podobným projevem války, kterým bylo bombardování, zatím osobně nesetkali.⁹⁷ Až do chvíle náletů amerických a britských letců si neuměly představit, jak „válečné nebezpečí“ a konkrétní důsledky války vypadají. Téměř celé

---

⁹³ ŠPRINGL, Jan. Nálety na Beroun ve světle kronikářských zápisů. In: *Minulostí Berounska*, str. 217.

⁹⁴ BÄHLCKE, Joachim, EBERHARD, Winfried, POLÍVKA, Miloslav. *Lexikon historických míst Čech, Moravy a Slezska*, str. 424.

⁹⁵ „Útoky hloubkařů byly v Čechách na každodenním pořádku“ ŠPRINGL, Jan. Nálety na Beroun ve světle kronikářských zápisů. In: *Minulostí Berounska*, str. 217.

⁹⁶ „Tyto události pak v jejich očích odstartovaly nešťastnou (válečnou) dobu.“ ŠUSTROVÁ, Radka. *Děti a válka, české a německé děti v Protektorátu Čechy a Morava In Válečný prožitek české společnosti v konfrontaci s nacistickou okupací (1939-1945)*, str. 67.

⁹⁷ První dotyk českého civilního obyvatelstva s leteckou válkou se však odehrál už v letech 1940–1942 na území Německa, kam byly zavlčeny celé ročníky mladých lidí na práci. PEČKA, Jindřich. *Na demarkační čáře: Americká armáda v Čechách v roce 1945*, str. 17.

období protektorátu prožily v relativním klidu, se svými rodiči a sourozenci. Příkladový systém potravin, který na obyvatelstvo protektorátu doléhal, sice každodenní život velmi znepríjemňoval a komplikoval, de facto je ale neohrožoval na životech. Během náletů Spojenců na území Československa – především v dubnu 1945 se ocitaly ve stavu ohrožení života. Vlastně poprvé od roku 1939 v bezprostředním nebezpečí. Především od jara 1945 vstoupila válka poprvé silněji do jejich životů a to nezprostředkovaně. Závažnosti situace, která s každým náletem nastávala, si tedy děti dobře uvědomovaly. Většina z narátorů, jako berounská narátorka, také označila nálety jako vůbec své nejhorší zážitky⁹⁸: „pro mě nejhorší byly ty nálety.“⁹⁹ Vytržení ze své každodennosti museli rychle reagovat na nové, dosud neznámé podněty („*Mě vždycky máma poslala pro mlíko a já ho nikdy nedonesla, já furt ležela v pangejtě.*“).¹⁰⁰ Zažívali chvíle nejistoty a paniky, protože nevěděli, kdy se nebezpečí vrátí a bude se opakovat: „*My jsme byli dole ve sklepě, takhle to tam s námi mávalo a tam to byla velká fabrika...oni přelítli a to byl klid, no ale měla jste v sobě pořád, to jste musela bejt ve střehu, ale to už bylo spíš ke konci tý války.*“¹⁰¹

Bezprostřední setkání s následkem bombardování zažil plzeňský pamětník. Po náletu na Plzeň, při kterém byl zasažen hotel Continental, se v dětském věku stal poprvé svědkem smrti: „... *byl už akutní signál, že je to přímý přelet, nebo nálet na Plzeň, to se nevědělo, jestli budou něco shazovat nebo ne, tak lidi říkali, tak se schováme v Kontiku*¹⁰², *jak se říkávalo, no a tam je to velký a půjdeme a ještě si tam dáme kafe a tohleto, jenomže měli smůlu, ono to tam zrovna spadlo a celý osazenstvo toho, té tramvaje a ještě i řada zaměstnanců, i majitel Continentalu, ...ale on sám tam zahynul, no a my jsme měli tu smůlu, nebo prostě jsme byli blízko a měli jsme poměrně širokou chodbu vstupní, takovou halu, tak nám tam, jak je*

---

⁹⁸ Německý projekt se zabýval válečnými momenty, které představovaly v očích německých dětí ty nejvýraznější zážitky. Vyplývá z něho, že pro 57% dětí v Německu bylo bombardování nejsilnějším momentem války.

ŠUSTROVÁ, Radka. Děti a válka, české a německé děti v Protektorátu Čechy a Morava. In: Válečný prožitek české společnosti v konfrontaci s nacistickou okupací (1939-1945), str. 68.

⁹⁹ Rozhovor s Marií Hnídkovou

¹⁰⁰ Rozhovor s Jiřinou Šikovou

¹⁰¹ Rozhovor s Marií Hnídkovou

¹⁰² Hotel Continental

zasypané postupně vyhrabávali, tak nám je skládali v domě do chodby, takže těsně po poledni, kdy skončil ten nálet, tak až do, asi do deseti hodin do večera, tak jsme je tam měli, takže jsem se, no skoro se mi nechtělo jít kolem ven, to byli první mrtví, který jsem kdy viděl v životě no a v sousedství, kde byla jakoby kavárna... a tam byla jak ošetrovna pro zraněné, kdežto u nás skládali přímo ty mrtvé... “¹⁰³

Mezi oběťmi z plzeňského hotelu Continental neskončil jen náhodou otec radnické narátorky: „... všichni utíkali z tý Škodovky a on tenkrát utíkal taky a oni, ty co s ním utíkali, říkali: *pojd' se schovat do hotelu Continental a on řekl, že ne, že poběží na nádraží, tím si zachránil život, protože Continental dostal přímou zásah.*“¹⁰⁴

Je přirozené, že vzpomínky na bezprostřední ohrožení života, ať už vlastního, nebo někoho z blízkých příbuzných, jsou v pamětnících stále živé.

3.1.1. Nálety jako dětské dobrodružství

Kromě toho, že nálety vyvolávaly v lidech strach a paniku, způsobovaly bolest i smrt, pro děti se (především přelety hloubkových letců) staly také jakýmsi vytržením z všedního stereotypu protektorátní reality. Zvláště pro chlapce, kteří obdivovali vojenskou techniku, letadla a jejich piloty, se mohlo bombardování stát vzrušujícím zážitkem a to hlavně ve chvíli, kdy jim bylo ze strany letců vysláno jasné gesto přátelství: „... *tak se to jmenuje Knihov a nahoře měl otevřený lom, teď už je to zarostlý, teď už to není tak vidět ale tenkrát to bylo takový otevřený a my jsme tam s klukama sedali, a když ty stíhači stříleli za zdický nádraží, tak jsme jim takhle mávali. Jestli to viděli, nebo neviděli, to nevím, ale faktem je, že jednou, se to letadlo odpojilo,*

---

¹⁰³ Rozhovor s Karlem Kovaříkem; Při tomto náletu na Plzeň 20. prosince 1944 bylo zničeno 44 a poškozeno 469 budov, útok si vyžádal 131 lidí mrtvých a 234 zraněných. RAJLICH, Jiří. Mustangy nad protektorátem: Operace britského a amerického letectva nad českými zeměmi a německá obrana, str. 87.

¹⁰⁴ Rozhovor s Janou Sýkorovou

snížilo se dolů a najednou z něj vypadla stříbrná škatule. My jsme tu škatuli hledali, tam nahoře je... obrovská louka, rovina a na tu rovinu von tu škatuli vyhodil a tak jsme jí hledali a ono tam bylo pět čokolád anglickejch. No v tý době anglická čokoláda, to bylo něco. Tak jsme tam sedávali pak každě den, ale už se to nikdy neopakovalo.“¹⁰⁵ Pozitivní zkušenost v podobě shozeného dárku, předčila v případě zdického narátora strach z ohrožení života.

V dalším konkrétním případě popsal pamětník z Vráže bombardování hloubkových letců jako strastiplnou událost, na druhou stranu také jako neopakovatelné dobrodružství: „... *zprvé jsme se báli, padaly hilyny, tak jsme lezli skoro do země, byli jsme z toho vyjevený a na druhý straně jsme zase viděli něco úchvatnýho, co už v životě nikdy nevidíme, že jo.*“¹⁰⁶ Nálet bombardérů ze 17. dubna 1945, o kterém narátor hovoří, zasáhl Beroun jako jeden z nejsilnějších v této lokalitě: „... *stíhači 9. Air Force svrhli během deseti minut po 15. hodině 61 bombardérů 138 tun bomb na berounské nádraží, železniční most a továrnu Textilag. Pozorovatelé ze země napočítali pouze 36 letadel, ale také 320 svržených bomb, z nichž 6 nevybuchlo. Během náletu zahynulo 40 osob, dalších 5 bylo nalezeno později v troskách obytných domů v blízkosti nádraží.*“¹⁰⁷ Je jisté, že následky, které toto bombardování přineslo, si narátor ve svém dětském věku zcela neuvědomoval.

Nebezpečí si nepřipouštěl ani zdický narátor: „... *a začli útočit hloubkaři na to, na nádraží a ta paní učitelka ona byla takhle tlustá, nebudu ji jmenovat, tak nám nařídila, abysme si vlezli pod lavice, jako aby nás to zachránilo, že jo no tak jsme si vlezli pod lavice a ona si vlezla pod tabuli a vystrčila na nás zadek.*“¹⁰⁸ V kontextu s touto „legrační“ podívanou, která se žákům naskytla, se nálety zdají pouze neškodným pozadím této vzpomínky. Ale i ve Zdicích nepáchal spojenecký nálet zkázu: Dne 17. dubna 1945 bylo v 15 hodin bombardováno bývalé sokolské cvičiště ve Zdicích sloužící jako autopark německé armády a opravena pod širým nebem, americkými letouny. Zasaženo bylo celkem sedmnáct nákladních vozidel, z nichž

---

¹⁰⁵ Rozhovor s Josefem Hůrkou

¹⁰⁶ Rozhovor s Miroslavem Šikem

¹⁰⁷ FOUDEK, Karel, KRÁTKÝ, Vladislav, VLADAŘ, Jan. Poslední akce: Operace amerického a britského letectva nad územím Čech v dubnu a květnu 1945, str. 63.

¹⁰⁸ Rozhovor s Josefem Hůrkou

jedno bylo zničeno, ostatní byla přinejmenším poškozena. Ve stejnou dobu byly také zasaženy dvě lokomotivy v prostoru zdické výtopny.¹⁰⁹

Ani na železniční trati mezi Plzní-Koterovem (bydlištěm narátorky) a Starým Plzencem nevypadaly útoky Spojenců ze 17. dubna 1945 jako veselá podívaná: „Na místě útoku zůstalo ležet deset bezvládných těl, šest osob (včetně pěti vojáků) bylo zraněno těžce, jedna osoba lehce. Devět vagonů bylo poškozeno: „... letci se 4x vrátili, než stroj zasáhli. Střely padaly i mezi prchající. Bylo více raněných i mrtvých. Mezi zabitými byla i průvodčí vlaku 21letá Marie Vršecká z Olešné... Při návratu přivezli i mrtvolu M. Vršecké. Všichni litovali mladé dívky, která byla první obětí války z Olešné. K poledni došly k nám podle trati hloučky cestujících z vlaku, který nedojel. Stáli tu unaveni docela bezradně... Bouřlivý den 17. duben nebyl ještě skončen. Celé roje letadel kroužily nad námi. Jedny odletěly, druhé se objevily.“¹¹⁰

Některé vzpomínky mohou dnes, s odstupem času, vyznít spíše jako zábavné historicky než jako dramatické momenty ze života narátorů. Paměť narátorů (viz podkapitola Narátoři a jejich paměť) se s uplynulými roky od událostí pozměnila. Některé vzpomínky proto mohly, do jisté míry, postupně ztratit na vážnosti, kterou ale v době, kdy se odehrály, disponovaly. Zdícký pamětník například vylíčil svůj zážitek z bombardování dnes už s humorným nádechem. Jako malý chlapec byl svým dědeček poslán do nádražní restaurace pro pivo. Na zpáteční cestě domů ho ale překvapilo bombardování letců na vlak s německými vojáky a most přes řeku Litavku (který ale na rozdíl od vojenského transportu na nádraží zasažen nebyl): „A ten vojenskej transport, co stál na tom nádraží, tak ten jako rozsekali, tam byli i mrtví. No a já šel z toho nádraží a byl jsem od toho mostu asi 400 metrů vzdušnou čarou a smetla mě vlna tlaková, že jsem upad i s tím pivem jako se džbánem piva a no a teď jsem dostal takovej nervovej šok, že jsem vstal, došel jsem domů. Doma byli celý šťastný, že mě vidí, protože jim

---

¹⁰⁹ Hloubkaři. Útoky spojeneckého stíhacího letectva na pozemní cíle za druhé světové války. [online]. [cit. 2016-04-21] Dostupné z <https://hloubkari.wordpress.com/tag/17-dubna-1945/>

¹¹⁰ Hloubkaři. Útoky spojeneckého stíhacího letectva na pozemní cíle za druhé světové války. [online]. [cit. 2016-04-21] Dostupné z <https://hloubkari.wordpress.com/2014/06/08/397263-aktualizovano-deset-obeti-ve-vlaku-u-plzne-koterova/>

asi došlo, že jsem šel na nádraží, když se tak dlouho nevracím, tak byli šťastný prostě, že jsem doma. A děda povídá, tak kde mám to pivo a já mu podal, držel jsem do té chvíle z toho džbánu jenom ucho, tak to ucho je dodnes schovaný jako památka, že jsem to přežil.“¹¹¹

3.2. Úkryt před nebezpečím

Proti nebezpečí, které nálety představovaly, bylo obyvatelstvo řádně školen a instruováno. Ihned po vypuknutí války (tedy ještě v době relativního klidu) byla zahájena opatření, která měla obyvatele města na riziko tohoto druhu připravit: organizace protiletecké ochrany, nařízení nočního zatemnění, stavba krytů apod.¹¹² Okresní úřady vydávaly letáky, které radily, jak se má člověk během případného leteckého poplachu chovat.¹¹³ O nebezpečí blížícího se náletu nebo přeletu také předem informovaly obyvatelstvo poplachové sirény, které rozhlašovaly různá výstražná hesla, podle blízkosti letadel¹¹⁴, jindy poplašné instrukce oznamoval úředník: „... letecké svazy se blíží, nebo a urychleně se odeberte do krytů a tak. Hlásil to německy a česky...“¹¹⁵ Času na samotné ukrytí bylo ale po oznámení náletu, mnohdy velmi málo: „No, to se houkalo. A když to bylo, tak jsme byli na dvoře, bylo nás tam hromadu a koukali jsme, jak lítají letadla a najednou to začalo padat, tak šup dolů, to bylo to na tu... na tu... městskou horu.“¹¹⁶ Ne všichni ale toto upozornění na blížící se nebezpečí registrovali: „Já nevím, jako dítě... se tam o tom asi vůbec nemluvílo, jo, že by přišel nějaký nálet, protože

---

¹¹¹ Rozhovor s Josefem Hůrkou

¹¹² ŠPRINGL, Jan. Nálety na Beroun ve světle kronikářských zápisů. In: *Minulostí Berounska*, str. 215

¹¹³ *Ibid.*, str. 216.

¹¹⁴ „Pro rozhlašování poplachových hesel slouží městská poplachová siréna, která je umístěna ve věži radniční budovy.“ *Ibid.*, str. 221.

¹¹⁵ Rozhovor s Karlem Kovaříkem

¹¹⁶ Rozhovor s Marií Hnídkovou. Nálet, o kterém narátorka hovoří, se odehrál 20. října 1944. „...účinky výbuchu se projeví na Plzeňském předměstí též v širším okruhu Městské hory nejenom na oknech a střeších, i ve vnitřním zařízení.“ ŠPRINGL, Jan. Nálety na Beroun ve světle kronikářských zápisů. In: *Minulostí Berounska*, str. 229.

to přišlo najednou, hloubkaři tam lítali, ty tam odstřelovali lokomotivu, na to jsme koukali, jo. Strojvůdce utekl do polí, tam zaleh a on... oni mu rozstříleli lokomotivu... My jsme vůbec nevěděli, že bude nálet, to jsme nevěděli, najednou to přišlo v noci a byl nálet. ¹¹⁷ Stejnou zkušenost popisuje také vrážský narátor: *„Vypadalo to tak, že dopoledne přiletěli hloubkaři a vlastně ti víceméně oznamovali, že bude Beroun bombardován. Někdo to věděl, někdo to nevěděl. My jsme to normálně neregistrovali...“* ¹¹⁸

Míst, kde se bylo možné během bombardování Spojenců schovat, existovala řada – ve městech byly zbudované kryty – v ulicích byly rozmístěny cedule, které měly směřovat k tomu nejbližšímu ¹¹⁹, nebo se nedostatek kapacity řešil zesílením zdi v obytném domě: *„Tam byly postavené kryty v trávníku, to bylo v těch místech, kde původně byla ta vedlejší řeka, nebo původní řeka, která později byla po první světové válce zasypaná, udělali z toho vlastně park, tak tam byly postavený betonový kryty pro obyvatelstvo, jako veřejné kryty, kromě toho, že leckde v domech si jednu místnost ve sklepě taky zesílili, různě upravili, tak aby to působilo jako kryt...“* ¹²⁰ Vlastními kryty samozřejmě disponovali nacističtí úředníci – představitelé měst: *„... tam, kde je dneska zoologická zahrada, tak v té stráni, tam byl taky postavený kryt pro německé funkcionáře, pohlaváry tedy z města...“* ¹²¹

S blížícím se koncem války se pro obyvatele protektorátu stalo houkání sirén a následný útěk do úkrytu jakousi „rutinou“ ¹²². Své osobní věci, oblečení měli nachystané, aby při nenadálém poplachu neztráceli čas: *„... my jsme zažili hrozně bombardováního, no... v dubnu byl největší nálet na Škodovku¹²³... to byl tak velkej nálet, my jsme vždycky utíkali se schovávat do prvního*

---

¹¹⁷ Rozhovor s Janou Sýkorovou

¹¹⁸ Rozhovor s Miroslavem Šikem

¹¹⁹ Například šipka s německo-českým nápisem „K veřejnému protileteckému krytu“, umístěna na domě č. 3 v Martinské ulici v Plzni.

¹²⁰ Rozhovor s Karlem Kovaříkem

¹²¹ Rozhovor s Karlem Kovaříkem

¹²² PECKA, JINDŘICH. Na demarkační čáře: Americká armáda v Čechách v roce 1945, str. 15.

¹²³ 25. dubna 1945 v 10 hodin začal těžký nálet na Plzeň, při němž byly ze čtyř pětin zničeny Škodovy závody. PECKA, JINDŘICH. Na demarkační čáře: Americká armáda v Čechách v roce 1945, str. 28.

*baráku do tý vesnice, jenomže ted'ko byly sirény a už vosvětlovali náš barák, zahrady, světlice a to, my jsem to nestačili, to bylo každej den jsme byli... měli u postele boty, šaty, všechno to... připravenej vozejk pro babičku, protože ta nemohla utíkat, vždycky jsme jí dali na vozejk a utíkali jsme do toho baráku... a už jsme tam nedoběhli, tam byl kanál, takovej vysokej, tak do toho jsme zalezli a schovali jsme se v tom kanálu, to bylo když oni bombardovali škodovku.*¹²⁴ Původně zamýšlený úkryt se ale mohl z časových důvodů změnit v improvizovanou skrýš, tak jak to ve svých vzpomínkách popisuje radnická pamětnice. Pokud přelet, nebo nálet obyvatele překvapil mimo oblast s vyznačenými úkryty, museli si poradit přímo na daném místě: „... a jednou jsme šli s tetou, to bylo, s tetou do Stupna a jako pěšky, to se nejezdilo vlakem, to se chodilo pěšky a najednou tady hloubkaři, tak jsme se schovali pod takovej můstek...“¹²⁵

Dalším varovným opatřením se pro Plzeň stal například také plán¹²⁶, podle kterého mohli obyvatelé odhadnout zbývající počet minut do přeletu letadel a tím urychlit svou evakuaci. Ve vzpomínce plzeňského narátora zůstal tento moment, ve své době nesčetněkrát opakovaný, velmi detailně zachycen: „... Plzeň byla jako střed a soustředné kruhy po, asi po centimetru a byly to doletové vzdálenosti, asi po sedmi minutách, každý ten úsek, kde se mohlo posoudit podle zpráv v rozhlase, že to bude buď oblet Plzně, nebo že to půjde přímo přes střed města a to se nevědělo tedy, jestli budou útočit, nebo jestli jenom přeletí a letí někam jinam, takže existovalo takové varovné, takzvané L30, že to znamenalo třicet minut doletu ke středu města... Pak bylo L15, což bylo takové nebezpečnější, že už to směřuje ke středu města pravděpodobně a to byly, bylo to doplněno hlášením v městském rozhlasu, ten už tehdy byl zavedený... takže tam se ozvalo L15 a varování, že se lehké nebo těžké bombardovací svazy blíží k Plzni a tak dále no a nakonec a to tehdy bylo minutu kolísavý tón sirénou a ukončení

---

¹²⁴ Rozhovor s Jiřinou Šikovou

¹²⁵ Rozhovor s Janou Sýkorovou

¹²⁶ Pásmové rozdělení pro hlášení místního velitelství protiletectvé ochrany v Plzni, pro potřebu obyvatelstva vydala se schválením Místního velitelství protiletectvé ochrany Spořitelna v Plzni. FOUDEK, Karel, KRÁTKÝ, Vladislav, VLADAŘ, Jan. Poslední akce: Operace amerického a britského letectva nad územím Čech v dubnu a květnu 1945, str. 41, viz přílohy – obrázek č. 2; Podobné plánky existovaly v provedení pro různá místa, včetně například Prahy. UHLÍŘ, Jan. Protektorát Čechy a Morava v obrazech, str. 643.

*bývalo rovné bez kolísání zase minutové a to bylo L5, to byla nejhorší možnost, tedy třicítka, patnáctka a pětka, tak bylo jasné, že už poletí přes město přímo, tak zahoukali jenom třikrát vlnitě a to právě na to reagoval řidič té tramvaje u toho Continentalu, takže všichni hned z té tramvaje do Continentalu a takhle na to doplatili...*¹²⁷

Ani včasné varování a následné nalezení úkrytu, však mnohdy neznamenalo záchranu života. Někdy se i skrýš, která se zpočátku jevila tou nejvhodnější, mohla proměnit v past, jako v případě plzeňského hotelu Continental. Také úkryt v prvním domě Koterova, se stal podle slov zdejší narátorky pozdějším neúmyslným cílem bombardérů.¹²⁸ Někdy se jednalo pouze o náhodu, na které ovšem záviselo přežití: „... *naštěstí nás to minulo, i když jeden skončil poměrně blízko a to bylo zničení, 20. prosince 1944, kdy se... no těch náletů bylo dost, byl to polední nálet a zničilo to tehdy městské lázně... ne úplně, ono to propadlo světlíkem do, až do suterénu, kde byla posádka lidí, kteří jeli tramvají...*“¹²⁹ Někteří lidé ale tohle štěstí neměli a ocitli se v nesprávnou dobu na nesprávném místě. Jistota, že vše dobře dopadne a nálet občané v pořádku přečkají, tedy de facto neexistovala.

3.2.1. Pod ochranou rodičů

Určitou jistotu během náletů pro děti představovali jejich rodiče. Přesto, že se nejednou i děti ocitly v bezprostředním ohrožení života a musely se tak v určitých situacích samy stát uvědomělejšími a zodpovědnějšími, stále byly odkázány na pomoc svých rodičů, na kterých ležela odpovědnost a kteří museli na rozdíl od nich v nepříznivých situacích rychle jednat a zajistit bezpečí pro celou rodinu: „*Maminka vždycky nás v noci oblíkla a utíkali jsme se jako schovat za město v noci, protože ta, ta, nad Radnicema jako oni se otáčeli, jo. Tam shodili dvě bomby, když si vod... takhle za městem shodili dvě bomby, když si odlehčoval, říkali, jo... to se*

---

¹²⁷ Rozhovor s Karlem Kovaříkem

¹²⁸ Rozhovor s Jiřinou Šikovou

¹²⁹ Rozhovor s Karlem Kovaříkem

nedalo ani spát, to bylo slyšet až v Radnicích... ¹³⁰ Existenční závislost a primární vztah ke svým rodičům se naplno projevoval. ¹³¹ Mohlo se ale stát, že ne vždy byla tato rodičovská opora nablízku. Existuje řada případů, kdy děti musely převzít zodpovědnost a během války se starat samy o sebe nebo jednat jinak, než odpovídalo jejich věku. ¹³² Při nebezpečném náletu na závodské nádraží v Berouně byl vrážský narátor, tehdy čtrnáctiletý chlapec, odkázán sám na sebe. Ocitl se daleko od domova a závažnost situace musel vyhodnocovat sám. ¹³³ Nebezpečí musel čelit jako dospělý člověk s nejistotou, co se stalo s jeho rodinou: *„V době, kdy byl bombardován Beroun a kdy i hloubkaři tam útočili, tak jsme kromě maminky byli v Berouně. Já jsem byl v práci a otec byl s těmi dvěma děvčaty prostě v Berouně. Takže ten nálet jsme vlastně všichni odnesli v Berouně... My jsme z toho závodského pracoviště doběhli do... strážního domku, kterej byl mezi Berounem a tratí na Dušníky, na Vráž no a tam jsme přežili to bombardování ve sklepech. No ale ten pohled a ta hrůza, která byla, na to nikdy nezapomeneme, protože když to skončilo... já jsem vyběhnul jako kluk čtrnáctiletý, všude byla zkáza, k nám tam dopadla bomba, asi 50 metrů, tak jsem prostě na tu Vráž letěl jako smyslů zbavenej...* ¹³⁴

Dostat děti pod svůj dohled se někteří rodiče snažili i v případech, kdy se jejich potomek vyskytoval daleko od domova, například ve škole: *„... a ve školách na základě doporučení, nebo žádosti písemné rodičů, žáci jakmile se objevila klukovská hlava ve dveřích třídy, zakřičela L30¹³⁵, tak kdo měl povolení, tak se sbalil a prchal domů, že si to rodiče přejou, aby byl doma.*“ ¹³⁶

---

¹³⁰ Rozhovor s Janou Sýkorovou

¹³¹ ŘÍČAN, Pavel. Cesta životem, str. 169.

¹³² ŠUSTROVÁ, Radka. Děti a válka, české a německé děti v Protektorátu Čechy a Morava. In: Válečný prožitek české společnosti v konfrontaci s nacistickou okupací (1939-1945), str. 67.

¹³³ „Děti je ovšem třeba chápat i jako jednající subjekty, které se snaží s danou situací vyrovnat, přizpůsobit se jí nebo najít vlastní strategii přežití.“ Ibid, str. 67.

¹³⁴ Rozhovor s Miroslavem Šikem

¹³⁵ L30 - 30 minut do přeletu nebo náletu v dané oblasti.

¹³⁶ Rozhovor s Karlem Kovaříkem

4. Atmosféra svobody

O tom, že konec války se už rychle blíží a německý osud je neodvratný, věděli na začátku května všichni. Informace o tom, jak vypadá situace v Praze, se mezi lidmi šířila, ale zprávy přicházely s různou časovou prodlevou.¹³⁷ Z mnoha míst republiky, již osvobozených Američany, vyjížděli muži, často jen špatně ozbrojeni, na pomoc hlavnímu městu. Ne vždy byly snahy o zapojení se do odboje a překročení demarkační linie úspěšné: „*To jsme viděli taky nějaké pokusy, že vstupovali takový mladší muži tedy do aut nákladních a byli schopní, měli pušku třeba, tak nastupovali na nákladní auto a měli tendenci se dostat do Prahy, ale tam těsně za Rokycanama byla linie, tak tam je zastavili a nepustili dál. Něco, nějaké malé skupinky se do Prahy snad dostaly... to jsme se dozvídali spíš náhodně, ale pokusy byly.*“¹³⁸

Nálada posledních válečných dnů před 9. květnem byla podle berounské pamětnice „*taková rozjásaná, protože všichni věděli, že už je konec války a to už Němci tam votad' se stahovali.*“ Nadšení se projevovalo různými činy: „*A to pekaři... rozdávali zadarmo chleba...*“¹³⁹ V radostné atmosféře byly v květnových dnech také vyvěšovány československé vlajky i vlajky dalších osvobozeneckých armád. Ve vzpomínkách plzeňského narátora působí jejich užívání až nadměrně: „*... bylo spousta oslav, vlajka má určitej rozměr, předešanej, ale byly spíš prapory, dlouhý, až to bylo trochu znehodnocení toho symbolu, protože to vyselo pořád, všechny čtyři druhy vlajek, československá, americká, anglická, ruská... a samozřejmě čtyři hymny se vždycky hrály, což se mi líbilo...*“¹⁴⁰

I přes očividné nadšení se ale pozůstatky strachu z nacistického aparátu objevovaly téměř do posledních válečných dnů. Obavy byly v lidech zakořeněné: „*To bylo 5. května... to si*

---

¹³⁷ „... no, nevěděli jsme (že v Praze probíhá povstání) a teprve dodatečně jsme to začali vnímat a vlastně potom v průběhu toho povstání jsme všechny ty skutečnosti prožívali proto, že z Prahy táhli Němci, zbytek těch Němců směrem na Plzeň.“ Rozhovor s Miroslavem Šikem

¹³⁸ Rozhovor s Karlem Kovaříkem

¹³⁹ Rozhovor s Janou Sýkorovou

¹⁴⁰ Rozhovor s Karlem Kovaříkem

pamatuju dobře, šli jsme do města a tam nějaký... měl obchod... on říkal: je konec války, já bych vyvěsil prapor, ale když tu Němci přijedou, tak já uteču, ale máma tady zůstane, říkal, jo, tak to 5. května jsme věděli, že bude konec války. “

Konec jedné epochy a začátek druhé – svobodné byl pro narátory tak silným okamžikem, že prožitky květnových dnů zůstávají v jejich pamětech živé do dneška. Mír a náhlá svoboda přinesly úlevu, radost, euforii, naději v lepší svět, a především konec strachu – z náletů, ale také ze stínu nacistické okupace, který se vznášel nad celým územím Československa. Rodiče už se nemuseli bát hovořit před svými potomky otevřeně, věděli, že se následného trestu nemusí obávat. („*Zprávy o Pražském povstání jsme hltali z debat dospělých.*“)¹⁴¹ Také v jednání dětí se projevilo nové, svobodné společenské klima: „*Naše klukovské revoluční nadšení jsme projevili s kamarádem zhanobením novinového foto Adolfa Hitlera a vyvěšením v místní dřevěné kadibudce.*“¹⁴² Tuto „sabotáž“, ještě před nedávnem nemyslitelnou, provedli děti ve snaze zapojit se do kolektivního revolučního hnutí.

I když během šesti let trvající okupace nebylo dětem vše sdělováno, neboť si samy leckdy neuvědomovaly závažnost situace, nyní už jim bylo zcela jasné, jak mimořádné okamžiky prožívají. Pro všechny narátory, bez ohledu na věk, se stal konec války zlomovým okamžikem.

Důvodem k radosti mohlo být i okamžité vyřešení nejisté rodinné situace: „... *bylo konec strachu, konec strachu, protože to, že náš tatínek ten taky proti Němcům vykřikoval a pak měl strach, že ho zavřou, tak se schovával, že jo, tak my jako děti jsme měly strach, že jo...*“¹⁴³ K radosti zajisté přispívala i skutečnost, že dětství, průběžně narušované přítomností vojáků, leteckými poplachy, přerušováním školní výuky, bude moci pokračovat zbaveno těchto elementů, které do dětského světa nepatří: „*No tak z konce války jsme měli všichni obrovskou radost, protože vlastně zmizel ten strach, co s námi bude, to bylo hlavní motto toho a jako*

---

¹⁴¹ FROLÍK, Jaroslav. Tragické události roku 1945 na Berounsku. In: *Minulostí Berounska*, str. 223.

¹⁴² *Ibid.*, str. 223.

¹⁴³ Rozhovor s Janou Sýkorovou

kluci jsme měli zájem o klukovský věci, že jo, to jako jsme si ani to nebezpečí někdy tolik neuvědomovali a hlavně prostě když zmizel ten strach, tak jsme věděli, že budeme moct...chodit s klukama, chodit jako...zajímat se o svoje zájmy, že...¹⁴⁴ „Ten strach přišel pryč, prostě byl konec. Válka skončila.“¹⁴⁵

---

¹⁴⁴ Rozhovor s Miroslavem Šikem

¹⁴⁵ Rozhovor s Janou Sýkorovou

5. Osvobození

Vstup americké armády na území Československa – a tedy její zahrnutí do osvobozovacích akcí na tomto teritoriu – byl potvrzen teprve na konci dubna 1945, necelých čtrnáct dnů před koncem druhé světové války v Evropě.¹⁴⁶ Do té doby se předpokládalo, že celé území bude osvobozené Rudou armádou. Za pomyslnou demarkační linii, která vznikla, ale americká armáda vstupovat nemohla: „*podle pokynů neměla armáda postupovat velkými silami za čáru vedoucí od severozápadu na jihovýchod přes Plzeň, avšak mohli a také měli provádět intenzivní průzkum směrem ku Praze.*“¹⁴⁷ Většina občanů Československa čekala v posledních válečných dnech na své osvoboditele, aniž tyto politické aspekty znala.¹⁴⁸ Stejně tak děti, které válku nevnímaly v makropolitické perspektivě, ale až svou přímou osobní zkušeností.¹⁴⁹ Tou se mohlo stát také jejich vůbec první setkání s americkými vojáky během výzkumných misí, prováděných na východ od demarkační linie. Několik příslušníků americké armády, která projížděla 7. května 1945 Zdicemi¹⁵⁰, spatřil i zdejší narátor: „... 7. 5. 1945 projížděly Zdicemi dvě mise amerických vojáků v autech, ty jsem viděl na vlastní oči a lidi na ně mávali v

---

¹⁴⁶ „... generál Eisenhower oznámil sovětskému velení, že americká armáda vstoupí do Československa, a sám vytyčil později proslulou demarkační čáru Karlovy Vary – Plzeň – České Budějovice, kterou označil za linii, kam hodlají americké jednotky při svém vstupu do Československa dospět.“ HRBEK, Jaroslav. Vojensko-politická situace v r. 1945 ve světě. In: Rok 1945 v českých a evropských dějinách, str. 17.

¹⁴⁷ PATTON, George, S. Válka mýma očima, str. 271.

¹⁴⁸ Ačkoli nejstarší pamětnice, tehdy dvacetiletá Marie Hnídková vzpomíná, že: „To my věděli, že to zůstalo v tý Plzni... to jsme věděli, že oni maj určitou čáru, to už my vnímali, že ty už sem nesmějí.“ Politické pozadí těchto vojenských strategií však neznala stejně jako mladší respondenti této práce. Rozhovor s Marií Hnídkovou

¹⁴⁹ Tedy například při setkání s německými vojáky, během náletů a po příchodu osvobozujících armád.

ŠUSTROVÁ, Radka. Děti a válka, české a německé děti v Protektorátu Čechy a Morava. In: Válečný prožitek české společnosti v konfrontaci s nacistickou okupací (1939-1945), str. 68.

¹⁵⁰ „...americký oddíl příslušníků 23. průzkumné skvadrony 16. obrněné divize sestavený pplk. R. H. Pratterem, jehož úkolem bylo doručit kapitulaci Německa, podepsanou téhož dne v Remeši, do rukou velitele skupiny armád Střed polního maršála F. Schörnera. Mise úkol splnila o den později po příjezdu do lázní Velichovky...“ SEMOTÁMOVÁ, E., CAJTHAML, J. a kol. Akademický atlas českých dějin, vyd. 1, str. 449.

*domnění, že už americká armáda 7. 5. jede na pomoc Praze. Bohužel to byli vyslanci...*¹⁵¹
Ani dospělí lidé, natož děti, nevěděli, jak bude vypadat další přesný postup armád, ale žili z přítomného okamžiku.

5.1. Osvoboditelé

Vedle zážitků spojených s vojenskými nálety během války představuje tedy setkání s osvoboditelskou armádou (případně armádami) další zásadní zkušenost, tentokrát ovšem euforickou, prostou jakékoli úzkosti, přestože dosavadní kontakty s cizími ozbrojenci vedly české děti spíše k obezřetnosti. O osvoboditelích věděly děti od rodičů nejpozději v okamžiku jejich příchodu, že to jsou „kladní hrdinové“, protože boje už mají vlastně za sebou.¹⁵²

Američané byli již před svým příchodem de facto ve výhodnější situaci než Rusové: zásluhy USA o vznik Československa v roce 1918 byly nezpochybnitelné, vedle toho překvapivý pakt Molotov–Ribbentrop z roku 1939 relativizoval (přínejmenším v očích části české veřejnosti) věrohodnost sovětské zahraniční politiky. Pro ty, kteří mohli porovnat americké vojáky se sovětskými¹⁵³, byly rozdíly zřejmé: ti první zosobňovali vyspělou demokratickou společnost s životní úrovní vyšší, než byla aktuálně ta středoevropská (moderní vojenská technika, čisté a nažehlené uniformy, drobné dárky pro děti, například žvýkačky nebo čokoláda)¹⁵⁴, ti druzí zosobňovali zaostalost totalitní společnosti, navíc vyčerpané těžkými boji s německou

---

¹⁵¹ Rozhovor s Josefem Hůrkou

¹⁵² „Válka a nebratříčkování byly pryč,“ napsal ve vzpomínce na vstup do českého prostředí americký voják. PECKA, Jindřich, Na demarkační čáře: Americká armáda v Čechách v roce 1945, str. 61.

¹⁵³ Jednalo se především o obyvatele, žijící v blízkosti demarkační linie: „Ve dnech od 8. do 13. května 1945 se americká a sovětská vojska postupně setkala na celém úseku demarkační linie v západních a jižních Čechách.“ SEMOTÁMOVÁ, E., CAJTHAML, J. a kol. Akademický atlas českých dějin, vyd. 1, str. 449.

¹⁵⁴ „Americké vojsko bylo vybaveno všemi prostředky moderní doby. Měli úhledné stejnokroje i bezvadnou obuv, ani stravování nebylo válečné.“ CIRONIS, Petros. Na demarkační linii, str. 43.

armádou (vedle motorových vozidel i koňské potahy, špinavé a potrhané uniformy, nedostatek potravin).¹⁵⁵

Kontrastní obrazy amerických a sovětských osvoboditelů najdeme i v české beletrii. Příchod Američanů (v tomto případě do Domažlic) zachytil ve svém románě *Chodský bílý týden* (1947) Jan Vrba: „Na vstupujícím vojsku však jsme mohli nechat oči. (...) Tihle američtí chlapi byli skvěle ošaceni, zřejmě dobře vyživení a hlavně po stránce výzbroje opatření tak, jak jsme nevidali ani za časů republiky u své vlastní velmi dobře vybavené armády. Jejich vstup do města a hlavně na náměstí podobal se spíše parádnímu vystoupení o sokolském sletu, než vstupu vojska do města uprostřed bitevní linie. Rozcházeli se ti jednotliví vojáci do náměstí ve dvou linkách v rozestupu asi padesáti kroků muž od muže – a snad každý desátý měl na pušce pružnou anténu a telefonní sluchátko u ucha.“¹⁵⁶ Ve známém románu *Zbabělci* (1958) vylíčil Josef Škvorecký své dojmy ze sovětských vojáků, kteří 10. května 1945 osvobodili Náchod: „Bryčky se řítily šíleným letem a drobní koníci pohazovali hlavama. Jela jich nekonečná řada. Vzduch se naplnil jejich zápachem, zápachem nějaké tundry nebo tajgy, a já ho začal do sebe sát a koukal jsem se po těch ošlehaných tvářích a připadalo mi neuvěřitelné, že opravdu existují, tihle lidé, kteří nevěděli nic o jazzu a asi ani o dívkách, jen se valili s revolvery na zamaštěných zadnicích, zarostlí, s lahvema vody v kalhotách, rozjaření, opilí, vítězní, nemyslíci na věci, na které jsem myslel já, úplně jiní než já a strašně cizí, a přece přitažliví, obdivoval jsem se jim, tak tohle byla Rudá armáda, hnala se vpřed, zaprášená, divoká bez zastavení, zpocená, barbarská...“¹⁵⁷

---

¹⁵⁵ Rozdílů mezi vybaveností vojska si byli vědomi i američtí vojáci. Generál Patton ve svých vzpomínkách napsal: „Huebner mi pověděl, že setkám-li se s nějakými Rusy, musím být připraven k vzájemné výměně medailí, vlajek a předmětů osobní výstroje a výzbroje, a že bych proto raději neměl nosit svou skvělou pistoli ani své drahé hodinky, protože bych výměnou za ně určitě nedostal odpovídající protihodnotu.“ PATTON, George, *S. Válka mýma očima*, str. 272; Také americké hlídky, hlásily z 9. na 10. května pohyb sovětských kolon přes Nepomuk na Plzeň. Zmiňují i jazykovou bariéru: „Byl to hrozný pohled, vidět těžká sovětská děla valící se tmou. Přimět je zastavit byl těžký úkol, částečně z důvodů jazykových, částečně proto, že jejich předvoj nevěděl ještě nic o námi kontrolovaném území.“ PECKA, Jindřich, *Na demarkační čáře: Americká armáda v Čechách v roce 1945*, str. 62.

¹⁵⁶ VRBA, Jan. *Chodský bílý týden*, str. 170–171.

¹⁵⁷ ŠKVORECKÝ, Josef. *Zbabělci*, str. 336.

Výše citované obrazy¹⁵⁸ jsou potvrzením vzpomínek narátorů, kteří se s vojáky obou armád setkali, byť na Berounsku a Plzeňsku. Radost z ukončení šestileté německé okupace byla ale v prvních momentech silnější než kulturní šok vyvolaný přítomností sovětských vojáků. Američané i Rusové byli ihned po jejich příjezdu přijímáni bez výhrad s vděčností a sympatiemi, a to jak dospělými, tak dětmi, pro něž byli příslušníci obou armád atraktivní už svou pouhou existencí.¹⁵⁹

5.1.1. Americká armáda

Významný podíl na porážce německé branné moci v Československu měli i britští a američtí letci. Nacistická propaganda se sice snažila označit je za agresory, kteří mají na svědomí lidské oběti, avšak občané v protektorátu jí nepodlehli.¹⁶⁰ Tito spojenečtí letci, kteří de facto jako první začali osvobozovat Československo od nacistických okupantů, byli však pro český lid „nedostupní“, „nehmatatelní“, protože osobní kontakt s nimi byl v podstatě nemožný.¹⁶¹ Až

---

¹⁵⁸ Autoři citovaných próz prožili osvobození v dospělém věku: Janu Vrbovi bylo v květnu 1945 už 55 let, Josef Škvorecký byl dvacetiletý.

¹⁵⁹ „Nejdříve se s příslušníky armád spřátelily děti.“ Zázpis v kronice obce Vranov, v místě protnutí demarkační linie. CIRONIS, Petros. Na demarkační linii, str. 43.

¹⁶⁰ Už v situační zprávě pražského gestapa za měsíc září 1944 se objevilo toto konstatování: „Původní rozhořčení proti Angličanům a Američanům kvůli bombardování se zmenšilo, tvrdí se, že za bombardování jsou odpovědni jediné Němci.“ KOKOŠKA, Stanislav. Krize nacistické okupační politiky v Protektorátu Čechy a Morava v roce 1944 a pokusy o její překonání. In: Soudobé dějiny, str. 619.

¹⁶¹ Dva z mých narátorů ve svých vzpomínkách popisují, že během přeletů „hloubkařů“ byly jejich stroje někdy tak nízko, že se ze země daly spatřit tváře pilotů: Rozhovor s Miroslavem Šikem: ...začaly houkat sirény, tak my jsme se sebrali a běželi jsme nahoru na tu stráň, nad tím nádražím Závodským abychom viděli lepší ty hloubkaře, protože jako kluci jsme ty letadla úplně žrali, my jsme viděli i toho černocho jsme tam viděli, páč oni bombardovali... tam byl německej vlak a ty hloubkaři se tak nízko s... tak nízko se nad tím vlakem byli, že my když jsme byli 100 metrů nahoře, nebo 200 metrů na tý stráni, tak jsme ty hloubkaře viděli skoro na stejný úrovni... Rozhovor s Janou Sýkorovou: ...najednou tady hloubkaři, tak jsme se schovali pod takovej můstek a

v květnu 1945 mohli lidé se svými osvoboditeli mluvit, stisknout jim ruku, obejmout je. I na Plzeňsku, kde v té době vyrůstali dva z mých narátorů, byli američtí vojáci atraktivní nejenom svou státní příslušností, ale i ochotou podarovat děti sladkostmi zde tehdy nedostupnými. Narátorka z Koterova u Plzně si vybavila, že Američané dávali lidem „konzervy UNRRY, jako s masem“ a jí „cpali čokoládu a žvýkačky... oni tohleto měli s sebou.“¹⁶² Štědrost amerických vojáků potvrdil i pamětník z centra Plzně: „... děti taky dostávaly žvýkačky, no, dospělí dostávali... čokolády, žvýkačky...“¹⁶³ Příslušníci americké pěchoty byli obdivováni jak pro svůj vzhled, tak pro svoje vystupování, které bylo nezištné a přátelské.

Uniformy z dobrých materiálů, zdobené barevnými výšivkami, neunikly pozornosti dětí: „... no a potom k nám přijeli Američani, pátýho. A přijeli, oni měli ty bundy a to, a tady měli indiány (ukazuje na předloktí), některý měli tygry a tenhlety, co u nás byli, tak ty měli indiány vyšíty na těch bundách...“¹⁶⁴ Tento detail, uchovaný v paměti narátorky, svědčí o exotičnosti, kterou vojáci nutně vyřazovali. Ještě exotičtější působili na narátory Afroameričané, neboť dosud neměli příležitost se s nimi osobně setkat: „Přijel tam ten džíp s těma čtyřma a my jsme živě vobdivovali, že jo, všichni, že přijeli, a černocho jsme prvně viděli...“¹⁶⁵ I dítě si všimlo přitažlivosti mladých amerických vojáků pro české dívky („Holky byly vyvalený, to byli kluci urostlí a ted' oni měli ještě ty... takový ty uniformy a vždycky na nich měli nějaký ten znak, no a...no měli...oni byli krásně vybavený, že jo, no to víte, že se líbili...“), schopností upoutat jejich pozornost třeba improvizovaným hudebním vystoupením („... a oni přijeli a tam asi kilometr byla hospoda, a když přijeli do tý hospody, tak je všichni prostě objímali a to a my tam prostě no...vítali se... oni vytáhli tam klavír, jo, tam měli klavír v tý hospodě, že jo, vytáhli ho na ulici ty Američani a hráli a holky, co tam bydlely, učili boogie-woogie, víte, no, mně

úplně on nad náma lital a viděli jsme, jak se směje, že se toho asi bojíme, nebo to, protože my jsme hnaly pod most, jo...tak nízko byl.“ Jiřina Šiková popisuje ještě o něco více osobní kontakt s americkými letci: „... no a ještě ke všemu, oni skákali parašutisti, jo a já jsem tam takhle vylezla z toho, koukala jsem se to a nade mnou visel chlap s padákem, já ježiš maria, a zase jsem vlezla do toho kanálu...“ Rozhovor s Jiřinou Šikovou

¹⁶² Rozhovor s Jiřinou Šikovou

¹⁶³ Rozhovor s Karlem Kovaříkem

¹⁶⁴ Rozhovor s Jiřinou Šikovou

¹⁶⁵ Rozhovor s Janou Sýkorovou

*bylo dvanáct, mě ne.“*¹⁶⁶ Pro chlapce zase byla lakavá americká vojenská technika („... *viděli jsme nový věci, poprvé jsem viděl buldozer, který u nás v té době se ještě nevyskytoval...“*).¹⁶⁷

Je vcelku pochopitelné, že především u rodičů dospívajících dívek mohly sympatie takto rychle získávané vyvolat jisté obavy: „*Ted’ on (otec) měl zase starost o Růžu (sestra narátorky), tý bylo šestnáct, jo, aby jí prostě, víte, no, prostě něco neudělali, ti Američani, protože když tam byli Němci, tak to jsme byly (narátorka se sestrou) schovaný. No a on ten velitel byl takovej solidní, zakázal, že se jí nesmí ani dotknout...“*¹⁶⁸ Ani jeden z narátorů však neuvedl negativní zkušenost s Americkými vojáky, nikdo z nich ani nepřipomněl, že by snad američtí důstojníci museli řešit kázeňské přestupky svých podřízených. Neznamená to ovšem, že se takové věci nemohly stávat v jiných místech.¹⁶⁹ Vzpomínka radnické pamětnice naopak vypráví o vzájemných sympatiích mezi jistou radnickou dívkou a americkým vojákem, které přerostly v sňatek: „*Jeden Američan si tam namluvil holku, ta se tam vdala, měla tam veselku a potom když odešla prej do Ameriky, tak tam měla druhou, říkali...“*¹⁷⁰

Američané se ubytovávali na různých místech, některé skupiny bydlely ve stanech („... *měli jsme v trávníku u vchodu do našeho domu postavený velký stan, kde byla nějaká jednotka americká taky ubytovaná a... tak to v té části těch Šafaříkových sadů... tak tam to bylo taky postavený, tak vojáci Američané si tam udělali parkoviště pro svoje vozidla, pro techniku, takže to tam zplanýrovali a ten byl teda stavěnej důkladně, ten kryt, tak to pneumatickými kladivy prostě zlikvidovali a zarovnali.“*)¹⁷¹, jiní byli ubytovávaní přímo v českých

---

¹⁶⁶ Rozhovor s Jiřinou Šikovou

¹⁶⁷ Rozhovor s Karlem Kovaříkem

¹⁶⁸ Rozhovor s Jiřinou Šikovou

¹⁶⁹ Touto problematikou a chováním amerických vojáků k německým ženám v Německu se zabývá historička Miriam Gebhardtové, ve své knize, vydané v březnu 2016 „Als die Soldaten kamen“ (Když přišli vojáci), dříve už například Mary Louise Robertsová v knize *What Soldiers Do: Sex and the American GI in World War II France* (Sex a američtí vojáci za II. světové války ve Francii, Praha: Grada, 2014, ISBN 978-80-247-5205-1.)

¹⁷⁰ Rozhovor s Janou Sýkorovou

¹⁷¹ Rozhovor s Karlem Kovaříkem

domácnostech.¹⁷² Jedna z narátorek měla dokonce příležitost poznat americké vojáky lépe než z letmého setkání na ulici. V domácnosti jejich rodičů byli Američané po dva týdny ubytování (v tomto případě šlo o vojáky polského původu, čímž se jistě usnadnila komunikace)¹⁷³: „*Ale ted'ko přijeli k nám nahory, my tam měli zahradu u toho dvojdomku, oni si tam postavili stany na zahradě a dole byla cihelna a tam postavili další stany, to byla nějaká celá jednotka, no ale ten velitel přijel k nám do baráku a zabral si ložnici, jo... ještě s těma pobočníkama, já nevím... My jsme měli dva pokoje a kuchyň, no tak jsme mu to nechali.*“¹⁷⁴ Takovéto důvěrné soužití, byť jen dočasné, přinášelo i situace, v nichž byli Češi konfrontováni s neznámými, tudíž nečekanými vzorci chování: „... *a oni věčně měli nohy na pelestech, když tam máma přišla, tak furt nohy na pelestech.*“¹⁷⁵ I takové maličkosti byly ale hostiteli velkoryse tolerovány.

V úhrnu lze říci, že lidé obdivovali na Američanech vlastně všechno: jejich vystupování, chování, výstroj i výzbroj: „*Ale ty Američani, ty byli světoví.*“¹⁷⁶ O oboustranném vřelém vztahu svědčí i tento postřeh koterovské pamětnice: „*No ale ten velitel, on byl šaramantní... a kamarádil se s mým tátou, furt mu říkal Josefe.*“¹⁷⁷ Tak mimo jiné i vzpomínka amerického vojáka z prvního kontaktu s českou oblastí: „... *byla to znova Paříž, v malém měřítku a s jinými vlajkami, ale se stejnými tvářemi a stejnou závratí ze svobody.*“¹⁷⁸

---

¹⁷² V kronice obce Stupno se píše, že: „Američané byli ve Stupně ubytováni v soukromých bytech... Mnohý z občanů dostal od nich části oděvu a obuv...“ CIRONIS, Petros. Na demarkační linii, str. 45.

¹⁷³ O Američanech se slovanskými kořeny píše i kronika obce Stupno: „...byli mezi nimi i někteří Češi a Slováci, jejichž rodiče se před časem odstěhovali do Ameriky.“ Ibid, str. 45. O amerických vojácích se slovanskými kořeny se zmiňuje také narátor Karel Kovařík: „jeden z nich tam byl, jeho rodiče „...byli původně Poláci a on sám už se narodil v Americe, ale jako Polák prostě, jazyk tam pěstovali, polštinu, takže jaksi to bylo podobný a nějak rukama jsme taky trochu mluvili.“ Rozhovor s Karlem Kovaříkem

¹⁷⁴ Rozhovor s Jiřinou Šikovou

¹⁷⁵ Rozhovor s Jiřinou Šikovou

¹⁷⁶ Rozhovor s Jiřinou Šikovou

¹⁷⁷ Rozhovor s Jiřinou Šikovou

¹⁷⁸ Vzpomínka amerického vojáka na první setkání s českým prostředím. PECKA, Jindřich, Na demarkační čáře: Americká armáda v Čechách v roce 1945, str. 61.

5.1.2. Rudá armáda

Ve chvíli, kdy byly západní a část jižních Čech již osvobozeny vojáky americké armády, zbytek republiky (v čele s hlavním městem) na příjezd svých zachránců stále čekal. S několikadenním zpožděním za americkými vojáky dorazila z východu také sovětská armáda. Konkrétně v Berouně a jeho okolí se první vojáci objevili 10. května 1945¹⁷⁹. Do některých oblastí u demarkační linie však dorazili ještě později.¹⁸⁰ Ze vzpomínek mých narátorů je patrné, že i přes toto „zpoždění“, byli vojáci Rudé armády vítání stejně srdečně a radostně jako v předešlých dnech na jiných místech americká pěchota.¹⁸¹ Narátorka z Radnic popisuje atmosféru příjezdu armády: *„No tak to bylo jásoťu, to byl tenkrát... kvetl bez, to se trhaly bezy, lidi jim nosili kytice, že jo, tak to bylo jásoťu.“*¹⁸² Nejstarší narátorka hovoří obdobně, ovšem už s dodáním své pozdější zkušenosti: *„... úplně jsme je vítali, začlo bejt hezky... ty se vítali, protože to jsme všichni mysleli, že to jsou opravdu naši osvoboditelé... to spíš byla taková euforie, když sem přišli ty Rusáci, že se vítali ty Rusáci... a vlastně ty Rusáci se milovali, ty nás přišli osvobodit od těch Němců, až potom se to zvrťlo...“*¹⁸³

Nejen Američané, ale i Sověti byli vřele přijímání a ubytovávaní v rodinách, kde s nimi bylo zacházeno s náležitou úctou (především s důstojníky): *„Ale to je ubytovával každej rád. Já si pamatuju... my jsme měli takovej prostřední pokoj, perfektně zařízenej na tu dobu a koberec byl dar rodičů má babičky a oni se ty vojáci na tom koberci točili a ona přišla za tím Rusem, za tím velitelem a říkala, že by ten koberec stočila a on... hele, a on nařídil, že žádněj ten voják už nesměl do toho pokoje vstoupit a otáčel se na dlaždicích na chodbě a podával hlášení*

---

¹⁷⁹ Vojáci sovětské armády přijeli do Berouna o pět dnů později, než Američtí vojáci na Plzeňsko. Poslední osvobozovací akce Československa probíhaly ale i následující den 11. května 1945 v rámci pražské operace. SEMOTÁMOVÁ, E., CAJTHAML, J. a kol. Akademický atlas českých dějin, vyd. 1, str. 450.

¹⁸⁰ Do obce Vranov, ležícího u demarkační linie konkrétně až 13. května 1945 CIRONIS, Petros. Na demarkační linii, str. 43.

¹⁸¹ Kronika obce Vranov uvádí, že byli vojáci Rudé armády občanstvem ve Vranově nadšeně přivítáni. CIRONIS, Petros. Na demarkační linii, str. 45.

¹⁸² Rozhovor s Janou Sýkorovou

¹⁸³ Rozhovor s Marií Hnídkovou

*prostě z té chodby a podával hlášení, co chtěl říct, a do toho pokoje už nesměl, ale velitel si tam ten koberec nechal, jo.*¹⁸⁴

Kondice, v jaké Rudá armáda na konci války byla, se ale zdaleka neblížila stavu americké armády. Vojáci působili zbídačeně a po předchozích bojích vyčerpaně.¹⁸⁵ Netřeba znovu hovořit o špatné vybavenosti armády či faktu, že vojáci nepřivázeli dětem žádné sladkosti ani jiné maličkosti¹⁸⁶ (nezapomínejme, že přišla vyčerpaná po tvrdých bojích)¹⁸⁷. Existovaly ale především rozdíly mezi následným chováním některých sovětských vojáků a vojáků US Army. Vojáci si sami byli vědomi postavení, které díky svému příchodu získali (Sovětský svaz neváhal tento fakt dostatečně zdůrazňovat).¹⁸⁸ Pro český lid to byli zachránci a osvoboditelé. Na frontách druhé světové války, v krutých bojích proti nacistickému Německu, byl jejich život takřka „bezenný“, až zde, po konečném vítězství, na které byli hrdí, se jim dostalo patřičného ocenění. Vědomi si své superiority neváhali dát své postavení najevo. Narátorka z Radnic vzpomíná, že: *„Rusové chodili do rodin... k nám chodili dva taky... nebydleli, ale chodili na návštěvu, tam měli za Radnicema jako tábor... nějaký Ivan, ten*

---

¹⁸⁴ Rozhovor s Josefem Hůrkou

¹⁸⁵ Konkrétní zápis v kronice obce Stupno. Oproti tomu americké vojsko, bylo v době revoluce účastno bojů na západní frontě a bylo na nich znát přestálé boje, po nich přišlo vojsko okupační, které nikdy do boje nezasáhlo a připadali nám zde jako výletníci. Ani jejich chování neodpovídalo v mnohých případech válečným zkouškám.“ CIRONIS, Petros. Na demarkační linii, str. 45.

¹⁸⁶ Josefu Hůrkovi ze Zdic věnovali sovětští vojáci dopisní známky s podobiznou J. V. Stalina jako náhradu za roztrhané známky s vyobrazením A. Hitlera: „...ne to ne, to nepřivezli nic (ohromný smích), akorát mi dali ty Staliny.“ Rozhovor s Josefem Hůrkou

¹⁸⁷ Ze vzpomínek amerického vojáka o setkání s ruským seržantem v Plzni: „po vzájemném vyznamení...jsem se zvláště bavil s ruským seržantem, který byl třikrát zraněn a prošel s divizí od Stalingradu až do Plzně.“ PECKA, Jindřich. Na demarkační čáře: Americká armáda v Čechách v roce 1945, str. 63.

¹⁸⁸ „Dne 5. června o tom podával zprávu ministru Ripkovi spojovací důstojník u 3. americké armády dr. Ivo Ducháček: „Rusové nepřivezli nic s sebou a žijí ze země. Kdyby to tak šlo delší dobu, nebude ani maso, ani mléko... jestliže výjimečně... něco lidu dají, komunisté s tím dělají ohromnou reklamu, jako kdyby Sověty zajišťovaly výživu v českých zemích. Americká armáda naproti tomu má vše v takovém množství, že rozdává štědrě místnímu obyvatelstvu.“ PECKA, Jindřich. Na demarkační čáře: Americká armáda v Čechách v roce 1945, str. 66.

druhej, nevím, jak se jmenoval a vim jenom že, sousedka... my jsme neměli ovoce, zahradu, sousedka tam měla takovej strom jablek a bratr byl tenkrát malej, bylo mu – jednačtyřicátej – čtyři roky a on to jablko chtěl a maminka mu říkala, to nesmíš, to by Jiřina se zlobila, a Ivan ho vysadil a řekl, jen si utrhni, Ivan může všechno.“¹⁸⁹

Informace o excesech ruských vojáků se šířily a do jisté míry se dostávaly i k dětem. Plzeňský pamětník, který navštěvoval svou babičku v Krašovicích u Horní Břízy, v místě ležícím ve východní oblasti od demarkační linie, si vybavil tragický incident, který se ve vesnici odehrál: „... nějakej ruskej voják, byla tam pouť a on že si jde taky na střelnici zastřílet a vzal samopal a střílel tam samopalem, místo nějakou tou vzduchovkou a bohužel za tou střelnicí někdo byl a on někoho zastřelil, takže toho vojáka hned... hned ho dali zastřelit... asi se taky napil, no...“¹⁹⁰ O dalším neštěstí, ve kterém měl alkohol také patrně jistý podíl, hovoří narátorka z Radnic: „... je tam pochovanej jeden Rus, protože se tam zabil, jeli... holt se asi napili... jeli a zvrhli tam za Radnicema... se převrátilo nákladní auto a ono padlo na něj, a tak tam měl pohřeb velikej, to jsme na tom pohřbu... že jo, byli. Vezli ho vovetřenyho...“ O dalších negativních zkušenostech s ruskými vojáky se narátorka nezmiňuje, naopak jako dítěti jí připadali vojáci „hrozně milí“¹⁹¹. „Ty mladší, starší než jsem byla teda já, mně bylo třináct, ty do toho tábora chodili k nim, jo, takovej takovej, víte, rodinnej jako život tam vedli, jo. Milí. Nic se tam neudálo, aby někoho znásilnili, nebo, to vůbec ne... nemusel nikde nikoho hlídat.“¹⁹² Nikdo z mých narátorů nepopsal žádné další negativní vzpomínky na vojáky Rudé armády. Jiný pohled samozřejmě mohl mít dospělý člověk – například státní úředník v Hořovicích na Berounsku, který byl během výkonu své funkce svědkem mnohého nepřipustného chování sovětských vojáků. Sám vzpomíná, že „Rusové byli v obou okresech uvítání poněkud chladněji, než byli vítáni Američané... mnozí Rusové se chovali na našem území značně neurvale. Kradli zejména hodinky, fotoaparáty a jiné hodnotné věci. Běžným

---

¹⁸⁹ Rozhovor s Janou Sýkorovou

¹⁹⁰ Rozhovor s Karlem Kovaříkem

¹⁹¹ Rozhovor s Janou Sýkorovou

¹⁹² Rozhovor s Janou Sýkorovou

sloganem doby bylo: „Davaj časy, davaj suda.“¹⁹³ Podle jeho vzpomínek také došlo v této lokalitě k několika znásilněním a sám se setkal s ruským osvoboditelem, který v místní spořitelně vymáhal vydání 500 korun s namířenou zbraní v ruce: „... začali jsme smlouvat, jak orientálci mají zvykem, a usmlouvali jsme to na 20 korun.“¹⁹⁴

Ani tyto situace však nelze generalizovat. Rudá armáda měla ve svých řadách *„hodné, milé osvoboditele, ale i slušné lidi, a to v nemalém počtu, ale byly tam i kriminální živly vyšlé ze sovětských žalářů a koncentráků, které dělaly sovětské armádě velkou ostudu...“¹⁹⁵* V představitelích obou armád vítali obyvatelé osvobozených území přicházející svobodu. Nadšení z příjezdů osvoboditelů – amerických i sovětských – bylo přítomné všude a stejnou vděčnost pociťovali čeští občané k vojákům západním a východním. Jedni i druhí byli při svém příjezdu radostně vítáni, avšak Američany – na rozdíl od příslušníků Rudé armády – byli zdejší obyvatelé fascinováni po celou dobu jejich pobytu.

5.1.3. Vlasovci

Na území, kde tehdy žili, se narátoři mohli v květnu 1945 setkat nejen s příslušníky amerických a sovětských ozbrojených sil, ale i s vojsky generála Vlasova. Ta se v Berouně a jeho okolí pohybovala už od 3. května.¹⁹⁶ *„Já jsem viděl vojáky Vlasova. Generála Vlasova. A ti sem přišli do Zdic 4. května 1945, projížděli Zdicema a projížděli vod Křivoklátu tady přes Svatou, Černín, do Zdic a u Slanýho je napadli hloubkaři, takže mnozí z nich byli jako těžce ranění, to jsem viděl na vlastní oči, těžce raněný, některý měli koně, tak to samý, některý koně byli raněný, no samozřejmě ty mrtvý už byli bůhvíckde a soustředili se kolem Suchomast a v*

---

¹⁹³ ROČÁK, Jaroslav, TOPINKA, Jiří. Paměti státního úředníka JUDr. Jaroslava Ročáka z let 1938-1948 (2. část). In: *Minulostí Berounska*, str. 237.

¹⁹⁴ *Ibid*, str. 237-238.

¹⁹⁵ *Ibid*, str. 238.

¹⁹⁶ AUSKÝ, Stanislav, S. *Vojska generála Vlasova v Čechách*, str. 138.

Suchomastech bylo velitelství...¹⁹⁷ „V Suchomastech je zámek... a tam byl Vlasov, kterej byl jako, šel osvobodit Prahu, ale tu Rusáci jeho tam nepustili a naše, moje matka byla v tom zámku v kuchyni... ty byli dobrý, ty byli dobrý, ale oni tyhle ty Rusáci potom taky ty, my jsme... vlastně to byli naši osvoboditelé.“¹⁹⁸ Jak patrně, snaha komunistických historiografů zamlčet či bagatelizovat podíl Vlasovovy armády na osvobození Československa vlastně nebyla úspěšná. Ačkoli se o vlasovcích po čtyřicet let oficiálně nemluví, ze vzpomínek pamětníků, kteří je hodnotí pozitivně a řadí je mezi osvoboditele, nezmizeli dodnes.

---

¹⁹⁷ Rozhovor s Josefem Hůrkou

¹⁹⁸ Rozhovor s Marií Hnídkovou

6. Češi a Němci na konci války

V místech, kde narátoři prožili konec války a začátek míru, se dosud v podstatě nekonfliktní soužití Čechů a Němců – tak jako na celém území protektorátu – radikálně proměnilo. Ve srovnání s Pražským povstáním nebyly místní akce vzdoru vůči okupantům tak masivní,¹⁹⁹ přesto přinesly ztráty na životech. I v těchto lokalitách se objevovaly přinejmenším drobné projevy (menších skupin, jednotlivců) nenávisti k druhé straně (jak ze strany Čechů, tak ze strany Němců). Motivem rozpoutání násilí byla většinou snaha českých občanů pomstít válečné hrůzy, které páchala třetí říše. Obracela se nejprve k uniformovaným příslušníkům vládnoucích nacistických orgánů, tedy k Němcům ozbrojeným. Právě antipatie projevovaná ze strany Čechů k německé branné moci, okupující přes šest let české území, se z dnešního pohledu může zdát pochopitelnější. Nenávist ale směřovala v druhé řadě také k německým civilistům – k Němcům neozbrojeným, kteří české území obývali často i dlouhá léta.²⁰⁰ Vztahy mezi Čechy a Němci, které přežily i protektorát, nepřežily první mírové dny.

6.1. Německá branná moc na konci války

V závěrečné fázi války nastala pro německou brannou moc značně chaotická situace. V protektorátu došlo ke zhroucení německé obrany, ústupu vojsk a k postupnému rozkladu nacistického mocenského aparátu.²⁰¹ Posádky wehrmachtu, dislokované na tomto území,²⁰²

---

¹⁹⁹ „Dne 5. 5. 1945 začalo povstání plzeňského obyvatelstva a 6. 5. přijela do města americká armáda.“

BAHLCKE, Joachim, EBERHARD, Winfried, POLÍVKA, Miloslav. Lexikon historických míst Čech, Moravy a Slezska, str. 424.

²⁰⁰ V dubnu 1945 bylo na území protektorátu evidováno přibližně 650 000 Němců. STANĚK, Tomáš. Odsun Němců z Československa 1945-1947, str. 53.

²⁰¹ Rozpadající se německá obrana vyšla zřetelně najevo už v polovině dubna při spojeneckých náletech: „Německé stíhací jednotky trpěly nedostatkem letadel, zkušených pilotů i pozemního personálu...“ FOUĐ,

velmi rychle pochopily, že odpovědnost za válečné hrůzy bude v první řadě přikládána za vinu právě jim a že by se tedy mohly stát prvním terčem (nyní už neskrývané) nenávisti ze strany Čechů. V mnohých případech potichu opouštěly svá stanoviště ještě před příchodem rozběsněných davů a spojeneckých armád. Kronika města Stupna²⁰³ zaznamenala tento příklad jednání německých ozbrojenců: „Do rána 5. května 1945 němečtí vojenští ubytovatelé podezřele zmizeli z obce, což znamenalo, že se něco děje.“²⁰⁴ Jindy ovšem docházelo ke krvavým konfliktům, po kterých zůstávaly oběti na obou stranách. Tragicky například skončilo střetnutí německých ustupujících jednotek se třemi členy revolučního národního výboru u obce Olešná na Berounsku. Všichni tři čeští muži, kteří se pokusili zadržet německého motocyklistu, byli zavražděni posilami, které motocyklista přivolal.²⁰⁵

Dětským pamětníkům nemohl uniknout fakt, že se vztah českých občanů (tedy i jejich rodičů či sousedů) k ozbrojené složce německého aparátu na začátku května razantně změnil. Koterovská pamětnice se stala ve svých dvanácti letech svědkem zběsilého jednání svých spoluobčanů. V atmosféře blížícího se konce války vtrhli ozbrojení čeští muži do kasáren, kde sídlili němečtí vojáci. V touze po okamžité odplatě jednali neuváženě, proto celý incident skončil velmi nešťastně: „... a my jsme ještě to byl dvojdomek a vedle byli nějaký Zrzánovi a ty měli kluka šestnáctiletýho, a my jsme se kamarádili, a když tam stříleli, tak jsme si lehli do pangejtu a slyšeli jsme, jak střílejí z těch kasáren na ten náš barák, ty chlapi tam chodili s puškama, to byli český, víte... no, to bylo 6., ne, 5. května, a to ještě Američani (nebyli), ty přijeli večer, ty Američani k nám, no a takže oni přestali střílet a my jsme řekli, tak a teď vyběhnem do dveří a schováme se, protože to byla kanonáda. On vyběhl, vyběhnul z dveří, já

Karel, KRÁTKÝ, Vladislav, VLADAŘ, Jan. Poslední akce: Operace amerického a britského letectva nad územím Čech v dubnu a květnu 1945, str. 7.

²⁰² Beroun kontrolovaly asi tisícičlenné vojenské kontingenty. Zároveň zde operovaly oddíly Vlasovovy armády, která se v květnovém povstání přidala na stranu Čechů. Vlasovci nejprve odzbrojili posádku v Hořovicích, berounská posádka před nimi kapitulovala 5. května. Ostatní posádky se postupně vzdaly nebo dobrovolně odešly na západ. TOPINKA, Jiří. Němci na Berounsku a jejich odsun. In: Minulostí Berounska, str. 180.

²⁰³ Obec v blízkosti bydliště Radnické narátorky Jany Sýkorové

²⁰⁴ CIRONIS, Petros. Na demarkační linii, str. 44.

²⁰⁵ Incident se odehrál 6. května 1945, PADEVĚT, Jiří. Krvavé finále: Jaro 1945 v Českých zemích, str. 95.

*jsem se vrátila, protože zase začali střílet, do toho pangejtu a on to dostal do zad a byl na místě mrtvej, já jsem tam potom ležela v tom pangejtě takovou dobu, naši už byli šílení, kde jsem, no tak mně se to jako vyhnulo, já jsem potom utekla domů...*²⁰⁶ Původce této tragické události vypátrán nebyl. Nebylo možné ani přesně určit, z čí strany vyšly výstřely, které zapříčinily smrt mladého chlapce.²⁰⁷ Vinu na rozpoutání konfliktu a tedy částečně také na způsobené tragédii připsala narátorka de facto koterovským mužům.²⁰⁸

V některých případech se němečtí vojáci ještě na poslední chvíli snažili svým agresivním chováním zvrátit výsledek již prohrané války. Svědkem takového incidentu, který se odehrál 6. května 1945, byl plzeňský rodák. Ve chvíli, kdy byl očekáván příjezd amerických jednotek na plzeňské náměstí a všichni zde shromáždění lidé poslouchali prozatímního předsedy revolučního národního výboru, se najednou „*ozvala kulometná palba, našťestí byl ten hajzlik, kterej střílel, pravděpodobně to bylo z kostela Bartoloměje na náměstí, ale ne až z věže, z nějakýho postranního okýnka nad lodí kostelní, tak tam, protože potom kolem toho okýnka jako odvěta, bylo vidět a trvalo to dlouho, než to potom začistili tu stěnu, tak tam bylo vidět zásahy do té stěny, palba... nějaký prostě Němec, voják zmatený, ale našťestí byl natolik rozumnej, že nestřílel do těch lidí, samozřejmě ten rachot, ta palba, v tu ránu bylo náměstí prázdný, ale neuvědomuju si, ani jsem o tom neslyšel, že by tam byl někdo zasažen, postřelen, nebo tak, tak vo tom se dá říct, že se mu dalo poděkovat.*“²⁰⁹ Kostel sv. Bartoloměje nebyl jediným místem, kde museli Američané zlomit poslední odpor německých vojáků.²¹⁰ Většina německých zajatců, včetně velitele von Majewského, který podepsal kapitulaci města, ale i přes počáteční odpor, přijala nakonec s úlevou fakt, že válka pro ně skončila.²¹¹ Bez boje se

---

²⁰⁶ Rozhovor s Jiřinou Šikovou

²⁰⁷ Rozhovor s Jiřinou Šikovou

²⁰⁸ „... ale když bylo jako konec války, jako už slyšeli, že bude konec války, tak ty blbci, když to tak řeknu, mužský z toho Koterova, vzali pušky a chodili přes to pole do těch kasáren, stříleli na ty německý vojáky.“

Rozhovor s Jiřinou Šikovou

²⁰⁹ Rozhovor s Karlem Kovaříkem

²¹⁰ Američtí vojáci museli zasáhnout také v domech na Husově náměstí, v Resslerově ulici, i na Klatovské třídě. PECKA, JINDŘICH. Na demarkační čáře: Americká armáda v Čechách v roce 1945, str. 47.

²¹¹ Ibid, str. 47.

neobešlo ani dobývání bývalého úřadu gestapa v Plzni: „... tak když je tam dobývali, byla slyšet palba a potom je právě proti proudu tramvaje zase hnali směrem na náměstí do vršku Zbrojnickou ulicí, tak tu skupinu jaksi zajatých, nevím, kam je hnali... ty se tam na tom gestapu bránili... stříleli, ta střelba byla slyšet, do poslední chvíle dělali prostě, co se dá.“²¹²

Názorným příkladem nejednotného smýšlení vojáků wehrmachtu je tato drobná příhoda: „Strejček, ten schovával prapor ruskej v posteli celou válku, no, a když bylo po válce, tak ho vyvěsil a jeli Němci, kolona Němců, a některý ho srazili, ten prapor, některý ty Němci salutovali před tím praporem... některý, ne všechny.“²¹³ Jak patrně, jedni, vědomi si svého osudu, se snažili svými gesty vyjádřit pokoru k osvoboditelům a tím si zachránit život, druzí však prohru neakceptovali do poslední chvíle.

Němečtí vojáci z oblastí osvobozených Rudou armádou se snažili dostat do zajetí americké armády – předpokládali civilizovanější zacházení. Početná uskupení putovala přes celou republiku i mnoho dnů.²¹⁴ Do Berouna dorazily početné kolony (asi 1500 lidí) od Prahy ve dnech 7. a 8. května a pokračovaly v postupu po zdické silnici...²¹⁵ Úleva, která přicházela s odchodem okupantské armády, byla očividná: „... když bylo konec té války, jak šli ty Němci směrem na... směrem na... Plzeň... my jsme na ně koukali, když šli kolem Plzeňky, ale kam došli... to byla řada, byli tady asi v těch kasárnách. Každý byl rád, že se jich zbavují, ale že by tam nějak... negativně, to já nepamatuju.“²¹⁶ Odchod německé armády vyvolával v lidech úlevu i zadostiučinění: „... oni jeli a ono se jim jako ani nemávalo, oni nemávali, prostě jeli... Oni byli rádi, že si zachránili život.“²¹⁷ Celé oddíly německých vojáků se bez odporu vzdávaly a přecházely do zajetí armády USA.²¹⁸

---

²¹² Rozhovor s Karlem Kovaříkem

²¹³ Rozhovor s Janou Sýkorovou

²¹⁴ „Některé německé bojové skupiny či malé skupinky německých vojáků pronikaly prakticky až do 15. května z Moravy přes jižní Čechy do amerických linií.“ HRBEK, Jaroslav. Vojensko-politická situace v r. 1945 ve světě. In: Rok 1945 v českých a evropských dějinách, str. 20.

²¹⁵ TOPINKA, Jiří. Němci na Berounsku a jejich odsun. In: Minulostí Berounska, str. 178-179.

²¹⁶ Rozhovor s Marií Hnídkovou

²¹⁷ Rozhovor s Josefem Hůrkou

Žádné konflikty s odcházejícími pluky vojáků si nikdo z narátorů nevybavoval. Z jejich výpovědí je však zřejmé, že procházející masa německé armády vyvolávala v lidech do posledních okamžiků také pocity strachu a nejistoty: „... se sestrou jsme jezdily pro vodu do takový kašny, s takovou putnou jsme jezdily a vím, že jsme točily vodu a najednou vyběhla tam ta sousedka a křičí: Honem děti, utíkejte, jdou sem Němci, ale projížděli jako Němci, jako kolona Němců projížděla, my s tou putnou jsme utíkaly, protože jsme se jich bály.“²¹⁹ Obdobný zážitek s ustupující německou armádou líčí vrážský narátor: „... z Prahy táhli Němci, zbytek těch Němců, směrem na Plzeň, chtěli se dostat k Američanům a my jsme na té Vráži, my jsme byli dál od té hlavní cesty, tak jsme běhali do lesa, abychom prostě se schovali, ukryli, zachránili, páč jsme nevěděli, co bude... to už byl ten květen... a tam jsme prakticky byli dva dny skoro, ve dne v noci... tam se schovávali všichni ty lidi z toho ... protože ta hlavní cesta, která vedla z Prahy, tak vedla přes tu Vráž, takže ty ohromný kolony, který byly... těch Němců, šly přes tu Vráž, takže to všichni se báli, takže všichni utíkali pryč.“²²⁰

Postupem času přinesly nové zážitky dokonce prvky solidarity s německými vojáky, nahnanými do války, kterou nevyvolali: „A my když jsme potom s mým mužem (...) jeli (...) přes ten Stalingrad, tak můj muž říkal, co tady ten Hitler hledal, to rozsáhlý, úplně jste viděla vesničky kilometry od sebe vzdálený, tak zase, jak bych vám to řekla, jsme úplně litovali ty německý vojáci, protože ty tam museli všicky zmrznout...“²²¹

---

²¹⁸ Průzkumný oddíl americké armády zajal u Štěpánovic ustupující Němce (800-1000 vojáků), kteří se snažili dostat přes Klatovy do Bavorska. PECKA, JINDŘICH. Na demarkační čáře: Americká armáda v Čechách v roce 1945, str. 48.

²¹⁹ Rozhovor s Janou Sýkorovou

²²⁰ Rozhovor s Miroslavem Šikem

²²¹ Rozhovor s Marií Hnídkovou

6.2. Němečtí civilisté na konci války

Po prvotní snaze zasáhnout proti německé vojenské složce, následovalo také úsilí českých občanů odstranit německé civilisty. Postavení, ve kterém se obyvatelstvo německé národnosti v Československu po skončení druhé světové války ocitlo, bylo komplikované. Ve vládním programu vyhlášeném v Košicích po příjezdu vlády na Slovensko, 5. dubna 1945, tedy měsíc před koncem války, se jasně praví, že: „bývalí občané Československa německé a maďarské národnosti budou odsunuti a jejich majetek konfiskován, pokud se neprokáže jejich loajálnost k Československu.“²²² Pro mnohé německé občany, snažící se válku „přežít v klidu“, to ale nebylo snadné dokázat. Nacismus a německé občanství bylo na konci války postaveno na jednu rovinu, ačkoliv někteří němečtí civilní občané (často starousedlíci) chovali v mnoha případech lépe, než kolaborující Češi.²²³ Někteří čeští občané se snažili uplatnit princip kolektivní viny a obrátit hněv proti všem Němcům, bez ohledu na jejich provinění.²²⁴ Lynčování a ponižování Němců patřilo mezi časté jevy. Řada z nich, ať už se něčím provinila, nebo ne, si již v květnových dnech dobře uvědomovala, co je čeká, proto raději volila dobrovolnou smrt.²²⁵ „*Tam akorát byla jedna, ta byla s Němcema, ta Němce měla a měla holčičku a maminku a tu po válce voběsila, holčičku taky voběsila a sebe votrávila, jenže se jí to nepovedlo a odvezli jí do Plzně do nemocnice...*“²²⁶

---

²²² SLÁDEK, Milan. Němci v Čechách, Německá menšina v českých zemích a Československu 1848–1946, str. 147.

²²³ Fenomén kolaborace se vyskytoval mimo jiné také v oblasti, kterou reflektuje tato práce - na Berounsku: „...mezi Čechy se vyskytli lidé, jejichž chování bylo horší než u některých Němců.“ TOPINKA, Jiří. Němci na Berounsku a jejich odsun. In: *Minulost Berounska*, str. 176.

²²⁴ V první etapě po osvobození zasáhla všechny vrstvy českého obyvatelstva prudká vlna nacionálního radikalismu. Dosud převážně skrytě akumulované negativní emoce z let okupace se začaly uvolňovat... článek v ilegálním časopise pěst se obracel k mládeži: „Žádáme vyhnání všech Němců z území nové Československé republiky.“ Leták naše desatero z jara 1945 žádal: „Stát bez Němců a Maďarů a příkladné potrestání zrádců.“ STANĚK, Tomáš. *Odsun Němců z Československa 1945-1947*, str. 56.

²²⁵ TOPINKA, Jiří. Němci na Berounsku a jejich odsun. In: *Minulost Berounska*, str. 183.

²²⁶ Rozhovor s Janou Sýkorovou

Ani smíšené manželství nebylo zárukou šetrného jednání.²²⁷ Následkem revolučního nacionalismu českého davu, skončilo soužití Čecha Nováka a jeho německé manželky, obyvatel Zdic, osobní tragédií: „... *no a nakonec toho pana Nováka v pětáctyřicátým roce v revoluci vytáhli z baráku a on tajdle...v tý zatáčce, skočil pod auto.*²²⁸ V některých případech končilo smíšené manželství odsunem: ... *a pak tam bydlel jeden Němec taky, bez nohy, to si pamatujeme, že chodil, měl nějakou dřevěnou nohu nebo co, tak ten tam byl, ten tam bydlel a chodil tam s nějakou ženskou v Radnicích a s tou měl syna... Češkou... bydlel normálně v bytě a asi byl nějaký vysloužilý voják nebo co to bylo, já nevím. Po válce potom on odešel a ona tam s tím dítětem zůstala.*“²²⁹

Nejkrvavější exces na německém obyvatelstvu v lokalitě Berounska, se odehrál u obce Vráž. Během dvou dnů, 7. a 8. května 1945, zde došlo k povraždění 6 žen a 13 mužů německé národnosti z Loděnic, Sv. Jana a Vráže, kteří byli transportováni do internačního tábora v Berouně. Postříleli je a surově ubili rozvášnění lidé a revoluční garda z Loděnice. Tomuto místu pod Vráží se mezi lidmi dodnes říká U Zabitého.²³⁰ Samotných dětí, se takové konflikty příliš netýkaly. Neúčastnily se jich, a pokud se neštěstí nestalo v jejich blízkém okolí, dokonce o něm nemusely vědět, nebo se o něm dozvěděly až mnohem později. Vrážský narátor popsal, že se o této mimořádně tragické události dozvídal až v následujících letech. V době, kdy k incidentu došlo, mu bylo čtrnáct let: „*Ale tohle to všechno jako jsme mladý vůbec nevnímali, to prostě jsme nic neuvědomovali. Jako třinácti, čtrnáctiletý kluci jsme měli úplně jiný zájmy a nějak ty souvislosti, nebo nějaký to... jsme nevnímali.*“²³¹ Ani radnická narátorka nepostřehla ve svém dětském věku zprávu o brutálním incidentu, který se v květnových dnech odehrál v místě jejího bydliště. V časných ranních hodinách dne 6. května došla z Radnic zpráva, že

---

²²⁷ „V prvních měsících po osvobození byla často celá národnostně smíšená rodina podle její hlavy považována za německou. To vedlo k tomu, že některé ženy českého původu a česky vychovávané děti byly spolu s německým manželem (otcem) vystaveny různým restrikcím.“ STANĚK, Tomáš. Odsun Němců z Československa 1945-1947, str. 167.

²²⁸ Rozhovor s Josefem Hůrkou

²²⁹ Rozhovor s Janou Sýkorovou

²³⁰ FROLÍK, Jaroslav. Tragické události roku 1945 na Berounsku. In: Minulostí Berounska, str. 182.

²³¹ Rozhovor s Miroslavem Šikem

tam byl zavražděn jeden občan německé národnosti. „*Aby bylo zabráněno podobným zjevům i u nás, kde obyvatelstvo rovněž bylo v krajním napětí vyvolaném neustálým voláním pražského rozhlasu o pomoc (...), bylo neprodleně zajištěno obyvatelstvo německé národnosti. Zajištěno bylo celkem 28 Němců (...).*“²³²

O tom, že němečtí civilisté sloužili po válce často jako terč dodatečného vzdoru Čechů, svědčí tato epizoda z Plzně: „*No, viděl jsem i... to byl zase takovej malej Němčík a byl ve vedení města, té vojenské strážky, a ten hlásil do toho městského rozhlasu všechny ty zprávy... Tak jsem ho potom viděl po válce, že hrabal, upravoval park, tam byli nasazený a zase, naši ty takzvané revoluční gardy, měli pásku... a nějakou pušku taky někde, kde k nim přišli, nevím, nebo přidělenou, tak ty je tam hlídali a spousta lidí kolem třeba u toho trávníku stála a najednou se utrhł někdo z těch přihlížejících a šel k němu a dal mu pěstí do nosu a říkal, ty dobytku, ty jsi způsobil, že se můj brácha dostal do koncentráku a nevrátil se. I když to asi nebyla osobně pravda, ale prostě... byl jsi jeden z nich a tak dále a byl jsi funkcionář ve městě a nějakým způsobem jsi ovládal nebo ohrožoval český obyvatelstvo, tak za to to prostě občas někdo tam takovej vždycky...“²³³*

Ve srovnání s krvavými excesy byl odsun německých obyvatel vlastně tou mírnější formou účtování s minulostí. Plzeňský narátor zmínil odsun dvou starých žen německé národnosti, jeho sousedek z domu, kde bydlel. „*Byly odsunutý myslím do Mirošova, kde se tomu taky říkalo koncentrační tábor, no koncentrace, soustředění, takže tam byly umístěny a kde potom skončily, to nevím.*“²³⁴ Jak je patrné, České obyvatelstvo se tímto způsobem snažilo začít nový, poválečný život, bez účasti většiny Němců.

---

²³² CIRONIS, Petros. Na demarkační linii, str. 43.

²³³ Rozhovor s Karlem Kovaříkem

²³⁴ Rozhovor s Karlem Kovaříkem

7. Poválečný život

Období více než šestiletého německého protektorátu skončilo v květnu 1945 a přineslo všem obyvatelům někdejšího a nyní znovu obnoveného Československa (tedy Čechům i Němcům) zásadní politické a společenské změny. Ty se týkaly také dětí a mládeže – třeba v tom, že se otevřely střední školy, jejichž budovy byly předtím obsazeny německou armádou.²³⁵ Konec strachu a nejistoty byl úlevný pro všechny generace.

V paměti tehdejších dětí zůstaly po sedmdesát let všechny nápadné změny, které konec války přinesl, například *„začalo třeba fungovat divadlo, samozřejmě skončilo zatmění, což byla velká výhoda zase, začaly i taneční zábavy...“*²³⁶

Konec války přinesl ihned všeobecnou úlevu, nikoli však blahobyť: *„Atmosféra byla příjemná, protože najednou nebylo nad váma... nemusela jste se ničeho bát a všechno ale bylo na lístky, takže stravování bylo pořád stejné dokud... já nevím do kdy...“*²³⁷ Po stránce materiálního zabezpečení se situace nijak radikálně nezměnila. Příděly jídla fungovaly stále na bázi lístkového systému – protektorátního pozůstatku, který trval ještě osm let po skončení války. Rodina tedy s potravinami nakládala obdobně jako v předchozích šesti letech: *„... po válce jsme... zůstaly lístky, to nebylo vůbec žádný jídlo ještě nic, tak jsme fasovali na těch... takový lístky na jídlo... potravinový no, to jsme dostali každý na osobu... každý měsíc, no... já už jezdila do měšťanky, tak mi vždycky maminka ustrihla takový dva čtvěrečky a já jsem na ně dostala dvě housky a o nich jsem byla celej den.“*²³⁸

---

²³⁵ Rozhovor s Miroslavem Šikem

²³⁶ Rozhovor s Karlem Kovaříkem

²³⁷ Rozhovor s Janou Sýkorovou

²³⁸ Rozhovor s Jiřinou Šikovou

Teprve postupem času se k obyvatelstvu dostávaly informace o válečných zločinech nacistů, v letech protektorátu často nedostupné ani ve vysílání zahraničního rozhlasu, například o hrůzných podmínkách v koncentračních táborech.²³⁹ Tato fakta přinášely nejen svobodné sdělovací prostředky, nýbrž s nimi přicházeli i osvobození vězni koncentračních táborů, jimž se podařilo perzekuci přežít, například radnický kněz: „... *no ale po válce, když se vrátil, tak jsme ho byli vítat na nádraží, on přijel v tej... trastaneckým, přijel, jo... on sloužil proti Němcům, něco řek proti Němcům a někdo ho udal a to tenkrát taky ukazovali, kdo... ale neprokázalo se to, kdo ho udal. Přijeli, my jsme byli v kostele zrovna s babičkou a oni přijeli a od oltáře nedoslouženou mši... ho odvezli... vrátil se, vrátil se...*“²⁴⁰

Zatímco příchod armád v květnu 1945 se stal pro všechny svědky této epochální události nezapomenutelným zážitkem, jejich odchod²⁴¹ už ve vzpomínkách ztratil pevné kontury. Co bylo v první chvíli úžasné, časem zevšednělo: „*Bylo to asi říjen, nebo listopad, a nechci se splést, ale myslím, že to bylo v pětáctýřicátým roce, že opustili město.*“²⁴² *No, byli tady do podzimu, někdy na podzim odcházeli... přes celý prázdniny tady byli, až někdy tak v říjnu odcházeli.*“²⁴³

Samostatnou a choulostivou kapitolou v poválečné realitě byl majetek po (odsunutých) Němcích. Ten se stal objektem zájmu dospělých, ale ani děti si nemohly nevšimnout, pokud v jejich domácnosti nějaká taková věc přibyla: „*To potom pozdějš, na základě... zase se likvidoval majetek po Němcích, takže se shromažďovaly takové věci domácího typu jako třeba*

---

²³⁹ „... samozřejmě začaly vycházet hned, oni vycházely tedy, tehdy, nevím, teď si nevzpomenu na ten název těch válečných novin, ale pokračovalo to ve stejné tiskárně někde, to byl Plzeňský deník a pak Pravda, takže byly změny, postupně jsme se dozvěděli, jak to vlastně bylo.“ Rozhovor s Karlem Kovaříkem

²⁴⁰ Rozhovor s Janou Sýkorovou

²⁴¹ Obě armády opustily území Československa postupně v listopadu 1945. „Příslušníci Rudé armády odešli v pátek 9. listopadu 1945 a americké vojsko opustilo Stupno v úterý dne 13. listopadu.“ CIRONIS, Petros. Na demarkační linii, str. 43.

²⁴² Rozhovor s Karlem Kovaříkem

²⁴³ Rozhovor s Janou Sýkorovou

*rádia a spoustu takových věcí, které se daly odprodat, takže jsme si koupili nějaké rádio, to bylo naše první, protože jsme s otcem už nežili, takže jsme těžko opatřovali i peníze.*²⁴⁴

7.1. Německý jazyk

Nenávist ke „všemu německému“ se po válce promítla také do vztahu k německému jazyku, na který se hned v květnových dnech začalo hledět s odporem a s opovržením. Mezi první reakce československých obyvatel na porážku nacistického Německa patřilo odstraňování německých nápisů ze štítů úřadů a obchodů.²⁴⁵ Bylo to jakési bezprostřední úsilí symbolicky (a viditelně) se tak distancovat od nacistů prostřednictvím jejich řeči: „... *no, už to bylo i v těch květnových dnech se vlastně ta němčina likvidovala, tak jak to vidíme dneska, jak se začaly strhávat ty německý plakáty, tak to bylo taková, taková bych řekl, přirozená snaha těch lidí, i tady na tom, i v tom Berouně, že.*“²⁴⁶

O otázce užívání německého jazyka, se začalo jednat ještě před koncem druhé světové války. Němčina se neměla připustit do úřadů, ve školách se mělo povinně vyučovat pouze česky, slovensky, nebo ukrajinsky.²⁴⁷ Ještě v květnových dnech bylo prostřednictvím věstníku ministerstva školství, přistoupeno ke zrušení výuky německého jazyka.²⁴⁸ Odpor k „jazyku

---

²⁴⁴ Rozhovor s Karlem Kovaříkem

²⁴⁵ Doklad likvidace německých nápisů můžeme nalézt např. v kronice obce Stupna, v blízkosti bydliště narátorky Jany Sýkorové, už od 5. května 1945. CIRONIS, Petros. Na demarkační linii, str. 44.

²⁴⁶ Rozhovor s Miroslavem Šikem

²⁴⁷ Memorandum předložené Edvardem Benešem v roce 1943 Moskvě, týkající se německé otázky. STANĚK, Tomáš. Odsun Němců z Československa, str. 33.

²⁴⁸ Výuka němčiny byla ve školách zrušena oznámením, publikovaným ve Věstníku ministerstva školství a osvěty. Výzva se jmenuje „Učitelstvu všech druhů škol a všem ostatním zaměstnancům školské a osvětové správy, v bodě 7a) je doslova uvedeno: „Vyučování jazyku německému se samozřejmě zastavuje.“ Národní pedagogické muzeum a knihovna J. A. Komenského, fond Věstník ministerstva školství a osvěty, ročník I (1945), sešit 1, z 16. 5. 1945, č. 2385/45, str. 5.

okupantů“ byl tak silný, že už na závěrečném vysvědčení, předávaném na konci školního roku v létě 1945, chybělo ohodnocení z toho jazyka: „Závěrečné vysvědčení z 2. ročníku tehdejší hlavní školy... jsem obdržel ještě v dvojjazyčném česko-německém provedení, známka z němčiny za druhé pololetí však už chyběla. Nenáviděná němčina se už nevyučovala.“²⁴⁹ Také výpověď vrážského narátora potvrzuje okamžitý zákaz výuky jazyka, považovaný za jazyk nepřátelský. Když v září 1945 nastoupil na znovuotevřenou Obchodní akademii v Berouně, s německým jazykem ve výuce se již nesetkal: „... tenkrát s ohledem na tu krutost té války, tak byla taková přirozená snaha všude všechno, co bylo německý vymýt... Tak jako kluci jsme to nějak vzali na vědomí a...já si právě teď jenom dobře vzpomínám na to, že jsme v té akademii měli angličtinu, nepovinnou francouzštinu a nevím, jak to bylo s němčinou, ale prostě ta nebyla, možná, že byla taky nepovinná, to si neuvědomuju... no ale pochopitelně ruštinu jsme měli, ruština zase byla povinná, že jo, takže prostě skončila němčina, nastala ruština... takový trošku nenormální, že jo.“²⁵⁰ I plzeňský narátor, který navštěvoval v roce 1945 plzeňské Masarykovo gymnázium, hovoří o zavedení dalších cizích jazyků do vyučovacích osnov. Německý jazyk ale opět chyběl: „... my jsme tam měli výběr angličtinu, francouzštinu, volnost volby, já jsem dělal tu angličtinu. Ruština byla, ta byla povinně hned místo vlastně němčiny by se dalo říct... hned po válce, hned od kvarty.“²⁵¹

Politickým gestem bylo zavedení jazyka osvoboditelů do výuky, výuka německého jazyka se na školách nahrazovala výukou ruštiny. Extrémní snaha definitivně se němčiny zbavit byla vystřídána snahou vyjádřit tímto způsobem příklon k osvoboditelům: „... to už se potom přiklánělo všechno k Rusku, ta němčina už vůbec ne, potom.“²⁵²

Jiná situace panovala podle radnické narátorky v této obci. Ve škole, kterou po válce navštěvovala, nedošlo k úplnému zákazu a likvidaci německého jazyka. Z její výpovědi plyne, že se němčina dále učit směla. Velmi ale záleželo na konkrétní škole, na žácích, jejich

---

²⁴⁹ FROLÍK, Jaroslav. Tragické události roku 1945 na Berounsku. In: Minulostí Berounska, str. 225.

²⁵⁰ Rozhovor s Miroslavem Šikem

²⁵¹ Rozhovor s Karlem Kovaříkem

²⁵² Rozhovor s Marií Hnídkovou

rodičích, i učitelích, jak se k otázce tohoto jazyka postavili: „*Němčina se učila, učila se dál, a já jsem na to měla i vlohy, jenže náš tatínek to nedovolil a řekl, že Němců už měl dost a že já se němčinu učit nebudu. Učitel říkal, že je to škoda, že já bych se naučila brzo, protože když přišel inspektor, i když jsem na ní nechodila, když přišel inspektor, tak učitel mi vyvolával, protože já jsem to věděla... tak jsem to nějak pochytila, že bych bejvala se němčinu naučila snadno, ale tatínek to nechtěl a řekl, že ne, že německy se učit nebudu... tam se ale němčina učila dál.*“²⁵³ I přes zákaz, vydaný Ministerstvem školství a osvěty, existovala možnost, jak němčinu nadále (pokud o ni byl zájem) učit: jako nepovinný předmět se mohou vyučovat „všechny živé jazyky, kterým se na tom typu střední školy nevyučuje jako povinnému předmětu, pokud je po ruce způsobilý učitel“.²⁵⁴ Jak je ale patrné, pokud se takovýto učitel ve škole s „benevolentnějším“ přístupem k němčině vyskytoval, nebylo jednoduché žáky či jejich rodiče k výuce tohoto předmětu přimět. Emoce byly v té době silnější než zájem cizí jazyk. To, že samotný jazyk nezpůsoboval válečné hrůzy a trápení, bylo v tu chvíli nepodstatné. Německý jazyk byl dorozumivacím prostředkem těch lidí, kteří byli za nacistický teror skutečně odpovědní. Jak dodává narátor z *Vráže*: „... *ta němčina byla vymýcena, jako asi nesprávně, protože ten jazyk nemůže za tu válku, ale ta němčina prostě nebyla.*“²⁵⁵

7.2. Reflexe osvobození Československa od nacismu

Po nástupu komunistické strany k moci začalo být osvobození Československa vykládáno (v učebnicích dějepisu, v publicistice...) jako výlučně sovětská zásluha. Materiálů, které reflektovaly příjezd sovětské armády do Československa, bylo do roku 1990 vydáno

---

²⁵³ Rozhovor s Janou Sýkorovou

²⁵⁴ Národní pedagogické muzeum a knihovna J. A. Komenského, fond Věstník ministerstva školství a osvěty, ročník I (1945), sešit 6, z 23. 7. 1945, č. A-59.473-III, str. 59-60.

²⁵⁵ Rozhovor s Miroslavem Šikem

nepřeberné množství.²⁵⁶ Nalézt však publikace, spadající do tohoto časového období, které by objektivně pojednávaly o amerických jednotkách na území bývalého protektorátu, je téměř nemožné.²⁵⁷ V literatuře, která přece jen zmiňovala působení americké armády, se objevovala zjevná snaha komunistických propagandistů podíl americké armády na osvobození Československa od nacismu buď zcela zamlčet, snížit nebo relativizovat. Publikace Američané v západních Čechách v roce 1945²⁵⁸, vydaná v roce 1953, měla očernit a demonizovat činy americké armády v Čechách během osvobozování. Například také spojenecké nálety na Plzeň jsou v knize označeny za barbarské a veškerá vina za zničené objekty a zmařené lidské životy je přičítána americkým a britským letcům.²⁵⁹ De facto veškeré informace o pobytu amerických jednotek v Československu jsou zde neúplně a jednostranně prezentovány. V některých publikacích byla americká armáda jasně definovaná jako nepřátelská vůči Sovětskému svazu, jako okupant území, zatímco Rudá armáda jako osvoboditel.²⁶⁰

Ani středoškolská učebnice Československé dějiny²⁶¹ z liberálních 60. let, neobsahuje o Američanech osvobozujících západní Čechy více než jednu nepřesnou větu,²⁶² která má vykreslovat zklamání českého lidu z postupu této armády; patřičná kapitola má také záměrně zavádějící název Osvobození Československa Sovětskou (sic) armádou a povstání českého

---

²⁵⁶ Například: Jelínek, Václav. Bojovali, abychom šťastně žili, pásmo k 30. výročí osvobození ČSSR, Praha: Dilia, 1974, Cesta svobody: sborník materiálů ke 40. výročí osvobození Československa Sovětskou (sic) armádou, Znojmo: Okresní knihovna, 1975, Blüml, Josef a kol., Cestou k vítězství: příspěvky k dějinám osvobození Československa a jižních Čech sovětskou armádou, České Budějovice: Komise regionálních dějin OV KSČ: Ov Soc. akademie, 1985,...

²⁵⁷ Téma osvobození západních Čech Američany, se objevilo v umělecké literatuře v roce 1947 (Jan Vrba - Chodský bílý týden), tedy ještě v době, kdy bylo možné objektivně hovořit o zásluhách této armády.

²⁵⁸ BARTOŠEK, Karel, PICHLÍK, Karel. Američané v západních Čechách. Praha: Mladá fronta, 1953.

²⁵⁹ Ibid

²⁶⁰ „území obsazené 3. Americkou armádou“ CAFOUREK, Petr (odp. redaktor 4. vydání). Školní atlas československých dějin, str. 43.

²⁶¹ HUSA, Václav, KROPILÁK, Miroslav. Československé dějiny. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1966.

²⁶² „Zatímco pražský lid bojoval, reakce upírala své naděje k americké armáda, které do 6. května obsadila západní část Čech.“ Ibid, str. 297.

lidu.²⁶³ Pokud se v publikacích, jako byla třeba *Kniha o Plzni*²⁶⁴, objevily zmínky o Američanech, šlo o informace tendenčně zdeformované: „*Jestliže na většině území Československa nedocházelo k vážnějším komplikacím v přebírání moci lidovými revolučními orgány, ukazovalo se, že v západních Čechách, které včetně Plzně obsadila americká armáda, dojde ke složitějšímu vývoji.*“²⁶⁵ V knize je příjezd Američanů vyložen jako pozdní, a podíl na osvobození tedy prakticky žádný:²⁶⁶ „*Bojová cesta a zásahy Američanů proti nacistickým vojskům byly ve srovnání s těžkými boji sovětské armády, osvobozující naši zem z jiných směrů, velmi nepatrné, neboť nacisté se vzdávali Američanům téměř bez boje.*“²⁶⁷

Zcela zamlčet působení americké armády šlo jen těžko, bylo ale možné upřednostňovat a vyzdvihovat zásluhy Rudé armády. Pro vzpomínky pamětníků ale de facto neexistovala žádná mediální podpora. Ti, kdo zažili osvobození, neměli v následujících letech po konci války, šanci zasadit své vzpomínky do širšího historického kontextu. Proto je ve vzpomínce zdického narátora nutně integrován až pozdější historiografický výzkum: „*7. 5. 1945 projížděly Zdicemi dvě mise amerických vojáků v autech, ty jsem viděl na vlastní oči a lidi na ně mávali v domnění, že už americká armáda 7. 5. jede na pomoc Praze. Bohužel to byli vyslanci a jedna část vedená Russelem Tillem, jestli to mám dobře napsaný, tak skončila v Praze u K. H. Franka a žádala ho, okamžitě o... aby přestala revoluce v Praze a aby veškerý německý vojáci odešli na západ. Mimo to ještě tatáž skupina jednala s generálem Kutlvašem, to byl velitel Pražského povstání, Nechanický, generál, a Josef Smrkovský, to byl politik a druhá skupina, ta jeda do Velichovek, do lázní Velichovek, u Jaroměře, kde měla jednání s generálem Schörnerem...a ten generál Schörner velel milionu německých vojáků, což byla rezerva Adolfa Hitlera na poslední chvíli, ale Hitler už byl po smrti v tu dobu a ten se nechal přesvědčit a odvedl všechny vojáky na západ a projížděli tady Zdicema už po 9. květnu asi tři*

---

²⁶³ HUSA, Václav, KROPILÁK, Miroslav. *Československé dějiny*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1966, str. 292.

²⁶⁴ OLIVIERUS, Stanislav (vedoucí redaktor). *Kniha o Plzni*, Plzeň: Krajské nakladatelství v Plzni, 1963.

²⁶⁵ *Ibid*, str. 131.

²⁶⁶ „Americká armáda dorazila do Plzně dvěma proudy, a to od Stříbra a Klatov, až 6. května 1945, kdy už německá posádka prostřednictvím svého generála von Majewského podepsala kapitulaci na plzeňské radnici za přítomnosti členů Revolučního národního výboru...“ *Ibid*, str. 131.

²⁶⁷ *Ibid*, str. 131.

dny a vůbec se jako Prahy jako nevšimli, to by ji zničili, milion vojáku plně vyzbrojených by ji úplně zničilo, ale jenom projeli, ale tady to dunělo, ve Zdicích to dunělo ve dne v noci asi tři dny. Jeli na západ. ²⁶⁸

Současně s vydáváním informačně nepřesných publikací, se po válce změnil výklad květnových událostí 1945 také ve školní výuce, ve které se jako terminus technicus objevoval již zmíněný pojem: „osvobození Československa sovětskou armádou“. Vzpomínky dětí, které se s americkými vojáky setkaly tváří v tvář, ale změnit nešlo: „*Furt nám do nás heftovali, že nás osvobodili Rusové... No, ale my jsme říkali, že ne, že nás osvobodili Američani...*“²⁶⁹ Zamlčování a zkreslování dějepisného výkladu před rokem 1948 a po něm potvrzuje také vrážský narátor: „... *při občanské výchově už se řeš, už se hodnotila, hodnotila nejenom ta světová válka, ale i ty příčiny, ale začalo se to, začalo se to v tom pětáctýřicátém roce hodnotit ještě takovým docela řekl bych seriózním způsobem... no ale pak zase přišel osumačtyřicátý rok a zase další revoluce a všechno se zase zvrhlo na obrácenou stranu, takže najednou všechno dobrý bylo jenom to, co bylo z Ruska a to, co bylo ze Západu bylo špatný, ale to bylo proti našim přirozeným vlastnostem. To jako studenti jsme prostě těžce vnímali a uvědomuju si, že jsme ve třídě byli levicově i pravicově založený lidi, jako je to normální...*“²⁷⁰ Pokud se podíl Američanů na osvobození Československa ve výuce přímo nedehtonostoval, zcela jistě se ve srovnání s působením Rudé armády minimalizoval: „*No, řekl bych, že nějakým způsobem se jaksi nehanilo nebo nepomlouvalo to působení Američanů, ale zdůrazňovalo se, tak jako většinu státu, že osvobodil Sovětský svaz, tak to... někdo víc, někdo míň to prosazoval z těch kantorů, pokud bylo třeba, nebo se o tom nemluvílo vůbec, no...*“²⁷¹

Sovětský podíl na osvobození Československa propaganda tradičně spojovala s prvomájovými oslavami, ironií zůstává fakt, že 1. máj byl původně americký svátek, pouze přivlastněný

---

²⁶⁸ Rozhovor s Josefem Hůrkou

²⁶⁹ Rozhovor s Jiřinou Šikovou

²⁷⁰ Rozhovor s Miroslavem Šikem

²⁷¹ Rozhovor s Karlem Kovaříkem

Sovětským svazem. Často vynucovaná a kontrolovaná účast na těchto oslavách je průvodním znakem úsilí komunistického režimu vyzdvihovat sovětské zásluhy: „*První máj, ten byl povinně, povinná účast, to už jako kantor, tělocvikáři měli za povinnost seřadit u školních budov a odvést je na určené místo, které určil obvodní národní výbor, tam stály dvě soudružky na... my jsme šli ze Slovan do... na náměstí třeba, nebo bylo asi tři místa, postupně se zkoušelo, i na nábřeží taky byl ohňostroj, tak tam stály soudružky z obvodu a dělaly si čárky, kolik účastníků máme...*“²⁷² O květnových oslavách, které probíhaly v neutrálním duchu, hovoří narátorka z Radnic. Podle jejích slov nedocházelo k upřednostňování jedné armády vůči té druhé, oslavován byl podle jejích slov konec války, bez ohledu na jeho aktéry: „*Veliký oslavy, První máj byl velikej, ten byl velikej... v Radnicích, tam přišly průvody, přišly tam vocad' z těch okolních vesnic... šly průvody až ze Stupna do Radnic...Radnice plný, nádherný, to byl nádhernej První máj tenkrát, to byly veliký oslavy... ale zase se nepřipomínalo, že by to byli Američani nebo Rusové, prostě jenom konec války... No a každéj rok to osvobození se slavilo... všeobecně se o tom jako moc nemluvilo vo tom, že by tam byli Američani, nebo tady Rusové, prostě my jsme věděli, že tam je ta demarkační čára, tam že jsou Američani, tady Rusové, ale jako že by byli proti Američanům, nebo proti Rusům, nebo to ne, takový nějaký nálady tam nebyly.*“²⁷³

Pravidelné, glorifikace konce války během Májových slavností připomíná také berounská pamětnice, původem ze Suchomast. Oslavovalo se: „*každéj rok... v Suchomastech ani ne, ale tady v Berouně jo a my jsme jezdili do Prahy, tam byly ty přehlídky, já měla bratrance a oni bydleli na Letný, tak akorát na pláni... no tak to byly slávy vždycky... dnes se to trošku vzpamatovalo... protože bylo spoustu lidí, který ten komunismus milovali a který ho nenáviděli...*“²⁷⁴ Naopak má spojené oslavy s komunistickou propagandou. Podle jejích slov se podíl armády USA na osvobození nepřipomínal: „*Ani moc ne, protože ty Rusáci to*

---

²⁷² Rozhovor s Karlem Kovaříkem

²⁷³ Rozhovor s Janou Sýkorovou

²⁷⁴ Rozhovor s Marií Hnídkovou

nedovolili. ²⁷⁵ Různé nálady obyvatelstva vystihla ve zkratce narátorka z Radnic: „... *pak se bych řekla Radnice dost rozdělily. Půl jich bylo pro Američany, půl jich bylo pro Rusy...*“ ²⁷⁶

---

²⁷⁵ Rozhovor s Marií Hnídkovou

²⁷⁶ Rozhovor s Janou Sýkorovou

8. Závěr

Narátoři, s nimiž jsem vedla rozhovory, které se staly východiskem pro tuto práci, prožili v letech německého protektorátu a v době bezprostředně následující takzvaně „obyčejné“ životy v zázemí a bezpečí svých rodin, jež se nijak aktivně války neúčastnily.

Z rozhovorů vyplynulo, že v narátorech není a nemůže být zakonzervován po sedmdesáti letech pouze dětský pohled na tehdejší realitu. Všechno, co od roku 1945 do současnosti prožili, jejich dnešní vzpomínání ve větší či menší míře poznamenává. Vymežit tudíž přesnou hranici mezi věrohodností a nevěrohodností zaznamenaných vzpomínek není snadné, a to ze dvou důvodů.

1) Všichni nárátoři, jak již bylo výše řečeno, zažívali události, od nichž uplynulo více než sedmdesát let, v dětském (v jednom případě v mladším dospělém) věku. O válce nejsou schopni mluvit plynule, ale z jejich vzpomínek – tedy z těch dětských – výrazněji vystupují ty zážitky, které v jejich očích tvořily vlastní chronologii války. Vnímali je izolovaně, nikoli komparativně, nemohli například z autopsie porovnávat protektorátní režim s prvorepublikovým. V této nezátíženosti však spatřuji i jistou výhodu.

2) Pět z šesti narátorů dosud své vzpomínky nijak nezaznamenalo, teprve otázky položené jim pro potřeby této práce je vedly k tomu, aby si své staré zážitky vybavili a do jisté míry utřídili. Také tuto okolnost považuji za výhodnou. Jeden narátor už dříve některé své válečné zážitky publikoval v lokálním tisku – a tato skutečnost se občas projevila v jeho vzpomínání: snahou rekapitulovat již napsané, nikoli pokoušet se nově formulovat dávno prožité.

Navzdory uvedeným důvodům považuji všechny zaznamenané výpovědi za důležité, neboť několikrát posloužily (třeba bezděčně vyslovenou poznámkou)²⁷⁷ jako východisko k dalšímu

---

²⁷⁷ „Význam ústního svědectví může spočívat nikoli v jeho lpění na fakticitě, ale spíše ve svém odchodu z ní, představivosti, symbolice a touze objevovat. Proto neexistují žádné „nepravdivé“ ústní zdroje.“ (The importance of oral testimony may lie not in its adherence to fact, but rather in its departure from it, as imagination, symbolis,

bádání, čímž obraz druhé světové války v drobnostech upřesnily a přidávaly dosud neznámé a nezachycené skutečnosti. Tento záznam nebude samozřejmě nikdy kompletní, ale každý nový střípek do této velké mozaiky má svou váhu a cenu – ve své jedinečnosti.

Uchovávání takovýchto individuálních zážitků je významné mimo jiné proto, že v mnoha případech může oslabit, případně narušit paušalizující vnímání dávno uzavřených dějů, do jisté míry též zpochybnit černobílé líčení dějin, k němuž se tak často uchyluje publicistika (například na samém konci války mohlo kulturní šok způsobit setkání nejen se sovětskými, ale v jiné rovině i s americkými vojáky; nelze však ani generalizovat necivilizované chování Rudé armády).

Rozdíly mezi vzpomínkami pamětníků z Berounska a Plzeňska nebyly na první pohled nijak odlišné, přesto při pozorné komparaci vyvstaly některé rozdíly. Například spojenecké nálety a jejich následky prožívaly děti sice podobně v obou lokalitách, ale v Plzni, kde byly letecké operace četnější než na Berounsku, na ně byly „zvyklejší“, takže realita poplachů a s nimi spojeného odchodu či útěku do krytů už pro ně byla jaksi samozřejmá. O svých osvoboditelích, tedy pěchotě americké a sovětské, hovořili jedni i druzí pozitivně, v obou oblastech byli vojáci vnímáni jako průkazný symbol konce války a jejich příjezd vyvolal naděje v lepší svět. Politické souvislosti (z dnešního pohledu ty historické – spojenecké úmluvy, postupy front, situace na bojištích...) začali objevovat i chápat až mnohem později. V době, kdy končila válka, pro ně tyto skutečnosti ani nebyly důležité, stály za horizontem dětského vnímání světa. Stejně tak odsunu Němců si děti sice všímaly, pokud se odehrával v jejich okolí, postřehly náhle vzednutou vlnu negativních nálad české majority k německé minoritě, ale všechny konsekvence jim ukázal až další vývoj; toto kontroverzní téma je ostatně v české společnosti dodnes diskutované a dá se říci, že pohled na ně ji rozděluje.

Snažila jsem se poukázat na potenciál, který je ve vzpomínkách dnešních seniorů, tehdejších dětí. Bylo by jistě přínosné pro českou historiografii naslouchat pamětníkům druhé světové války ve vzorku mnohonásobně větším, než jaký dovoľovala tato práce. To by však byl

---

and desire emerge. Therefore, there are no „false“ oral sources.) PORTELLI, Alessandro. What makes oral history different. In: The Oral history reader, str. 68.

týmový úkol, který by musel pokrýt větší teritorium. Má-li se k němu přikročit, musí to být brzy. Čas jako nepřítel orální historie je tady nemilosrdný.

9. Použitá literatura a zdroje

Životopisné rozhovory

Rozhovor s Miroslavem Šikem vedla Veronika Slomková, dne 11. listopadu 2015

Rozhovor s Josefem Hůrkou vedla Veronika Slomková, dne 23. února 2016

Rozhovor s Janou Sýkorovou vedla Veronika Slomková, dne 28. října 2015

Rozhovor s Karlem Kovaříkem vedla Veronika Slomková, dne 28. října 2015

Rozhovor s Jiřinou Šikovou vedla Veronika Slomková, dne 3. února 2016

Rozhovor s Marií Hnídkovou vedla Veronika Slomková, dne 2. února 2016

Literatura

AUSKÝ, Stanislav, S. Vojska generála Vlasova v Čechách. Praha: Vyšehrad. 1996. ISBN 80-7021-154-7.

BAHLCKE, Joachim, EBERHARD, Winfried, POLÍVKA, Miloslav. Lexikon historických míst Čech, Moravy a Slezska. Praha: Argo, 2001. ISBN 80-7203-402-2

BARTOŠEK, Karel, PICHLÍK, Karel. Američané v západních Čechách. Praha: Mladá fronta, 1953.

CAFOUREK, Petr (odp. redaktor 4. vydání). Školní atlas československých dějin, Praha: Kartografické nakladatelství, 1967.

CIRONIS, Petros. Na demarkační linii. Rokycany-Praha: Okresní národní výbor v Rokycanech ve spolupráci s okresním archívem, Občanským fórem v Rokycanech a agenturou P.R.A.H.A., 1990. ISBN: 80-900025-2-8.

DOLEŽAL, Jiří. Česká kultura za protektorátu: Školství, písemnictví, kinematografie. Praha: Národní filmový archiv, 1996. ISBN 80-7004-085-8.

FIALOVÁ, Ludmila., HORSKÁ, Pavla, KUČERA, Milan a kol. Dějiny obyvatelstva českých zemí. Praha: Mladá fronta, 1998. ISBN 80-204-0720-0

FOUD, Karel, KRÁTKÝ, Vladislav, VLADAŘ, Jan. Poslední akce: Operace amerického a britského letectva nad územím Čech v dubnu a květnu 1945. Plzeň: Nava, 1997. ISBN: 80-85254-98-0.

HUSA, Václav, KROPILÁK, Miroslav. Československé dějiny. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1966.

MICHLOVÁ, Marie. Protentokrát aneb česká každodennost 1939-1945. Řitka: ČAS, 2012. ISBN 978-80-87470-60-2

OLIVIERUS, Stanislav (vedoucí redaktor) Kniha o Plzni, Plzeň: Krajské nakladatelství v Plzni, 1963.

PADEVĚT, Jiří. Krvavé finále: Jaro 1945 v Českých zemích. Praha: Academia, 2015, ISBN 978-80-200-2464-0.

PATTON, George, S. Válka mýma očima. Praha: Svoboda, 1992. ISBN: 80-205-0236-X.

PECKA, JINDŘICH. Na demarkační čáře: Americká armáda v Čechách v roce 1945. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1995. ISBN: 80-85270-47-1.

PORTELLI, Alessandro. What makes oral history different. In: The Oral history reader, edited by Robert Perks and Alistair Thomson, Taylor & Francis e-Library, 2003. ISBN 0-203-74420-9 (Adobe eReader Format).

PRŮCHA, Václav a kol. Hospodářské a sociální dějiny Československa 1918-1992. Brno: Doplněk, 2009. ISBN 978-80-7239-228-5.

RAJLICH, Jiří. Mustangy nad protektorátem: Operace britského a amerického letectva nad českými zeměmi a německá obrana. Praha: MBI, 1997. ISBN: 80-902238-1-8.

ŘÍČAN, Pavel. Cesta životem. Praha: Portál s. r. o., 2004. ISBN 80-7178-829-5

SEMOTÁMOVÁ, E., CAJTHAML, J. a kol. Akademický atlas českých dějin, vyd. 1. Praha: Academia, 2004, ISBN 978-80-200-2182-3.

SLÁDEK, Milan. Němci v Čechách, Německá menšina v českých zemích a Československu 1848–1946. Praha: Pragma, 2002. ISBN: 80-7205-901-7.

STANĚK, Tomáš. Odsun Němců z Československa 1945-1947. Praha: Academia, 1991. ISBN 80-200-0328-2.

ŠKVORECKÝ, Josef. Zbabělci. Praha: Československý spisovatel, 1964.

UHLÍŘ, Jan. Protektorát Čechy a Morava v obrazech. Praha: Ottovo nakladatelství, 2008. ISBN: 978-80-7360-675-6.

VANĚK, Miroslav, MÜCKE, Pavel. Třetí strana trojúhelníku. Teorie a praxe orální historie, Praha: Karolinum, 2015. ISBN 978-80-246-2931-5

VRBA, Jan. Chodský bílý týden. Praha: Česká grafická unie a. s., 1947.

ZÁMEČNÍK, Stanislav. Český odboj a národní povstání v květnu 1945. Praha: Naše vojsko, 2006, ISBN: 80-206-0812-5.

Sborníky a periodika

FROLÍK, Jaroslav. Tragické události roku 1945 na Berounsku. In: Minulostí Berounska: sborník Státního okresního archivu v Berouně/Beroun: Státní oblastní archiv v Praze pro Státní okresní archiv v Berouně, č. 13, 2010.

HRBEK, Jaroslav. Vojensko-politická situace v r. 1945 ve světě. In: Rok 1945 v českých a evropských dějinách, Sborník referátů z vědecko-osvětové konference Českého svazu bojovníků za svobodu 4. října 2000, Praha: Český svaz bojovníků za svobodu, 2002. ISBN: 80-7005-034-9.

KOKOŠKA, Stanislav. Krize nacistické okupační politiky v Protektorátu Čechy a Morava v roce 1944 a pokusy o její překonání. In: Soudobé dějiny, VIII, č. 4, 2001.

ROČÁK, Jaroslav, TOPINKA, Jiří. Paměti státního úředníka JUDr. Jaroslava Ročáka z let 1938-1948 (2. část). In: Minulostí Berounska: sborník Státního okresního archivu v Berouně/Beroun: Státní oblastní archiv v Praze pro Státní okresní archiv v Berouně, č. 14, 2011.

ŠPRINGL, Jan. Nálety na Beroun ve světle kronikářských zápisů. In: Minulostí Berounska: sborník Státního okresního archivu v Berouně/Beroun: Státní oblastní archiv v Praze pro Státní okresní archiv v Berouně, č. 8, 2005.

ŠUSTROVÁ, Radka. Děti a válka, české a německé děti v Protektorátu Čechy a Morava. In: Válečný prožitek české společnosti v konfrontaci s nacistickou okupací (1939-1945). Praha: ÚSTR, 2010, 1. vydání, ISBN: 978-80-87211-38-0.

TOPINKA, Jiří. Němci na Berounsku a jejich odsun. In: Minulostí Berounska: sborník Státního okresního archivu v Berouně/ Beroun: Státní oblastní archiv v Praze pro Státní okresní archiv v Berouně, č. 1, 1998.

VLČEK, Lukáš. Němci v Protektorátu Čechy a Morava v prvních měsících okupace. In: Válečný prožitek české společnosti v konfrontaci s nacistickou okupací (1939-1945). Praha: ÚSTR, 2010, 1. vydání, ISBN: 978-80-87211-38-0.

Archivní zdroje

Národní pedagogické muzeum a knihovna J. A. Komenského, fond Věstník ministerstva školství a osvěty, ročník I (1945), sešit 1, z 16. 5. 1945, č. 2385/45.

Národní pedagogické muzeum a knihovna J. A. Komenského, fond Věstník ministerstva školství a osvěty, ročník I (1945), sešit 6, z 23. 7. 1945, č. A-59.473-III.

Internetové zdroje

Česká televize. Jídlo za protektorátu: Náhrazky i tajné zabijačky. [online]. [cit. 2016-04-22]. Dostupné z <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/1043656-jidlo-za-protektoratu-nahrazky-i-tajne-zabijacky>

Česká televize. Konec války. [online]. [cit. 2016-04-22]. Dostupné z <http://www.ceskatelevize.cz/konecvalky/uvod/>

Hloubkaři. Útoky spojeneckého stíhacího letectva na pozemní cíle za druhé světové války. [online]. [cit. 2016-04-21] Dostupné z <https://hloubkari.wordpress.com/>

Newton media: Monitoring médií. [online]. [cit. 2016-04-27] Dostupné z: <http://www.newtonmedia.cz/cs>

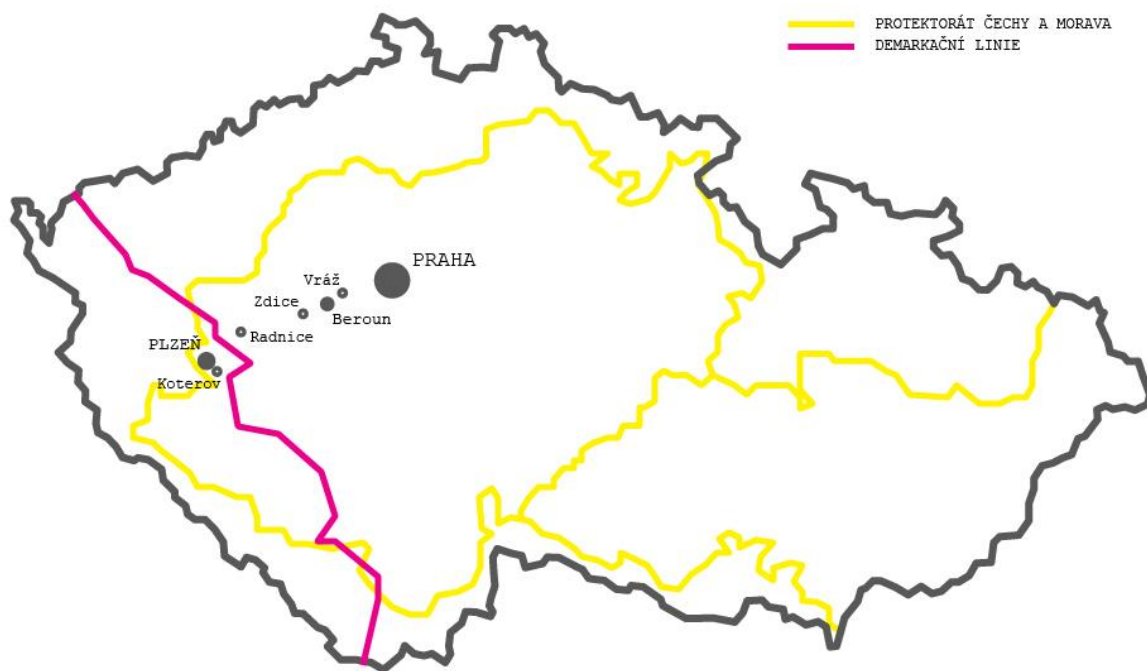
Památník Terezín. Školákem v protektorátu [online]. [cit. 2016-04-20]. Dostupné z http://skolakemvprotektoratu.pamatnik-terezin.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=165&Itemid=108

Porta fontium. Kronika obecné školy dívčí, Radnice, 1940-1945. [online]. [cit. 2016-04-21] Dostupné z: http://www.portafontium.eu/iipimage/30760392/soap-ro_00420_skola-radnice-1940-1945_0030?x=286&y=13&w=942&h=362

10. Přílohy

Obrázek č. 1 – Lokace narátorů v době, na niž vzpomínají

Šestice vybraných narátorů zažila konec druhé světové války ve svých rodinách žijících, jak výše řečeno, na Plzeňsku a Berounsku. Pro názornost zachycuji tato místa na orientační mapě, do níž zanáším i protektorát Čechy a Morava a demarkační linii, oddělující území osvobozená americkými a sovětskými vojsky.

Beroun – bydliště Marie Hnídkové

Vráž – bydliště Miroslava Šika

Zdice – bydliště Josefa Hůrky

Radnice – bydliště Jany Sýkorové

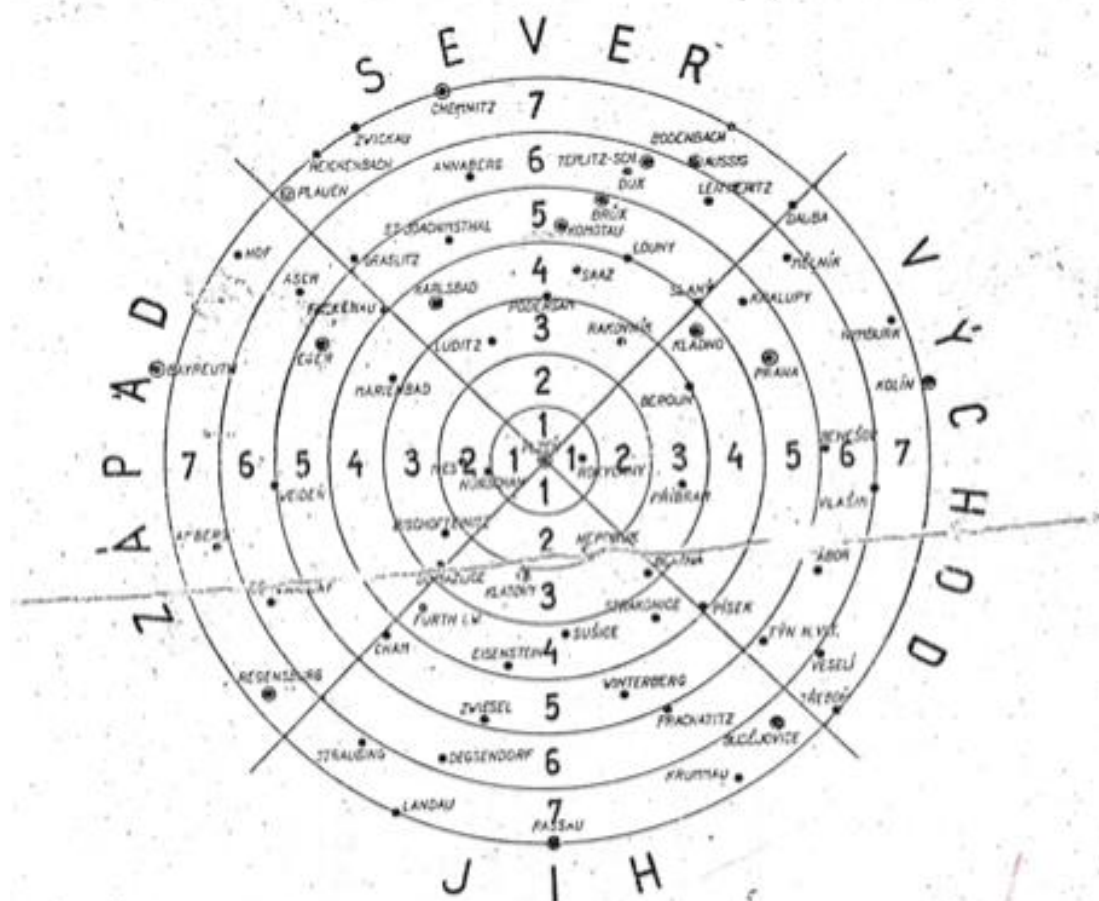
Koterov – bydliště Jiřiny Šikové

Plzeň – bydliště Karla Kovaříka

Obrázek č. 2 – Plánek, který plzeňskému obyvatelstvu v kombinaci s rozhlasovým vysíláním naznačoval zbývající čas do přeletu, nebo náletu.

PÁSMOVÉ ROZDĚLENÍ PRO HLÁŠENÍ MÍSTNÍHO VELITELSTVÍ PROTILETECKÉ OCHRANY V PLZNI.

PÁSMO = 20 Km

Pásmo	1	2	3	4	5	6	7
Km	20	40	60	80	100	120	140
Min.	2·8	5·6	8·4	11·2	14·0	16·8	19·6

Pro potřebu obyvatelstva vydala se schválením Místního velitelství protiletecké ochrany Spořitelna v Plzni.

Zdarma.

**Fakulta humanitních studií
Univerzita Karlova v Praze
Pracoviště orální historie – soudobé dějiny**
Josef Martího 31 | 162 52 Praha 6 - Veveřslavín

**Prohlášení o udělení souhlasu
ke zpracování a zpřístupnění osobních a citlivých údajů**

Podle zákona č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů, a zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, ve znění pozdějších předpisů, uděluji souhlas se zpracováním svých osobních a citlivých údajů zaznamenaných během rozhovorů, které jsem poskytl/a pro účely výzkumného projektu k diplomové práci Veroniky Slomkové.

Souhlasím také s tím, aby rozhovory a informace v nich obsažené byly uloženy ve sbírkách Pracoviště orální historie – soudobé dějiny Fakulty humanitních studií Univerzity Karlovy v Praze, a v případě potřeby využity v písemné, audio-vizuální či elektronické podobě k dalším vědeckým a vzdělávacím účelům (včetně publikační činnosti).

Další ujednání:

.....
.....
.....
.....
.....
.....

Datum, místo: 2. ÚNORA 2016 SRBSKO
Jméno a příjmení narátora: MARIE HNIČKOVÁ
Podpis narátora: Hničková Marie

**Fakulta humanitních studií
Univerzita Karlova v Praze
Pracoviště orální historie – soudobé dějiny**
Josef Martího 31 | 162 52 Praha 6 - Veveslavín

**Prohlášení o udělení souhlasu
ke zpracování a zpřístupnění osobních a citlivých údajů**

Podle zákona č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů, a zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, ve znění pozdějších předpisů, uděluji souhlas se zpracováním svých osobních a citlivých údajů zaznamenaných během rozhovorů, které jsem poskytl/a pro účely výzkumného projektu k diplomové práci Veroniky Slomkové.

Souhlasím také s tím, aby rozhovory a informace v nich obsažené byly uloženy ve sbírkách Pracoviště orální historie – soudobé dějiny Fakulty humanitních studií Univerzity Karlovy v Praze, a v případě potřeby využity v písemné, audio-vizuální či elektronické podobě k dalším vědeckým a vzdělávacím účelům (včetně publikační činnosti).

Další ujednání:

.....
.....
.....
.....
.....
.....

Datum, místo:

11. 11. 2015, BEROUN

Jméno a příjmení narátora:

MIRSLAV ŠIK

Podpis narátora:

**Fakulta humanitních studií
Univerzita Karlova v Praze
Pracoviště orální historie – soudobé dějiny**
Josef Martího 31 | 162 52 Praha 6 - Veleslavín

**Prohlášení o udělení souhlasu
ke zpracování a zpřístupnění osobních a citlivých údajů**

Podle zákona č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů, a zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, ve znění pozdějších předpisů, uděluji souhlas se zpracováním svých osobních a citlivých údajů zaznamenaných během rozhovorů, které jsem poskytl/a pro účely výzkumného projektu k diplomové práci Veroniky Slomkové.

Souhlasím také s tím, aby rozhovory a informace v nich obsažené byly uloženy ve sbírkách Pracoviště orální historie – soudobé dějiny Fakulty humanitních studií Univerzity Karlovy v Praze, a v případě potřeby využity v písemné, audio-vizuální či elektronické podobě k dalším vědeckým a vzdělávacím účelům (včetně publikační činnosti).

Další ujednání:

.....
.....
.....
.....
.....
.....

Datum, místo:

3. ÚNORA 2016, BEROUN

Jméno a příjmení narátora:

JIRINA ŠIKOVÁ

Podpis narátora:

Jirina Šiková

**Fakulta humanitních studií
Univerzita Karlova v Praze
Pracoviště orální historie – soudobé dějiny**
Josef Martího 31 | 162 52 Praha 6 - Veveřslavín

**Prohlášení o udělení souhlasu
ke zpracování a zpřístupnění osobních a citlivých údajů**

Podle zákona č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů, a zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, ve znění pozdějších předpisů, uděluji souhlas se zpracováním svých osobních a citlivých údajů zaznamenaných během rozhovorů, které jsem poskytl/a pro účely výzkumného projektu k diplomové práci Veroniky Slomkové.

Souhlasím také s tím, aby rozhovory a informace v nich obsažené byly uloženy ve sbírkách Pracoviště orální historie – soudobé dějiny Fakulty humanitních studií Univerzity Karlovy v Praze, a v případě potřeby využity v písemné, audio-vizuální či elektronické podobě k dalším vědeckým a vzdělávacím účelům (včetně publikační činnosti).

Další ujednání:

.....
.....
.....
.....
.....
.....

Datum, místo: 28. 10. 2015
Jméno a příjmení narátora: JANA SÝKOROVÁ
Podpis narátora: Sýkorová J.

**Fakulta humanitních studií
Univerzita Karlova v Praze
Pracoviště orální historie – soudobé dějiny**

Josef Martího 31 | 162 52 Praha 6 - Veveřslavín

**Prohlášení o udělení souhlasu
ke zpracování a zpřístupnění osobních a citlivých údajů**

Podle zákona č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů, a zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, ve znění pozdějších předpisů, uděluji souhlas se zpracováním svých osobních a citlivých údajů zaznamenaných během rozhovorů, které jsem poskytl/a pro účely výzkumného projektu k diplomové práci Veroniky Slomkové.

Souhlasím také s tím, aby rozhovory a informace v nich obsažené byly uloženy ve sbírkách Pracoviště orální historie – soudobé dějiny Fakulty humanitních studií Univerzity Karlovy v Praze, a v případě potřeby využity v písemné, audio-vizuální či elektronické podobě k dalším vědeckým a vzdělávacím účelům (včetně publikační činnosti).

Další ujednání:

.....
.....
.....
.....
.....
.....

Datum, místo:

28. 10. 2015

Jméno a příjmení narátora:

Mgr. Karel Kovářik

Podpis narátora:

Karel Kovářik

**Fakulta humanitních studií
Univerzita Karlova v Praze
Pracoviště orální historie – soudobé dějiny**
Josef Martího 31 | 162 52 Praha 6 - Veveslavín

**Prohlášení o udělení souhlasu
ke zpracování a zpřístupnění osobních a citlivých údajů**

Podle zákona č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů, a zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, ve znění pozdějších předpisů, uděluji souhlas se zpracováním svých osobních a citlivých údajů zaznamenaných během rozhovorů, které jsem poskytl/a pro účely výzkumného projektu k diplomové práci Veroniky Slomkové.

Souhlasím také s tím, aby rozhovory a informace v nich obsažené byly uloženy ve sbírkách Pracoviště orální historie – soudobé dějiny Fakulty humanitních studií Univerzity Karlovy v Praze, a v případě potřeby využity v písemné, audio-vizuální či elektronické podobě k dalším vědeckým a vzdělávacím účelům (včetně publikační činnosti).

Další ujednání:

.....
.....
.....
.....
.....
.....

Datum, místo:

23. ÚNORA 2016, 2-DICE

Jméno a příjmení narátora:

JOSEF HŮRKA

Podpis narátora:

Josef Hůrka